

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

BİR GELENEĞE DÖNÜŞ PROJESİ OLARAK

DOBAG VE ÖTESİ

Sanatta Yeterlik Tezi

MİNE TAYLAN

İstanbul 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

BİR GELENEĞE DÖNÜŞ PROJESİ OLARAK

DOBAG VE ÖTESİ

Sanatta Yeterlik Tezi

MİNE TAYLAN

Danışman: Prof. Şerife Atlıhan

İstanbul 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü

SANATTA YETERLİK TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Mine TAYLAN

Anasanat Dalı : Geleneksel Türk Sanatları

Tezin Adı : Bir Geleneğe Dönüş Projesi Olarak DOBAG ve Ötesi

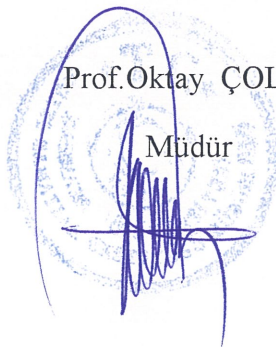
Jüri Komisyonu tarafından 22/06/2018 tarihinde yapılan Tez/Sergi/Proje/Esermetni savunma sınavında başarılı bulunan tez; kapsam, nitelik ve şekil yönünden Sanatta Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman	Kurumu	İmza
Prof. Şerife ATLIHAN	M.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi	
Sınav Jüri Üyeleri		
Prof. Dr. Nevin ENEZ	M.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi	
Doç. Sevim ARSLAN	M.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi	Katılmadı. Yedek üye katıldı.
Prof. Dr. Aydın UĞURLU	FSMVÜ Güzel Sanatlar Fakültesi	
Prof. Hülya TEZCAN	Nişantaşı Üniv. Sanat Tas. Fak.	
Yedek Jüri Üyeleri		
Prof. Çiğdem ÇİNİ	M.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi	
Doç. Ayşe Gamze ÖNGEN	Doğuş Üniv. Sanat Tas. Fak.	
Dr. Öğr.Üyesi Mustafa GENÇ	Süleyman Demirel Üniv. G.S.F	

Adı geçen öğrencinin 26.06.2018 tarihindeki mezuniyeti, yukarıdaki bilgileri ve jüri komisyonu kararı Enstitü yönetim Kurulu'nun 12.09.2018 tarih ve XIII-5 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof.Oktay ÇOLAK

Müdür

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı : Mine Taylan
Anasanat Dalı : Geleneksel Türk Sanatları
Tez Danışmanı : Prof. Şerife Atlıhan
Tez Türü ve Tarihi : Sanatta Yeterlik – Haziran 2018
Anahtar Kelimeler : Doğal Boyamacılık, DOBAG Projesi

ÖZET

BİR GELENEĞE DÖNÜŞ PROJESİ OLARAK DOBAG VE ÖTESİ

Anadolu'da halı dokumacılığı el eğirmesi saf yün, doğal boyalar ve geleneksel desenler kullanılarak yüzyıllar boyu devam etmiş ve birçok halı günümüze ulaşmıştır. Ancak 19. yüzyılın ortalarında sentetik boyaların bulunması ile dünyanın birçok yerinde ve Anadolu'daki boyamacılıkta doğal boya kullanımı azalmaya başlamıştır. Pazarın istekleri doğrultusunda 20. yüzyılın ikinci yarısında dokunan yöresel halılarda desen yozlaşması ve solan sentetik boyaların kullanımı, halı pazarını olumsuz yönde etkilemiştir. Halıların yozlaşmasını durdurmak, aslına döndürmek ve dünya pazarında eski konumuna ulaşmasını sağlamak gerektiğine inanan Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu (DTGSYO), Tekstil Sanatları Bölümü, 1981 yılında DOBAG (Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme) Projesi'ni başlatmıştır. Projenin hedefi doğal boyamacılığın, geleneksel desenlerin yaşatılması ve yüksek kalitede halı üretiminin sağlanmasıdır. Başlangıçta altı yıl sürmesi planlanan DOBAG Projesi otuz yedi yıl devam etmiştir. DOBAG Projesi kapsamında üretilen halılar bir garanti etiketi ile tescillenerek dünyanın çeşitli ülkelerinde pazar bulmuş, birçok müze ve koleksiyon tarafından satın alınmıştır. Ayrıca proje, uygulama alanlarındaki halkın sosyo-ekonomik düzeyini yükseltmiştir.

Günümüzde projenin uygulama alanlarında üretim neredeyse durmuştur. Zorlaşan yaşam şartları yüzünden halkın halı dokumacılığından sağladığı kazanç aylık masraflarını karşılayamaz olmuş, halk yevmiye karşılığı tarlalarda çalışmaya başlamıştır. Diğer yanda dünya çapında halı piyasasındaki durgunluk ve dalgalanmalar da üretimi olumsuz yönde etkilemiştir. Pazarın ihtiyacı dışında dokumalarda doğal boya

kullanımının sürdürülebilirliği için toplumun çeşitli kesimlerine, meslek gruplarına ve sanatçılara önemli görevler düşmektedir. Bunların başında doğal boyalı ürünlere karşı toplumda bilinç oluşturmak gerekir. Tasarım eğitiminde yapılan uygulamalarda sentetik elyafların yanında doğal boyalı, doğal elyafların kullanılması da önerilmelidir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Mine Taylan
Field : Traditional Turkish Arts
Supervisor : Prof. Şerife Atlıhan
Degree Awarded and Date : Proficiency in Art – June 2018
Keywords : Natural Dying, DOBAG Project

ABSTRACT

DOBAG AS A RETURN TO TRADITION PROJECT AND BEYOND

In Anatolia carpet weaving has been carried out for centuries by using hand-spun pure wool, natural dyes and traditional designs, and many carpets have reached the present day. However, with the invention of synthetic dyes in the mid-19th century, the use of natural dyes in many parts of the world and in Anatolia has begun to decrease. In the second half of the 20th century in the direction of the market's demand, the pattern degeneration and the use of fading synthetic dyes in traditional carpets affected the carpet market in a negative way. State School of Applied Fine Arts, Department of Textile, has started the DOBAG (Natural Dye Research and Development) Project in 1981, believing that it is necessary to stop the degeneration of the carpets, to restore the originality and to reach its old position on the world market. Because one of the most important factors in degeneration is the use of poor quality synthetic dyes. The goal of the project is to sustain natural dyeing, keeping traditional patterns and producing high quality carpets. Initially planned for six years, the DOBAG Project has lasted for thirty-seven years. The carpets produced under the DOBAG Project are certified by a guarantee label and have been purchased by many museums and collections found on the market in various countries of the world. In addition, the project has raised the socio-economic level of the people in the DOBAG areas.

Nowadays, production in the DOBAG areas is almost stopped. Because of the difficult living conditions, people's earnings from carpet weaving could not afford the monthly expenses, and the weavers began to work in the fields to earn money. On the

other hand, recession and fluctuations on the carpet market around the world have also affected production negatively. Apart from the weavings for the market, there are important tasks for the various segments of the society, professions and artists for the sustainability of the use of natural dyestuffs. At the beginning of these, it is necessary to create awareness in society for using natural dyed products. In design education, it should be recommended to use natural dyed natural fibers besides synthetic fibers.

ÖNSÖZ

DOBAG Projesi; Anadolu’da halı-kilim dokumacılığının kalitesini arttırmak, aslına uygun bir biçimde devamını sağlamak ve doğal boyamacılığı canlandırmak adına başlatılmış ve hedefine ulaşmış olan önemli bir projedir. Bu tezde; geleneksel değerlerin korunması ve yaşatılması açısından dünyaya örnek olan DOBAG Projesi ayrıntıları ile incelenmek istenmiştir. Tez konusunun seçilmesinde en önemli etken; DOBAG Projesi’nin kurucularından sayın Prof. Mustafa Aslıer’in vefatından önce projenin belgelendirilmesini benden rica etmesidir. Hayatının önemli bir kısmını projenin devamlılığı için uygulama alanlarında geçiren danışmanım sayın Prof. Şerife Atlıhan’a; bu tezin araştırma ve yazım aşamasında verdiği değerli bilgiler ve ayırdığı zaman için, tez izleme kurulunda yer alan sayın Prof. Nevin Enez ve sayın Doç. Sevim Arslan’a; yaptıkları yönlendirici ve yapıcı yorumlar için, aileme; benden desteklerini esirgemedikleri için teşekkür eder, çalışmanın ilgili alanda yararlı olmasını dilerim.

İstanbul, 2018

MİNE TAYLAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

RESİM LİSTESİ.....	V
ŞEKİL LİSTESİ.....	XV
HARİTA LİSTESİ.....	XVI
1.GİRİŞ.....	1
2. DOBAG PROJESİ NEDİR?.....	2
2.1. DOBAG Projesi'nin Amacı.....	3
2.1.1. Halı-Kilim ve Doğal Boyamacılık Geleneğinin Yaşatılması.....	3
2.2. DOBAG Projesi'nin Uygulanması ve Yürütülmesi.....	5
3. DOBAG PROJESİ UYGULAMA BÖLGELERİ.....	9
3.1. Bölgelerin Coğrafik Yapısı.....	9
3.1.1. Çanakkale-Ayvacık.....	9
3.1.2. Manisa – Yuntdağ.....	12
3.2. Bölgelerdeki Halkın Sosyo – Ekonomik Yapısı.....	14
3.3. Halı-Kilim Geleneği.....	18
3.3.1. Halı – Kilim Boyutları ve Kullanım Alanları.....	21
3.3.1.1. Yer Yaygıları.....	21
3.3.1.2. Örtüler.....	22
3.3.1.3. Seccade Boyutu Yaygılar.....	23
3.3.1.4. Taşımada Kullanılan Halı-Kilimler.....	25
4. AYVACIK VE YUNTDAĞ HALILARININ DESEN, KOMPOZİSYON VE RENK ÖZELLİKLERİ.....	30
4.1. Desen Yapıları.....	30
4.2. Motifler.....	40
4.3. Renkler.....	64
4.3.1. Boyama Yöntemleri.....	65
4.3.1.1. Doğrudan Boyama.....	67
4.3.1.2. Mordanlı Boyama.....	68
4.3.1.3. Küp Boyamacılığı.....	69

4.4. Yün Boyamada Kullanılan Doğal Boyarmaddeler.....	70
4.4.1. Kırmızı Boyarmaddeler.....	71
4.4.2. Mavi Boyarmaddeler.....	73
4.4.3. Sarı Boyarmaddeler.....	74
4.4.4. Yeşil Boyarmaddeler.....	76
4.4.5. Siyah Boyarmaddeler.....	76
4.4.6. Mor Boyarmaddeler.....	76
5. HALI ÜRETİM AŞAMALARI VE ARAÇ – GEREÇLER.....	77
5.1. Malzeme Seçimi.....	77
5.2. Hammadde Temini.....	78
5.3. Yıkama.....	79
5.4. Tarama.....	79
5.5. Eğirme.....	80
5.6. Tezgah Tipleri.....	83
5.6.1. Çözü Sarmalı Tezgah.....	83
5.6.2. Döner Çözüğü Tezgah.....	85
6. DOKUMA AŞAMALARI.....	87
6.1. Çözü Hazırlama.....	87
6.2. Gücü ve Çiti İşlemleri.....	88
6.3. Kilim.....	90
6.3.1. Farda Kilim.....	91
6.3.2. Cicim, Zili, Sumak.....	92
6.4. Halı.....	97
6.5. Bitiş İşlemleri; Yıkama ve Saçak Örne.....	101
7. PROJE KAPSAMINDA HALI ÜRETİMİ.....	105
7.1. Aile Üyelerinin Rollerini.....	105
7.2. Üretim Kapasitesi.....	108
8. DOBAG PROJESİ ÜRÜNLERİNİN PAZARLANMASI.....	119
8.1. Tanıtım ve Satış Sergileri.....	114
8.2. Sempozyumlar.....	115
8.3. Yayınlar.....	116
8.4. Kooperatiflerin Satış Yöntemleri.....	118

9. DOBAG PROJESİ'NİN UYGULAMA BÖLGELERİNE KATKILARI.....	120
10. DOBAG HALILARINI KOLEKSİYONLARINA ALAN MÜZELER VE KURUMLAR.....	122
11. DOBAG HALI ALICILARI.....	124
12. MARMARA ÜNİVERSİTESİ'NİN GARANTİ ETİKETİ	127
12.1. Üretimin Denetlenmesi.....	127
12.2. Arşivleme.....	129
13. LABORATUVAR.....	132
13.1. Prof. Dr. Nevin Enez ile Sözlü Görüşme, 21.03.2018.....	132
14. DOBAG PROJESİ'NİN YURT İÇİ VE YURT DIŞINA ETKİLERİ.....	135
15. PROJENİN BUGÜNKÜ DURUMU.....	142
15.1. Bilaller Köyü'nde Yapılan Sözlü Görüşmeler.....	147
15.2. Çamkalabak Köyü'nde Yapılan Sözlü Görüşmeler.....	151
SONUÇ.....	154
EKLER.....	158
KAYNAKÇA.....	219

RESİM LİSTESİ

Sayfa No.

Resim 1: Sol taraftan; Ozanay Omur, arka solunda valinin şoförü, arka sağında Kaymakam Yaşar Birgi Çağlaşan, yanında Necdet Özgül, dokuyucu Emine Toker, muhtar Hasan Yılmaz, Vali Nurettin Turan, Kooperatif Başkanı Süleyman Aydın, Erol Eti, Harald Böhmer, Erol Eti ve Böhmer'in arasında Tarım İl Müdürü İbrahim Bey, Süleymanköy, 1981. Foto: H. Böhmer arşivi.....	3
Resim 2: İlk DOBAG halısı. Foto: H. Böhmer, 1982.....	8
Resim 3: Süleymanköy, Ayvacık.....	12
Resim 4: Örselli Köyü, Yuntdağ. Foto: Ş. Atlıhan.....	13
Resim 5: Evinde halı dokuyan bir kooperatif üyesi: Ayşe Savran, Sarıahmetli Köyü, Yuntdağ, 1996.....	15
Resim 6: Süleymanköy'de bir ev, Ayvacık. Foto: M. Taylan, 2015.....	15
Resim 7: Örselli Köyü'nde bir ev, Yuntdağ. Foto: M. Taylan, 2015.....	16
Resim 8: Yuntdağ bölgesinde bir ev.....	16
Resim 9: Örselli Köyü'nde bir düğün evi, Yuntdağ. Foto: M. Taylan, 2015.....	17
Resim 10: Koyun sürüsü ile bir çoban, Yuntdağ. Foto: M. Böhmer	17
Resim 11: Mangal kömürü ocağı, Ayvacık. Foto: M. Taylan, 2017.....	18
Resim 12: Örselli Köyü'nde bir fıstık ağacı, Yuntdağ. Foto: M. Taylan, 2017...	18
Resim 13: Sünnet düğünü, Erecek, Ayvacık.....	19
Resim 14: Çeyizlik halıları ile genç bir dokuyucu, Çamkalabak, Ayvacık. Foto: Ş. Atlıhan.....	20
Resim 15: Çeyiz sergileme, Yuntdağ.....	21
Resim 16: Ayvacık bölgesinden bir halı. Foto: M. Taylan, 2015.....	22
Resim 17: Ayvacık bölgesinden bir yolluk. Foto: M. Taylan, 2016.....	22
Resim 18: Seccade boyutlarında bir Yuntdağ halısı. Foto: M. Aslıer.....	23
Resim 19: Ayvacık'ta dokunmuş bir seccade. Foto: Ş. Atlıhan.....	24
Resim 20: Kilim kısmında mihrap yönünü gösteren muska motifli bir halı, Ayvacık. Foto: H. Böhmer.....	24

Resim 21: Ayvacık bölgesinde dokunmuş bir alaçuvul. Foto: Ş. Atlıhan.....	25
Resim 22: Yuntdağ bölgesinde dokunmuş bir alaçuvul.....	26
Resim 23: Çeyiz taşınırken, Çamkalabak, Ayvacık.....	26
Resim 24: Traktör ile çeyiz taşınırken. Foto: Ş. Atlıhan.....	27
Resim 25: DOBAG Projesi kapsamında Ayvacık bölgesinde dokunmuş bir alaçuvul, yastık ve torbalardan örnekler. Foto: M. Taylan, 2015.....	27
Resim 26: DOBAG Projesi kapsamında dokunmuş torbalar. Foto: Ş. Atlıhan, 2011.....	28
Resim 27: DOBAG Projesi kapsamında dokunmuş yastıklar. Foto: Ş. Atlıhan...	28
Resim 28: Gelinin değerli eşyalarının taşındığı heybe. Foto: Ş. Atlıhan.....	29
Resim 29: Çanakkale halısı, 18. yüzyıl, 198 x 148 cm, Adana Müzesi.....	30
Resim 30: Çanakkale halısı, 19. yy., 200 x 138 cm, Türk ve İslam Eserleri Müzesi.	31
Resim 31: Bergama halısı, 19. yy., 190 x 130 cm, Türk ve İslam Eserleri Müzesi.	31
Resim 32: Yuntdağ halısı, 19. yy., 221 x 162 cm.....	32
Resim 33: Holbain tipi Bergama halısı, geç 17. yy., 212 x 157 cm.....	33
Resim 34: Küçük desenli Holbain halısı, 16. yy., Musee des Arts Decoratifs, Paris.	33
Resim 35: Bordür deseninde Transilvanya halılarının etkisi olan bir Bergama halısı.....	34
Resim 36: DOBAG Projesi kapsamında dokunmuş küçük desenli Holbain halısı, Ayvacık. Foto: Ş. Atlıhan.....	34
Resim 37: DOBAG Projesi kapsamında dokunmuş küçük desenli Holbain halısı, Ayvacık. Foto: Ş. Atlıhan.....	35
Resim 38: Domenico Ghirlandaio, Virgin and Child, 1479.....	35
Resim 39: Çanakkale halısı, 18. yy., New York Metropolitan Müzesi.....	36
Resim 40: Batı Anadolu halısı, 17.-18. yy.....	36
Resim 41: Memling halısı, Bergama, 150x146 cm, 19.yy, Mısri Camii, Afyon.	37
Resim 42: Memling Gülü desenli bir halı, Yuntdağ. Foto: M. Aslıer.....	38
Resim 43: Crivelli'nin tablosundan bir detay, 1482.....	38
Resim 44: Crivelli'nin Yıldızlı desenli halı, 16. yy. sonu.....	39
Resim 45: Yuntdağ halısı. Foto: M. Taylan.....	39

Resim 46: Oklu, Bergama, 17.yy., 187 x 135 cm, T.İ.E.M.....	40
Resim 47: Oklu. Foto: Ş. Atlıhan.....	41
Resim 48: Oklu. Foto: Ş. Atlıhan.....	41
Resim 49: Bergama halısı, 19.yy, Vakıflar Halı Müzesi	42
Resim 50: Turnalı, Bergama, 240 x 163 cm, T.İ.E.M.....	42
Resim 51: Turnalı. Foto: Ş. Atlıhan	43
Resim 52: Çarklıelek, B. Anadolu, 17.yy., 169 x 165 cm, Vakıflar Halı Müzesi	44
Resim 53: Çarklıelek. Foto: Ş. Atlıhan.....	44
Resim 54: Sentetik iplerle dokunmuş Beş Tabak çeyiz halısı, Ayvacık. Foto: Ş. Atlıhan, 1989.....	44
Resim 55: Altın Tabak. Foto: Ş. Atlıhan.....	45
Resim 56: Ayvacık-Çanakkale halısı.....	45
Resim 57: IV. Tıp Holbain halısı 17. yy. sonu, Türk ve İslam Eserleri Müzesi..	46
Resim 58: Elekli. Foto: M. Aslıer.....	46
Resim 59: Ezine Tabak. Foto: Ş. Atlıhan.....	47
Resim 60: Cami. Foto: Ş. Atlıhan.....	47
Resim 61: Yörük. Foto: Ş. Atlıhan.....	48
Resim 62: Kozak. Foto: Ş. Atlıhan.....	48
Resim 63: Türkmen Gülü. Foto: Ş. Atlıhan.....	49
Resim 64: Sandıklı Çiçek. Foto: Ş. Atlıhan.....	49
Resim 65: Vazoselvi. Foto: Ş. Atlıhan.....	50
Resim 66: Transilvanya halısı, 17. yüzyıl, 150 x 100 cm.....	50
Resim 67: DOBAG halısında bölümler. Foto: Ş. Atlıhan.....	51
Resim 68: Çiçek / Küçük yaprak, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.	52
Resim 69: Yaprak, DOBAG halısından bir detay. Foto: Ş. Atlıhan.....	52
Resim 70: Sığır sidiği, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: M. Taylan, 2015...	52
Resim 71: Baklava kesigi (dilim) su, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: M. Taylan, 2015.....	53
Resim 72: Yıldız, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.....	53

Resim 73: Zemini yıldız motifli bir DOBAG halısı.....	53
Resim 74: Kocabaş, Kollu su, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan..	54
Resim 75: Çift kollu su, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: M. Aslier.....	54
Resim 76: Yaprak, DOBAG halısından bir ayrıntı.....	54
Resim 77: Zemini yaprak motifli DOBAG halısı. Foto: M. Taylan, 2016.....	54
Resim 78: Yaprak, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.....	55
Resim 79: Üzüm su, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.....	55
Resim 80: Yaprak, DOBAG halısından bir ayrıntı.....	55
Resim 81: Zemini yaprak motifli bir DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: M. Taylan.....	55
Resim 82: Büyük S, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.....	56
Resim 83: Yarım makas, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.....	56
Resim 84: Tam makas, Çanakkale halısından bir ayrıntı, 17. yy.....	56
Resim 85: Kilit su, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.....	56
Resim 86: Kazankulbu, DOBAG halısından bir ayrıntı.....	57
Resim 87: Beyşehir Selçuklu halısı, 13. yy., 116 x 49 cm, Konya Mevlana Müzesi.....	57
Resim 88: Urgan / Akgül, DOBAG halısından bir ayrıntı.....	58
Resim 89: Yaprak / Bıçak ucu, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.	58
Resim 90: Çiçek / Koca Mustafa, DOBAG halısından bir detay.....	58
Resim 91: Çin Bulutu, DOBAG halısından bir detay. Foto: Ş. Atlıhan.....	58
Resim 92: Çin Bulutu, Uşak halısından bir ayrıntı, 17. yy.....	59
Resim 93: Yuntdağ DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: M. Taylan, 2015.....	59
Resim 94: Yuntdağ DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: M. Taylan, 2015.....	60
Resim 95: DOBAG halısından bir ayrıntı.....	60
Resim 96: DOBAG dokuyucularının halılarına koydukları serbest motifler. Foto: M. Taylan, 2015.....	61
Resim 97: Ayvacık DOBAG halısından ayrıntı. Foto: M. Taylan, 2015.....	62
Resim 98: Ayvacık DOBAG halısından ayrıntı. Foto: M. Taylan, 2015.....	62

Resim 99: Yuntdağ DOBAG halısından ayrıntı. Foto: M. Taylan, 2015.....	64
Resim 100: Atatürk Portresi. Foto: Ş. Atlıhan.....	64
Resim 101: Türk Bayrağı. Foto: Ş. Atlıhan.....	64
Resim 102: Yünler boyanırken.....	65
Resim 103: Boyahane, Yuntdağ. Foto: M. Taylan, 2015.....	66
Resim 104: Sarı boya kazanı, Ayvacık. Foto: M. Taylan, 2015.....	66
Resim 105: Ceviz kabuğu ile boyanmış yün.....	67
Resim 106: Çeşitli mordan malzemeleri.....	68
Resim 107: İndigo boyarmaddesi ile küp boyamacılığı.....	70
Resim 108: Kökboya bitkisinin kökleri. Foto: H. Böhmer.....	71
Resim 109: Kökboya bitkisinin kökleri, Ayvacık, 2015. Foto: M. Taylan, 2015..	72
Resim 110: Kökboya bitkisinin kurutulmuş köklerini el değirmeninde toz haline getirilmesi, Yuntdağ. Foto: J. Powell, 1985.....	72
Resim 111: Indigofera Tinctoria tarlası, Miani, Sind, Pakistan.....	73
Resim 112: Muhabbet Çiçeği, Örselli Köyü, Yuntdağ. Foto: M. Taylan, 2015...	74
Resim 113: Beyaz papatya, Van. Foto: M. Taylan, 2016.....	75
Resim 114: Sarı papatya, Foto: R. Karadağ.....	75
Resim 115: Boyanmamış yün elyafı. Foto: H. Böhmer.....	77
Resim 116: Kırkım işlemi. Foto: Ş. Atlıhan.....	78
Resim 117: Koyunlar. Foto: Ş. Atlıhan.....	79
Resim 118: Yünün taranması. Foto: Ş. Atlıhan.....	80
Resim 119: Çıkırık ile yün eğiren kadın. Foto: Ş. Atlıhan.....	81
Resim 120: İğ ile yün eğiren kadın.....	81
Resim 121: Kirman ile yün eğiren kadınlar, Uşak. Foto: J. Powell, 1978.....	82
Resim 122: Çözümlü sarmalı ahşap tezgah, Ayvacık. Foto: Ş. Atlıhan.....	84
Resim 123: Çözümlü sarmalı demir tezgah, Ayvacık. Foto: M. Taylan, 2015.....	85
Resim 124: Döner çözümlü tezgah, Van. Foto: M. Taylan, 2016.....	86
Resim 125: Dokuyucu kadınlar çözümlü hazırlarken, Ayvacık. Foto: M. Taylan, 2015.....	87

Resim 126: Çözgü üst levente sarılıken. Foto: H. Böhmer.....	88
Resim 127: Gücü işlemi, Yuntdağ. Foto: M. Taylan, 2015.....	88
Resim 128: Çiti işlemi. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	89
Resim 129: Çiti işlemi. Foto: M. Taylan, 2018.....	89
Resim 130: Kilim dokuma tekniği. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	90
Resim 131: Kilim dokuma, ön yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	90
Resim 132: Kilim dokuma, ters yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	90
Resim 133: Farda kilim.....	91
Resim 134: Farda kilim. Foto: Ş. Atlıhan.....	92
Resim 135: Cicim dokuma.....	93
Resim 136: Cicim dokuma tekniği. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	94
Resim 137: Cicim dokuma, ön yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	94
Resim 138: Cicim dokuma, ters yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	94
Resim 139: Zili dokuma tekniği. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	95
Resim 140: Zili dokuma, ön yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	95
Resim 141: Zili dokuma, ters yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	95
Resim 142: Cicim ve Zili tekniği, Ayvacık. Foto: M. Taylan, 2015.....	96
Resim 143: Çul, Cicim ve Zili tekniği. Foto: M. Taylan, 2015.....	96
Resim 144: Sumak dokuma tekniği. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	97
Resim 145: Sumak dokuma, ön yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	97
Resim 146: Sumak dokuma, ters yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	97
Resim 147: Türk İlmeği, Yuntdağ. Foto: M. Taylan, 2016.....	98
Resim 148: Halı dokuma tekniği. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	98
Resim 149: Halı dokuma, ön yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	99
Resim 150: Halı dokuma, ters yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.....	99
Resim 151: Zemin atkısının kirkit ile yerleştirilmesi.....	100
Resim 152: İlmeler ayarlı halı makası ile kesilirken.....	100
Resim 153: Tezgahtan çıkarılan bir DOBAG halısı. Foto: Dong Lin, 1995.....	101

Resim 154: Ayvacık yöresinde yeni dokunan bir halının sabunlu su ile yıkılması...	102
Resim 155: Halı yıkayıcısı, Küçük Ayasofya, İstanbul. Foto: M. Taylan, 2016...	102
Resim 156: Kurumaya bırakılan halılar, Örselli Köyü, 1992.....	103
Resim 157: Saçaklar örülürken. Foto: H. Böhmer.....	103
Resim 158: Saçakların örülmüş hali. Foto: M. Taylan, 2015.....	104
Resim 159: Halı dokuyan küçük bir kız. Foto: H. Böhmer.....	106
Resim 160: Yün saran adam. Foto: Ş. Atlıhan.....	107
Resim 161: Sarı boyama için papatya toplayan çocuk, Ayvacık. Foto: H. Böhmer, 1981.....	107
Resim 162: 17-21 Haziran 2002 tarihleri arasında düzenlenen Uluslararası Doğal Boyalı Geleneksel El Dokumaları Sempozyumu Programı (Ş. Atlıhan arşivi)	109
Resim 163: Dokuyuculara verilen başarı belgesi (Ş. Atlıhan arşivi)	110
Resim 164: 1991 yılında Ayvacık'ta düzenlenen Uluslararası DOBAG Sempozyumu katılımcıları. Foto: M. Aslıer arşivi.....	110
Resim 165: Halıların üzerinde verilen ikramlar, Ayvacık. Foto: M. Taylan, 2015.....	111
Resim 166: Halı Satış Sergisi, Kırım Kilisesi. Foto: M. Taylan, 2015.....	111
Resim 167: Kırım Kilisesi'nde doğal boya gösterimi. Foto: Ş. Atlıhan, 2010....	112
Resim 168: Kooperatif binasında halı sergisi, Ayvacık. Foto: Ş. Atlıhan.....	112
Resim 169: DOBAG müşterisi Eckhart Schoeter tarafından Örselli Köyü'nde düzenlenen halı sergisi. Foto: M. Taylan, 2015.....	113
Resim 170: DOBAG müşterisi Eckhart Schoeter tarafından Örselli Köyü'nde düzenlenen halı sergisi. Foto: M. Taylan, 2015.....	113
Resim 171: Avustralya'dan sipariş edilen 27,5 m ² DOBAG halısı. Foto: Ş. Atlıhan.....	119
Resim 172: DOBAG halı sipariş mektubu (Şerife Atlıhan arşivinden)	119
Resim 173: DOBAG dokuyucuları. Foto: Ş. Atlıhan.....	120
Resim 174: DOBAG dokuyucuları. Foto: Ş. Atlıhan.....	121

Resim 175: British Museum için dokunan halı, 27 m ² , Süleymanköy, Ayvacık, 1989. Foto: H. Böhmer.....	123
Resim 176: Oxford Üniversitesi, All Souls Collage için dokunan halı, 36 m ² , 1992. Foto: Ş. Atlıhan.....	123
Resim 177: DOBAG halı sipariş formu. Foto: M. Taylan, 2017.....	125
Resim 178: DOBAG halı sipariş formu.....	126
Resim 179: Şerife Atlıhan Yuntdağ Kooperatifi'nde dokunmuş bir halıyı denetlerken. Foto: M. Taylan, ...	127
Resim 180: Dokuyucunun fotoğrafı, halı kimlik kartı. Foto: M. Taylan, 2016...	128
Resim 181: Halı kimlik kartı. Foto: M. Taylan, 2016.....	132
Resim 182: 2015DOBAG garanti etiketi. Foto: Ş. Atlıhan	129
Resim 183: Fotoğraflı arşiv örneği. Hazırlayan: Ş. Atlıhan.....	130
Resim 184: Arşivleme örneği. Hazırlayan: Ş. Atlıhan.....	131
Resim 185: Norveç'te yer alan ve aynı zamanda bir DOBAG müşterisi olan Galleri DOBAG'ın broşüründen bir kesit.....	135
Resim 186: International Symposium and Exhibition on Natural Dyes (ISEND) 2011 Yılı Katılımcı Listesi.....	138
Resim 187: Noorjehan Bilgrami tarafından tasarlanan, doğal boyalar ile renklendirilmiş pamuk kumaşlar (Ş. Atlıhan arşivi).....	139
Resim 188: The Living Blue Vakfı'nda indigo boya üretiminde bir kadın.....	140
Resim 189: Karavan Halıcılık tarafından üretilen geleneksel kilimler. Foto: M. Taylan, 2015.....	140
Resim 190: Karavan Halıcılık tarafından üretilen modern kilimler. Foto: M. Taylan, 2015.....	140
Resim 191: Woven Legends tarafından üretilmiş bir Bergama halısı, 190 x 150 cm.....	141
Resim 192: Ait-Khozema Project kapsamında dokunan halılar.....	141
Resim 193: Çamkalabak Köyü'nde hindi otlatan bir kadın. Foto: M. Taylan, 2017.....	144
Resim 194: Düğün ve özel günlerde hediye verilmek üzere doğal boyalı saf yün iplerle dokunmuş bir halı, 37 x 32 cm. Foto: M. Taylan, 2018.	145

Resim 195: Çamkalabak Köyü'nde düğünlerde hediye edilen, renkli sentetik orlon ipliklerle dokunmuş halılar. Foto: M. Taylan, 2017.....	145
Resim 196: Çamkalabak Köyü'nde renkli sentetik orlon ipliklerle dokunmuş bir heybenin kenarı dikilirken. Foto: M. Taylan, 2017...	146
Resim 197: Çamkalabak Köyü'nde renkli sentetik orlon ipliklerle süs amaçlı dokunmuş bir heybe. Foto: M. Taylan, 2017.....	146
Resim 198: Melahat Kaya, 65. Foto: M. Taylan.....	147
Resim 199: Emine Gezgin, 72. Foto: M. Taylan.....	149
Resim 200: Müesser Hanım, 51. Foto: M. Taylan.....	150
Resim 201: Hatice Kuru, 75. Foto: M. Taylan.....	151
Resim 202: Ramazan Kuru, 26. Foto: M. Taylan.....	152
Resim 203: Bahriye Ercan, 46. Foto: M. Taylan.....	153
Resim 204: Ş. Atlıhan tarafından derlenmiş bir halı deseni (Ş. Atlıhan arşivi)...	204
Resim 205: DOBAG Projesi broşürünün ön yüzü.....	205
Resim 206: DOBAG Projesi broşürünün arka yüzü.....	206
Resim 207: Sol taraftan; Ozanay Omur, arka solunda valinin şoförü, arka sağında Kaymakam Yaşar Birgi Çağlaşan, yanında Necdet Özgül, dokuyucu Emine Toker, muhtar Hasan Yılmaz, Vali Nurettin Turan, Kooperatif Başkanı Süleyman Aydın, Erol Eti, Harald Böhmer, Erol Eti ve Böhmer'in arasında Tarım İl Müdürü İbrahim Bey, Süleymanköy, 1981. Foto: H. Böhmer arşivi.....	207
Resim 208: III. Uluslararası DOBAG Sempozyumunda soldan Recep Karadağ, Mustafa Aslıer, Birgitte Jensen (Danimarka), Eckhart Schroeter (Oslo, Norveç, DOBAG Bayii), Yuntdağ, Manisa, 1997. Foto Şerife Atlıhan.....	209
Resim 209: DOBAG dokuyucularına başarı belgesi verilirken, 1991. Foto: M. Aslıer arşivi.....	210
Resim 210: Prof. Mustafa Aslıer. Foto: M. Aslıer arşivi.....	210
Resim 211: Dr. Harald Böhmer ve Prof. Şerife Atlıhan, 1983. Foto: Ş. Atlıhan arşivi.....	212
Resim 212: Renate Böhmer, 1981.....	212

Resim 213: Prof. Dr. Nevin Enez bir DOBAG dokuyucusu ile, Çamkalabak, 1998.....	213
Resim 214: Prof. Dr. Recep Karadağ DOBAG Laboratuvarı'nda çalışırken, 1992.	213
Resim 215: Prof. Şerife Atlıhan DOBAG dokuyucuları ile, Çamkalabak, 1997. Foto: Ş. Atlıhan arşivi.....	215
Resim 216: Prof. Şerife Atlıhan DOBAG dokuyucuları ile, Süleymanköy'de, 2010. Foto: Ş. Atlıhan arşivi.....	216
Resim 217: Josephine Powell, Örselli Köyü, Yuntdağ, 1989.....	217
Resim 218: Sol taraftan; Gigi Jones, Birgitte Jensen, Linda Robinson, Harald Böhmer, June Anderson, Şerife Atlıhan, Erecek, Ayvacık, 1992.....	218

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1: DOBAG Projesi'nin logosu, M. Aslıer.....	2
Şekil 2: Ayvacık ve çevresinde DOBAG Projesi kapsamında halı dokuyan köylerin amblemleri. Çizim: M. Taylan.....	63
Şekil 3: Sağ / S büküm. Çizim: M. Taylan, 2018.....	82
Şekil 4: Sol / Z büküm. Çizim: M. Taylan, 2018.....	82
Şekil 5: Ahşap malzemeden yapılmış çözümlü sarmal dikey tezgah. Çizim: Ş. Atlıhan, 1983.....	84
Şekil 6: Türk İlmeği. Çizim: M. Taylan, 2012.....	99

HARİTA LİSTESİ

	Sayfa No.
Harita 1: DOBAG Projesi'nin uygulandığı bölgeler. Harita: M. Taylan, 2017...	9
Harita 2: Çanakkale ilinin siyasi haritası. Çizim: M. Taylan, 2018.....	11
Harita 3: Ayvacık ilçesi ve çevresinin arazi yapısının uydudan görünümü.....	11
Harita 4: Manisa ilinin siyasi haritası. Çizim: M. Taylan, 2018.....	13
Harita 5: Yuntdağ ve çevresinin arazi yapısının uydudan görünümü.....	14
Harita 6: Bilaller ve Çamkalabak köylerinin haritadaki yerleri. Çizim: M. Taylan, 2018.....	143

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı; DOBAG Projesi'ni oluşum aşamasından bugün geldiği konuma kadar bütün hatları ile incelemek ve belgelemektir. DOBAG Projesi 1981 yılından beri yapılan çalışmalar ile dünya markası haline gelmiş, birçok kuruluşa örnek olmuş bir projedir. Anadolu'nun dokuma geleneği olan bölgelerinde geleneksel yöntemler ile halı-kilim dokumacılığını yaşatmak ve unutulmuş doğal boyamacılığı devam ettirmek amacı ile geliştirilen projenin, Anadolu halılarının dünya çapında yeniden gerçek değerini görmesini sağlayarak hedefine ulaşmasının nedenleri ve gerek geleneksel halılar gerekse dokuyucular üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Tezin kaynak araştırması sürecinde; kütüphanelerde bulunan yerli-yabancı kitap, dergi ve kataloglar taranarak proje ile ilgili sözel ve görsel veriler toplanmıştır. Tez danışmanı Prof. şerife Atlıhan ile birlikte 2015 ve 2017 yıllarında uygulama bölgeleri olan Çanakkale-Ayvacic ve Manisa-Yuntdağ'da alan araştırması yapılmıştır. Dokuma yapan köylere gidilmiş, projede çalışan dokuyucularla ve kooperatiflerle görüşmeler yapılmış, projenin sonuçları ve bugünkü durumu değerlendirilmiştir. Kooperatiflerin bünyesinde bulunan belgeler ve fotoğraflar toplanmıştır. Ayrıca proje kapsamında kurulan Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme Laboratuvarı hakkında Prof. Nevin Enez ile sözlü görüşmeler yapılmıştır.

Tezde; DOBAG Projesi'nin amacı, uygulama alanlarının coğrafi ve sosyo-ekonomik yapısı, bu alanlarda var olan halı-kilim geleneği, geleneksel desen ve boyama yöntemleri, proje kapsamında kullanılan araç-gereç ve malzemeleri ile halı-kilim dokuma teknikleri ele alınmıştır. Uygulama, yürütme, üretim, sürdürülebilirlik ve pazarlama yöntemleri hakkında bilgiler verilmiş, DOBAG halı alıcıları listelenmiştir. Halıların denetlenmesinde Marmara Üniversitesi'nin görevi, projenin ülke ve dünya çapında etkileri ve bugünkü durumu değerlendirilmiştir.

2. DOBAG PROJESİ NEDİR?

“DOBAG” kelime olarak “Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme”nin kısaltmasıdır ve Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu (DTGSYO) tarafından ulusal ve uluslararası kapsamda tescili yaptırılmıştır. Projenin logosu Grafik Bölümü hocalarından Mustafa Asher tarafından tasarlanmıştır (Şekil 1).

Şekil 1: DOBAG Projesi'nin logosu, M. Asher¹.

1981 yılında DTGSYO, Tekstil Sanatları Bölümü tarafından ortaya atılan DOBAG Projesi, sonraki ismi ile Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi olan kurum tarafından uygulamaya konmuştur. Projeyi teklif eden kurum; İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'dur. DTGSYO, 20 Temmuz 1982 tarihinde Yüksek Öğretim Yasası kapsamında Güzel Sanatlar Fakültesi adı altında Marmara Üniversitesi bünyesine katılmıştır. Ocak 1981'de başlayan proje Aralık 1986'da bitecek şekilde planlanmıştır. Ancak DOBAG Projesi 37 sene boyunca faaliyetlerini sürdürmüştür. DOBAG zamanla iyi kalite halıların markası haline gelmiştir.

1982 yılında düzenlenen proje önerisinde projede yer alan isimler şöyledir;

Rektör: Orhan Oğuz.

Dekan: Fehiman Tekil.

Proje Yürütücüsü: Ozanay Omur.

Yürütme Kurulu: Ozanay Omur, Dr. Harald Böhmer, Turgay Başkan.

Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme Laboratuvarı: Dr. Harald Böhmer (Biyolog ve Kimyager), Asistan Nevin Enez (Kimya Mühendisi).

---

¹ June Anderson, **Return To Tradition**, The USA: The University of Washington Press, 1998, s. 14.

Resim 1: Sol taraftan; Ozanay Omur, arka solunda valinin şoförü, arka sağında Kaymakam Yaşar Birgi Çağlaşan, yanında Necdet Özgül, dokuyucu Emine Toker, muhtar Hasan Yılmaz, Vali Nurettin Turan, Kooperatif Başkanı Süleyman Aydın, Erol Eti, Harald Böhmer, Erol Eti ve Böhmer'in arasında Tarım İl Müdürü İbrahim Bey, Süleymanköy, 1981. Foto: H. Böhmer arşivi.

2.1. DOBAG Projesi'nin Amacı

Projenin amacı; doğal boya kullanımının yanında yöresel desenlere karışmış yabancı desenleri ayıklamak, kaliteyi gerçek değerlerine taşımak ve halı dokumacılığını geliştirmek, dokuyucuların gelir düzeyini yükselterek köyden kente göçü önlemektir.

2.1.1. Halı-Kilim ve Doğal Boyamacılık Geleneğinin Yaşatılması

Dokumacılığın varoluşu ile birlikte elyafın renklendirilmesinin de başlamış olduğu varsayılmaktadır. Doğal boyalar; bitkisel, hayvansal ve madensel kaynaklardan elde edilmiştir. Tekstilde bitkisel ve hayvansal kaynaklardan elde edilen doğal boyalar kullanılmaktadır. Bazen de dokumalarda kullanılan liflerin doğal renkleri kullanılmıştır.

Günümüzden 5000-6000 yıl öncesine dayanan doğal boyamacılık, 1856 yılında William Henry Perkin tarafından ilk sentetik boyarmaddenin bulunmasına kadar

değişmeden devam etmiş, 19. yüzyılın ikinci yarısında bir yandan yeni boyarmaddeler keşfedilirken öte yandan bitkilerdeki boyarmaddelerin sentezi gerçekleştirilmiştir². Önceleri yalnızca bu işin uzmanları tarafından uzun ve zahmetli bir sürecin sonucunda gerçekleşen boyama işlemi, adeta aileden geçen bir miras olarak görülürken 19. yüzyılın sonuna gelindiğinde sentetik boyaların elde edilmesiyle kolay ulaşılabilir ve uygulanabilir hale gelerek önemini yitirmiş ve büyük oranda kullanımdan kalkmıştır. Ancak ucuz sentetik boyaların kullanılmasından sonra renk ahengi bozulmuş, yıkama ve güneş haslıkları zayıf olan boyalardan elde edilen renkler zamanla solmuş ve ürünün değerini düşürmüştür. Bunun yanı sıra Türkiye'nin uluslararası düzeydeki halı pazarı da zayıflamış ve durma noktasına gelmiştir. Halı satıcıları sentetik boyalarla elde edilen renklerin aşırı parlaklığını ve uyumsuzluğunu bir derece ortadan kaldırmak için halıları yaz aylarında güneş altına serip renklerini soldurma işlemine başvurmuşlardır. Diğer taraftan güçlü, aşındırıcı maddelerle (süt kostik, klor, vb.) ve sert fırçalarla tazyikli su altında yıkayıp eskitme yaparak antika halıların görüntüsünü yakalamaya çalışmışlardır.

Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nun birincil hedeflerinden biri, Anadolu topraklarında yerini sentetik boyalara bırakmış doğal boyamacılık geleneğini aslına uygun biçimde hayata geçirmek, sentetik boya kullanımını sonlandırmak ve doğal boyamacılığın sürdürülebilirliğini sağlamaktır.

DOBAG Projesi'nin diğer hedefi; halı-kilim dokuma geleneğini aslına uygun biçimde yaşatmaktır. DTGSYO, Tekstil Bölümü kuruluşundan beri tasarım konusu ile halk sanatlarının yaşamasını ve gelişmesini amacı kapsamına almıştır. Bu amaçla DOBAG Projesi başlatılmış, yerel ve uluslararası müzelerin koleksiyonlarında yer alan, gelenek ve göreneğimizi simgeleyen halı-kilimlerimiz projenin temelini oluşturmuştur. Toplumumuzun kültür birikimlerini yansıtan ve simgeleyen bu sanat eserleri; Türklerde yüzyıllar boyu halı-kilim sanatının temelini sağlamlığını simgelemekte ve tanıklık etmektedir. Ülke insanının akılcı ve geleneksel yapısından, geleneksel yaşamından, geleneksel tekniğinden kaynaklanan ve de kaybolan bu zenginliği ortaya çıkarmayı amaçlayan bir düşünce ile proje kapsamında halı-kilim üretimi planlanmıştır. Ülke

---

² Nevin Enez, **Doğal Boyamacılık**, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayın No:1, İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası, 1987, s. 1.

ekonomisine katkısının da büyük olacağına inanarak, uluslararası pazarda geleneksel halıların satışı hedeflenmiştir.

2.2. DOBAG Projesi'nin Uygulanması ve Yürütülmesi

Öncelikle Tekstil Bölümü öğretim elemanları uzmanlık alanlarına göre kendi aralarında çalışma ekibi oluşturarak proje içinde görev almışlardır. Daha sonra Anadolu'da halı – kilim geleneği olan bölgelerden beş pilot bölge tespiti yapılmıştır. Bu bölgeler; Çanakkale – Ayvacık, Manisa – Yuntdağ, Antalya – Döşemealtı, Adana – Karatepe ve Muğla – Milas olarak belirlenmiştir. Fakat İstanbul'a yakın olması nedeni ile, yüzlerce yıl geleneksel halı dokumacılığı yapan bölgelerden ikisi; Çanakkale – Ayvacık ve Manisa – Yuntdağ dağlık bölgeleri DOBAG Projesi uygulaması için pilot bölge olarak seçilmiştir (Harita 1).

1981 yılında; seçilen iki pilot bölgenin köylerinde proje ekibinde yer alan Doğal Boya uzmanı Dr. Harald Böhmer'in başkanlığında doğal boyamacılık kursları verilmiştir. Dr. Harald Böhmer, Türk ve İslam Eserleri Müzesi ve diğer müzelerdeki ve koleksiyonlardaki tarihi halılardan alınan renkli iplik örneklerini analiz etmiş, eskiden kullanılmış doğal boyarmadde ve bağlayıcıları (mordan) tespit etmiştir. Analizlerin sonucunda boyarmaddelerin elde edildiği bitki ve bağlayıcı maddelerin yörelerde bulunanlarından oluşan, kolay uygulanabilen boyama reçeteleri hazırlanmıştır. Tespit edilen boya bitkileri, bağlayıcılar ve her iki yörenin geleneksel doğal boyamacılık yöntemleri dokuyuculara tekrar öğretilmiştir. Aynı dönemde ekipteki başka uzmanlar tarafından yöreye ait halıların desen, motif ve renkleri tespit edilmiştir. Halen yörelerde kullanılan geleneksel desenler ve unutulmuş olan desenler belirlenmiştir. Eskiden kullanılan desenlerin tespiti için camilerde, evlerde kız çeyizlerinde bulunan halılar ile müzelerde yer alanlar karşılaştırılmış, uluslararası müze ve koleksiyonlarda yer alan halılardan da yararlanılmıştır. Bunun sonucunda projede görevli elemanlar tarafından dokuyuculara geleneksel halı desenlerinin tanıtımı yapılmıştır. Kilimlerde desen yozlaşması olmadığından aynı uygulamanın kilimler üzerinde yapılmasına gerek duyulmamıştır.

Kurslarda doğal boyalarla boyanan yün ipliklerle dokunan halılar 1982 yılında Ortadoğu Ticaret ve İhracat Merkezi'nde (OTİM) düzenlenen bir sergide halı meraklılarına sunulmuş, sergilenen halılar yüksek fiyatlarla alıcı bulmuştur. Bu sergi aynı zamanda projenin devamı açısından bir test niteliğindedir.

Daha yoğun çalışmalar yapmak ve üretimi genişletmek için çözüm arayışına girilerek, halı dokuyucularının bir kuruluş altında denetlenebilir şekilde çalışmasının uygun olacağına karar verilmiştir. Bunların kooperatifler çatısı altında olmasında yarar görülmüştür. Kooperatiflerin hem vergiden muaf hem de devlet tarafından desteklenen kuruluşlar olması bu kararı desteklemiştir. Çanakkale – Ayvacık ilçesine bağlı Süleymanköy'de önceden bir öğretmenin önderliğinde tavukçuluk yapmak üzere kurulmuş ancak daha sonra faaliyetini sürdürememiş olan “Tarımsal Kalkınma Kooperatifi”, 1982 yılında yeniden canlandırılarak DOBAG Projesi çatısı altında halı – kilim üretimine geçirilmiştir. Bölgede dokuma yapmak isteyen dokuyucular bu kooperatife üye olmuşlardır. Aynı yıl Manisa – Yuntdağ'da “Yuntdağ Köyleri Turizm Kooperatifi” kurulmuş, halı dokuyucularının eşleri üye olmuştur. Yuntdağ Kooperatifi yöneticilerinin dokuyucu memnuniyetini sağlayamaması üzerine 1989 yılında dokuyucu kadınlar tarafından Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın yönetmeliğine doğrultusunda “Doğal Boyalı El Dokumaları Üretim ve Pazarlama Kooperatifi” kurulmuştur. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın kooperatifler yönetmeliğinde kooperatife üye olacakların bizzat ürünü üretenler olması koşulu vardır. Bu nedenle Manisa – Yuntdağ'da halı dokuyanlar kadınlar olduğu için üyeler kadınlardan oluşturulmuştur. Bu kooperatif, ilk kadın kooperatifi olma özelliğini taşımaktadır. O günden beri başkanı, yöneticisi, denetçisi ve üyeleri kadınlardan oluşan bir kooperatif olarak başarılı bir şekilde çalışmaktadır. 18 yaşını dolduran her dokuyucu kooperatife üye olmak için başvurabilmekte ve üyeliğin kabulü için bir dokuyucu olmak gerekmektedir. Genellikle her aileden bir kişi bu kooperatife üye olmuştur.

Kooperatifler, kendi iç tüzüklerine göre üyelerine hizmet vermektedirler. Dokuma için gerekli olan tezgah, dokuma malzemesi olan yün veya yün ipliği (boyalı veya boyasız yün ipliği), boya bitkileri, halı yıkama malzemesi temin edilmekte ve üyelere kar gözetmeksizin dağıtılmaktadır. Bitmiş olan halıların ücretleri dokuyuculara

ödenmekte ve halılar kooperatiflerin depolarına konulmaktadır. İhtiyaç halinde dokuyuculara avans verilmektedir. Pazarlama için gerekli olan sergiler, kooperatiflerin sorumluluğundadır.

Kooperatiflerin kurulmasında; halılar için gerekli malzemenin ve boyarmaddenin temin etmesinin yanında araç-gereç, bina ve personel tahsisi gibi Çanakkale ve Manisa Valilik Özel İdarelerinin maddi desteği olmuştur. Örneğin; Çanakkale’de Valilik bünyesindeki müdürlüklerden Orman Bakanlığı’na bağlı ORKÖY Bölge Müdürlüğü (Orman Köylerini Kalkındırma Birimi) ve ORKÖY Genel Müdürlüğü DOBAG’a en erken el uzatan kamu kuruluşudur. ORKÖY’ün ferdi kredilerin kullandırılmasında DOBAG dokuyucularını dikkate alması ve kredileri tahsis etmesi bu işleyişin daha iyi gitmesini sağlamıştır. Köy İşleri ve Kooperatifler Müdürlüğü, başlangıçta tezgahları denetlemek amacı ile dokuyucuların evlerine ulaşımı sağlamak için araç tahsis etmiştir. Bölge Ziraat Müdürlüğü, Devlet Üretim Çiftlikleri arazilerinde DOBAG Projesi’nde kullanılacak olan boya bitkilerinden kökboya ve muhabbet çiçeği ekimini yapmış ve personel tahsis etmiş, araç-gereçleri ile nakliyeleri gerçekleştirmiştir. Boğaz Komutanlığı tüm araçları ve personeli ile projeye destek vermişlerdir. Projenin yürürlüğe girmesinde Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi bu kuruluşlar ile iş birliğine girmiştir.

Manisa – Yuntdağ’da Turizm İl Müdürlüğü, Alman Hükümeti, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı destek vermiştir.

1982 yılından itibaren gerçek anlamda halılar üretilmeye başlanmıştır (Resim 2). Kaliteli yün, doğal boya, gerçek desenler ve renklerle halıların dokunmasına hız verilmiştir. Dokunan halıların kaliteli olması ve yurt dışı pazarında yerini alması için halıların dokuma sırasında denetlenmesi gerekmiştir. Bu kontroller fakülte elemanları tarafından yürütülmüştür (Resim 179).

Resim 2: İlk DOBAG halısı. Foto: H. Böhmer, 1982.

Yukarıdaki fotoğrafta dokunan ilk DOBAG halısı görülmektedir. Fotoğraftaki kadınlar tarafından bir hafta boyunca gece – gündüz süren bir çalışmanın sonucunda dokunmuştur³.

---

³ Şerife Atlıhan, DOBAG Projesi hakkında görüşme, İstanbul: 2017.

3. DOBAG PROJESİ UYGULAMA BÖLGELERİ

DOBAG Projesi halı üretim merkezleri Çanakkale-Ayvacık ve Manisa-Yuntdağ bölgeleridir (Harita 1, Resim 3, Resim 4). Bu bölgelerde halı dokumacılığı yüzyıllar öncesine dayanmaktadır.

3.1. Bölgelerin Coğrafik Yapısı

Harita 1: DOBAG Projesi'nin uygulandığı bölgeler. Harita: M. Taylan, 2017.

DOBAG Projesi'nin uygulama bölgeleri olan Çanakkale-Ayvacık ve Manisa-Yuntdağ, çok yüksek olmayan volkanik araziler üzerine kurulmuştur (Harita 2, Harita 3, Harita 4, Harita 5).

3.1.1. Çanakkale-Ayvacık

Çanakkale; Anadolu Yarımadası'nın kuzeybatısında, 25° 35' ve 27° 45' doğu boylamları ile 39° 30' ve 40° 45' kuzey enlemleri arasında yer alan, doğu ve güneydoğu yönünde Balıkesir ili, batıda Ege Denizi, kuzeybatıda Edirne ili, kuzeyde Tekirdağ ili ile

Marmara Denizi tarafından çevrelenmiş bir ildir⁴. Aynı adı taşıyan boğaz ile ikiye bölünen ilin hem Asya hem de Avrupa kıtasında toprakları vardır. 9.933 km²'lik bir alanda kurulmuş olup nüfusu 2015 sayımlarına göre 513.341'dir. İlçeleri; Ayvacık, Bayramiç, Biga, Bozcaada, Çan, Eceabat, Ezine, Gelibolu, Gökçeada, Lapseki ve Yenice'dir (Harita 2). Merkez ilçeden sonra en büyük ilçesi Biga, en küçük ilçesi ise hiç köyü olmayan Bozcaada'dır⁵.

Çanakkale ilinin güney kıyılarında Akdeniz iklimi görülürken, iç kısımlar ise Marmara ikliminin etkisine girer. Bahar ve kış ayları yağışlıdır.

Eski çağlarda Dardanel olarak anılan Çanakkale ilinin 5000 yıllık bir eğitim, kültür ve tarih geçmişi vardır. Çanakkale boğazı, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı, Troya Antik Kenti, Assos ve Kaz Dağları gibi önemli yerler bu il sınırları içindedir⁶.

DOBAG Projesi'nin uygulandığı bölgelerden biri olan Ayvacık ilçesinin yüzölçümü 874 km²'dir. Asya'nın, dolayısıyla Anadolu Yarımadası'nın en batı noktası olan Bababurnu bu ilçe sınırlarında yer alır. 78 km'lik uzun bir sahil şeridi vardır. Denizden yüksekliği 270 m olan volkanik bir plato üzerinde bulunan ilçe, arazi yapısı bakımından dağlık ve tepeliktir (Harita 3). İlçenin en büyük ovası 30 km² ile Tuzla Ovası'dır. Bunu Kösedere ve Babakale Ovaları izler. Ayvacık ilçesine bağlı 64 köy ve 2 belde bulunmaktadır. İlçe genelinin nüfusu 30.387'dir. Ayvacık'ın kuzey kısmında Kaz Dağı eteklerinde yer alan orman köyleri Dere kolu; güneydoğusunda Küçükkuyu yönünde yer alan köyler Yalı kolu ve güney batısında Bababurnu yönünde bulunan köyler ise Kıran kolu olarak adlandırılmıştır. İlçe İstanbul'a karayolu ile 430 km, İzmir'e 260 km, Ankara'ya 630 km, Bursa'ya 295 km uzaklıktadır. Ayrıca deniz yoluyla İstanbul'dan Bandırma Feribotu kanalıyla daha kısa zamanda da Ayvacık'a ulaşılabilir⁷.

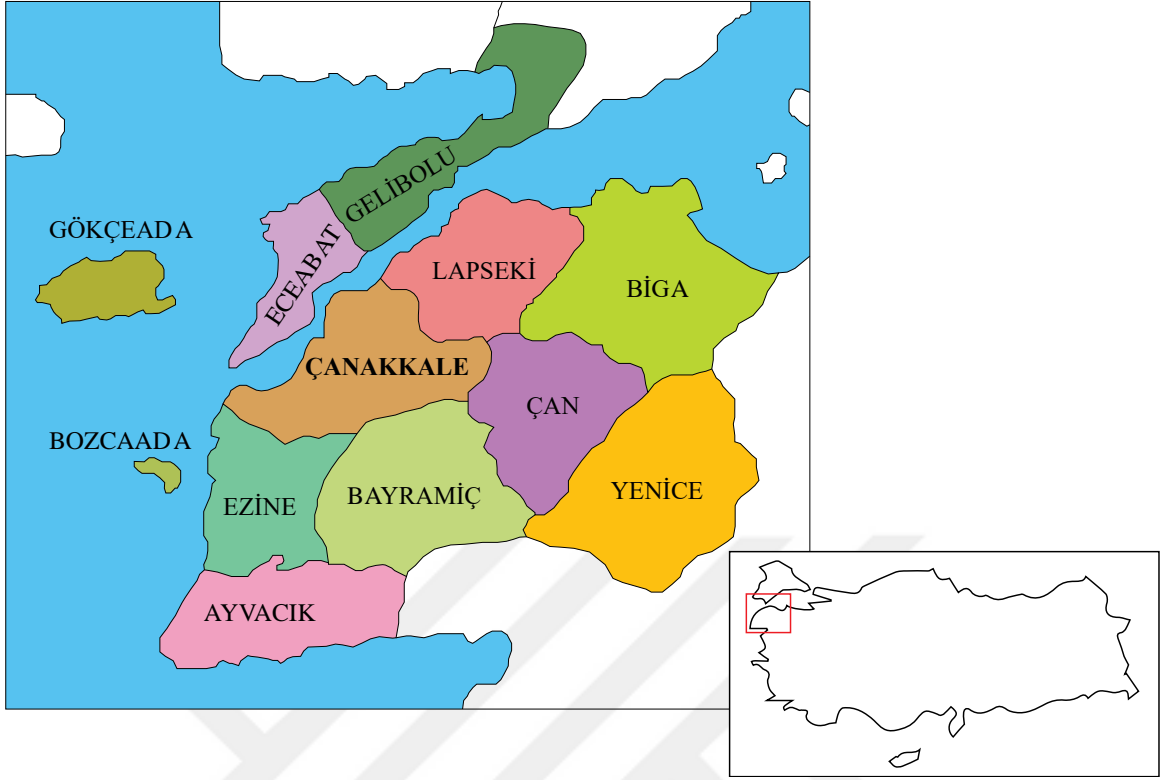
⁴ Çanakkale, Çanakkale: T. C. Çanakkale Valiliği, 1998, s.15.

⁵ www.canakkale.gov.tr (20.12.2016).

⁶ Ahmet Abay ve Adnan Şimşek, "Ayvacık İlçesinin Sosyal ve Ekonomik Değerleri", **Ayvacık Değerleri Sempozyumu**, Ayvacık: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, 29-30 Ağustos 2008, s.2.

⁷ Abay ve Şimşek, s. 3.

Harita 2: Çanakkale ilinin siyasi haritası. Çizim: M. Taylan, 2018.

Harita 3: Ayvacık ilçesi ve çevresinin arazi yapısının uydudan görünümü⁸.

⁸ <https://earth.google.com> (07.03.2018).

Resim 3: Süleymanköy, Ayvacık⁹.

3.1.2. Manisa – Yuntdağ

Manisa; Ege Bölgesinde 38' 04" – 39' 58" kuzey enlemi ile 27' 08" – 29' 05" doğu boylamı arasında yer alan bir ildir. Doğuda Selendi – Kürkçü Köyü, batıda Merkez ilçe – Düzlen Köyü, kuzeyde Soma – Türkali Köyü, güneyde Sarıgöl – Aşağı Kızılcukur Köyü ili çevreler. Kuzeyden Balıkesir, doğudan Kütahya ve Uşak, güneyden Aydın ve İzmir, batıdan İzmir illeri ile komşudur¹⁰. Yüzölçümü 13.810 km² olup nüfusu 2015 sayımlarına göre 1.380.366'dır. İlçeleri; Ahmetli, Akhisar, Alaşehir, Demirci, Gölmarmara, Gördes, Kırkağaç, Köprübaşı, Kula, Salihli, Sarıgöl, Saruhanlı, Selendi, Soma, Şehzadeler, Turgutlu ve Yunusemre'dir¹¹ (Harita 4). Dağlık bir bölgeye kurulmuş şehir batı kesimlerde Ege – Akdeniz iklimi, doğu ve dağlık kesimlerde karasal iklim etkisi altındadır (Harita 5).

“Şehzadeler Şehri” olarak da anılan Manisa, Gördes ve Kula halıları ile ünlüdür. Batı Anadolu'nun Uşak, Bergama gibi halı merkezlerine olan yakınlığı ve yerleşik hayata geçmiş Yörük ve Türkmen aşiretlerinin fazlalığı ile halı dokumacılığı gelişmiştir. DOBAG Projesi ilin Yunusemre ilçesinde yer alan Yuntdağ bölgesindeki Örselli Köyü'nde uygulanmaktadır (Resim 4). Aigai Antik Kenti bu bölgededir.

⁹ Anderson, s. 9.

¹⁰ Erşen Akar ve Hakkı Avar, **Manisa**, Manisa: T.C. Manisa Valiliği, 2007, s. 16.

¹¹ www.manisa.gov.tr (28.12.2016).

Resim 4: Örselli Köyü, Yuntdağ. Foto: Ş. Athhan.

Harita 4: Manisa ilinin siyasi haritası. Çizim: M. Taylan, 2018.

Harita 5: Yuntdağ ve çevresinin arazi yapısının uydudan görünümü¹².

3.2. Bölgelerdeki Halkın Sosyo – Ekonomik Yapısı

Çanakkale – Ayvacık ve Manisa – Yuntdağ köylerindeki halk yerleşik yörüklerden oluşmaktadır. 150 yıl öncesinden 60 yıl öncesine kadar bu bölgelerde yerleşim sürmüştür. Toprağa geç yerleşmiş olan bu köylüler, tarıma elverişli arazileri olmadığından tarla ve bahçe işleri ile uğraşmamaktadırlar. Koyun ve keçi sürüleri olmasına rağmen eskiden olduğu gibi koyun ve keçi sürüleri ile göçmemekte ve çadırda yaşamamaktadırlar. Yerleşik hayata geçtikleri dönemlerdeki evleri ise bir odalı, yaklaşık 4 x 4 m alanında ve taştan yapılmıştır. Bu evler, çadırların taşlaşmış şeklini sergilemektedir. Bir oda oturma, yatma, mutfak olarak kullanılmakla birlikte dokuma tezgahı bu alana yerleştirilmiştir (Resim 5, Resim 6, Resim 7, Resim 8). Evlerin düzeni çadırdakilerle benzerlik göstermektedir. İlk yerleşimde yapılan evlerden sonra bu düzen zamanla değişerek yerini her kuşak için eklenen odalara ve dolayısıyla bugünkü kasaba ve şehirlerdeki evler gibi çok odalı ev yapısına bırakmıştır (Resim 9).

¹² <https://earth.google.com> (07.03.2018).

Resim 5: Evinde halı dokuyan bir kooperatif üyesi: Ayşe Savran, Sarıahmetli Köyü, Yuntdağ, 1996¹³.

Resim 6: Süleymanköy'de bir ev, Ayvack. Foto: M. Taylan, 2015.

---

¹³ Anderson, s. 27.

Resim 7: Örselli Köyü'nde bir ev, Yuntdağ. Foto: M. Taylan, 2015.

Resim 8: Yuntdağ bölgesinde bir ev¹⁴.

¹⁴ Harald Böhmer, **Nomads In Anatolia**, Germany: Remhob-Verlag, 2008, s. 132.

Resim 9: Örselli Köyü'nde bir düğün evi, Yuntdağ. Foto: M. Taylan, 2015.

Köylüler gelirlerini az sayıdaki koyun ve keçi sürülerinden sağlamaktadır (Resim 10). Halen çobanların yaz aylarında ailelerinden ayrılarak koyun sürüleri ile birlikte yaylalara çıktıkları bilinmektedir. Ayvacık bölgesinde kömür ocaklarında çalışmak bir diğer geçim kaynağını oluşturmaktadır (Resim 11). Yuntdağ bölgesinde ise fıstık üretimi yapılmaktadır (Resim 12). Köylülerin yaşamı günümüz şartlarında bile yörük yaşamına yakındır. Bu bölgelerde yüzyıllardan beri dokuma geleneği sürdürülmektedir. Kadınların dokuma becerisi, onların sosyal konumları açısından büyük önem taşır.

Resim 10: Koyun sürüsü ile bir çoban, Yuntdağ. Foto: M. Böhmer.

Resim 11: Mangal kömürü ocağı, Ayvıcık. Foto: M. Taylan, 2017.

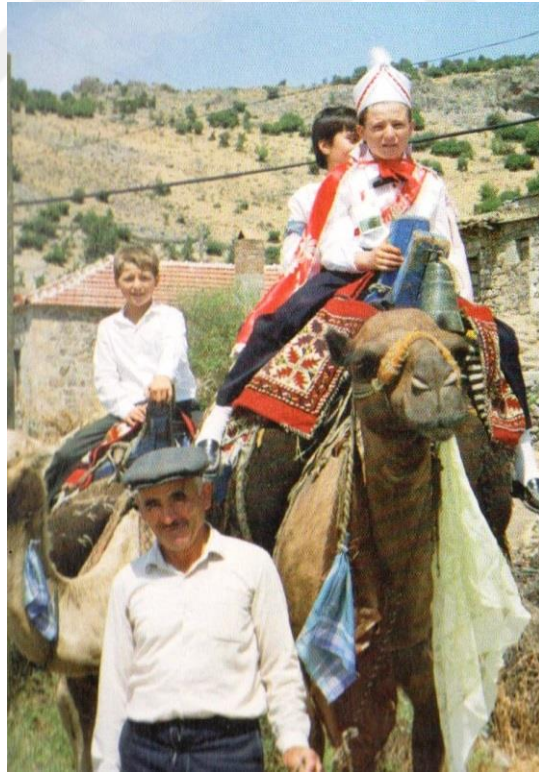
Resim 12: Örselli Köyü'nde bir fıstık ağacı, Yuntdağ. Foto: M. Taylan, 2015.

3.3. Halı-Kilim Geleneği

Bu bölgelerde halı – kilim dokumacılığı kadınlar tarafından yapılmaktadır. Dokumalar gündelik yaşamın bir parçası olarak kullanılırken, mutfak, giyim – kuşam, düğün ve cenaze törenlerindeki geleneksel yapı bozulmamış halen devam ettirilmektedir

(Resim 13, Resim 14, Resim 15, Resim 16, Resim 17, Resim 18, Resim 19, Resim 20, Resim 21, Resim 22, Resim 23, Resim 24, Resim 28). Kadınlar dokumalarında geleneksel desenleri ve annelerinden öğrendikleri teknik ve malzemeyi kullanmaktadırlar. Dokunan halılardaki desenler 700 yıl öncesine ait Türk halılarında görülen desenlerdir. Günümüzde bu bölgelerde kullanılan motifler; Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde sergilenen Anadolu Selçuklu dönemi halılarında, 500 yıl önceki Avrupalı ressamların tablolarındaki halılarda ve Transilvanya halılarında görülen desenlerin devamı niteliğindedir (Resim 29, Resim 30, Resim 31, Resim 32, Resim 33, Resim 34, Resim 35, Resim 36, Resim 37, Resim 38, Resim 39, Resim 40, Resim 41, Resim 43, Resim 44, Resim 45, Resim 46, Resim 47, Resim 48, Resim 49, Resim 50, Resim 51, Resim 52, Resim 53, Resim 54, Resim 55, Resim 56, Resim 57, Resim 58, Resim 59, Resim 60, Resim 61, Resim 62, Resim 63, Resim 64, Resim 65, Resim 66, Resim 67). Orta Asya'dan getirilen bazı motifler kilim, halı ve giysilerde yer alan işlemlerde görülmektedir¹⁵.

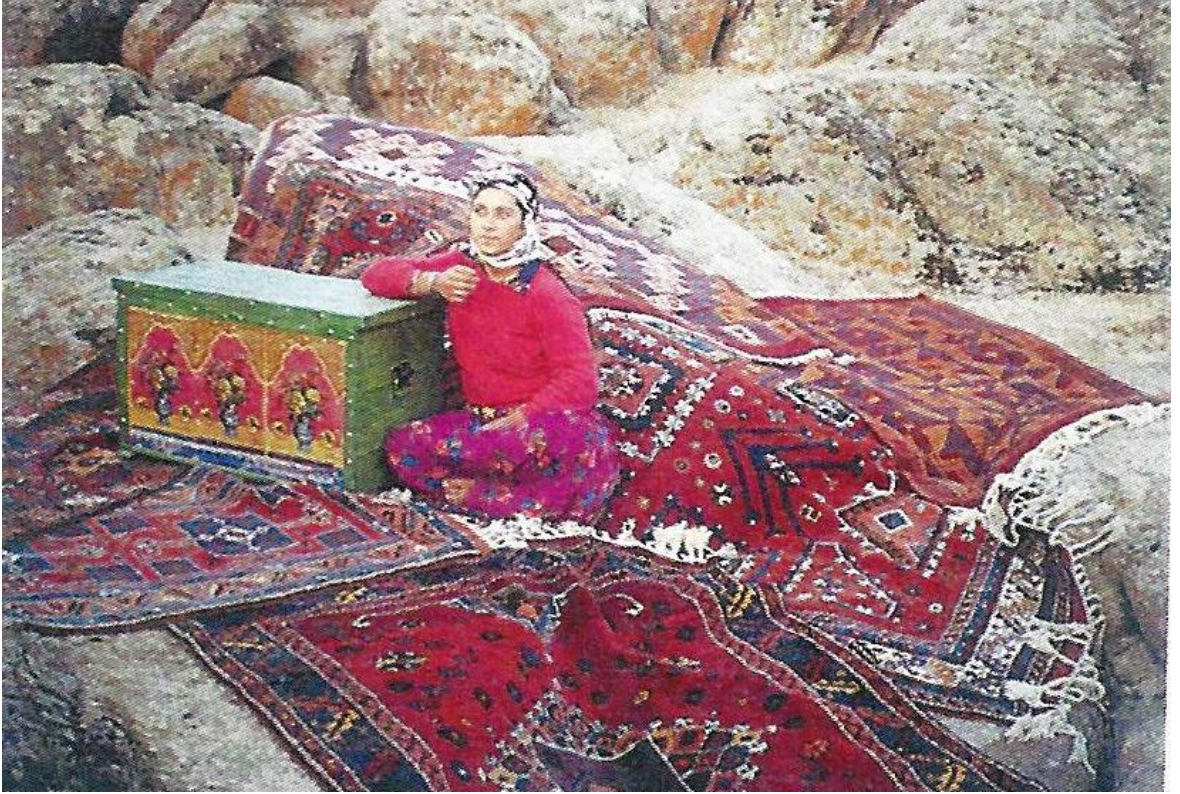

Resim 13: Sünnet düğünü, Erecek, Ayvacık¹⁶.

¹⁵ Şerife Atlıhan, DOBAG Projesi hakkında görüşme, İstanbul: 2017.

¹⁶ Böhmer, **Nomads In Anatolia**, s. 18.

Dokumalar, eyizlerin 3nemli parçalarından biridir. Kızların eyizlerinde mutlaka kendi dokudukları halı – kilimler yer almalıdır. eyizin sergilenmesi sırasında gelinin dokumaları gelen misafirler tarafından incelenir (Resim 14, Resim 15, Resim 20, Resim 23, Resim 24, Resim 28). Bu gelenek, dokuma becerisinin kadınların sosyal konumunu etkileyen bir unsur olduğunu kanıtlar niteliktedir. eyizdeki halı ve kilimlerden gelin tarafından yeni hayatında kullanılmayacak olanları, paraya ihtiyaç duyulduğunda satılabilmektedir. B3lgelerde yılda bir kere kurulan panayırlarda kadınların ellerindeki fazla halı ve kilimler satılığa çıkarılmaktadır. Ayrıca haftalık pazarlarda da satış gerçekleşebilmektedir.

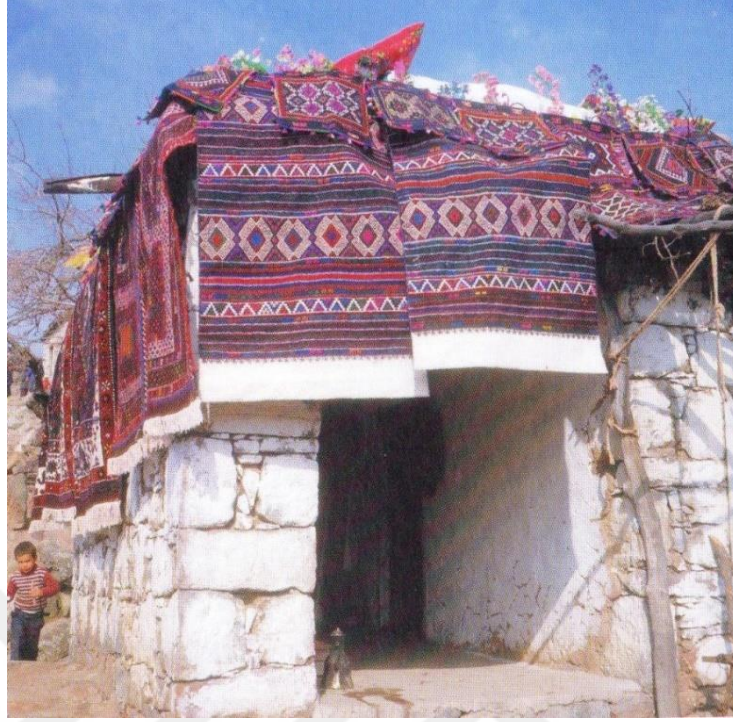

Resim 14: eyizlik halıları ile geç bir dokuyucu, amkalabak, Ayvacık. Foto: ř. Athhan¹⁷.

---

¹⁷ Anderson, s. 68.

Resim 15: Çeyiz sergileme, Yuntdağ¹⁸.

3.3.1. Halı – Kilim Boyutları ve Kullanım Alanları

DOBAG uygulama bölgelerinde dokunan halı – kilimlerin boyutları odaların büyüklüğüne göre değişmektedir. Ayrıca gündelik yaşamın ihtiyaçları ve bazı geleneklerin sonucu olarak ortaya çıkan kullanım alanları da boyutları etkileyen faktörlerdir. Halı-kilimleri kullanım alanlarına göre incelediğimizde yaygılar, örtüler, seccadeler ve taşımada kullanılanlar olarak sınıflandırmak mümkündür.

3.3.1.1. Yer Yaygıları

Yaygılar genellikle çok büyük boyutlarda olmamakla beraber en fazla 4 m²'dir (Resim 16). Bunun başlıca nedeni elektrik süpürgesine ihtiyaç duyulmadan kolayca kaldırılıp, silkelenerek temizlenebilmesidir.

¹⁸ Böhmer, *Nomads In Anatolia*, s. 132.

Resim 16: Ayvacık bölgesinden bir halı. Foto: M. Taylan, 2015.

3.3.1.2. Örtüler

Divan örtüsü ve yer yaygısı olarak boyutuna göre çeşitli kullanım alanları vardır (Resim 17).

Resim 17: Ayvacık bölgesinden bir yolluk. Foto: M. Taylan, 2016.

3.3.1.3. Seccade Boyutu Yaygılar

Seccade boyutu yaygıların ebatları 120 x 80 cm ile 150 x 100 cm arasında değişmektedir (Resim 18, Resim 19). Taban halısı ve seccade olarak dokunmuş halıların belirli desenleri vardır. Seccadeler mihraplı veya mihrapsız olabilir. Mihrapsız seccadelerde kible yönü, halının kilim kısmına yerleştirilmiş üçgen biçimindeki muska ile ifade edilmektedir (Resim 20)¹⁹.

Resim 18: Seccade boyutlarında bir Yuntdağ halısı. Foto: M. Asher.

¹⁹ Özcan Yörük, “Çanakale – Ayvacık Yöresi Halıları Üzerine Bir Araştırma”, *Kültür ve Sanat Dergisi*, Sayı 8, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Sayı: 8, Aralık 1990, s. 75.

Resim 19: Ayvack' ta dokunmuş bir seccade. Foto: Ş. Atlhan.

**Resim 20: Kilim kısmında mihrap yönünü gösteren muska motifli bir halı, Ayvack.
Foto: H. Böhmer.**

3.3.1.4. Taşımada Kullanılan Halı-Kilimler

Dokumacı kadınların emeğini ve yeteneğini gösteren bir diğer grup ise çuval, heybe ve torba gibi dokumalardır. Bunlar gündelik hayatın birer parçası olarak taşımada kullanılır (Resim 21, Resim 22, Resim 23, Resim 24, Resim 25, Resim 26, Resim 27, Resim 28). Torba; çobanların içine yemeklerini koyduğu ya da tuz saklamak üzere dokunmuş ev eşyalarıdır. Çuvalın içinde buğday ve arpa gibi yiyecekler de saklanır. Az desenli olup kıymetli eşyaların koyulduğu, üzerinde etnik grubun karakteristik desenlerinin bulunduğu çuvalara ise “alaçuval” denmektedir. Alaçuvallar çeyiz taşınırken en önde yer alır (Resim 23). Çeyizi deve üstünde taşıma geleneği günümüzde bazı köylerde traktör üzerinde taşıma şeklinde devam etmektedir (Resim 24). Heybeler, çeyizlerin bir diğer vazgeçilmez parçasıdır. Düğünler için 12 adet heybe hazırlanır. Bunlar düğünde çalışan aşçı, atçı, arabacı, deveci ve müzisyenlere hediye edilir. Ayrıca gelinin takı, toka gibi değerli eşyaları bir heybe içinde gelinin müstakbel eltisi tarafından taşınır (Resim 28).

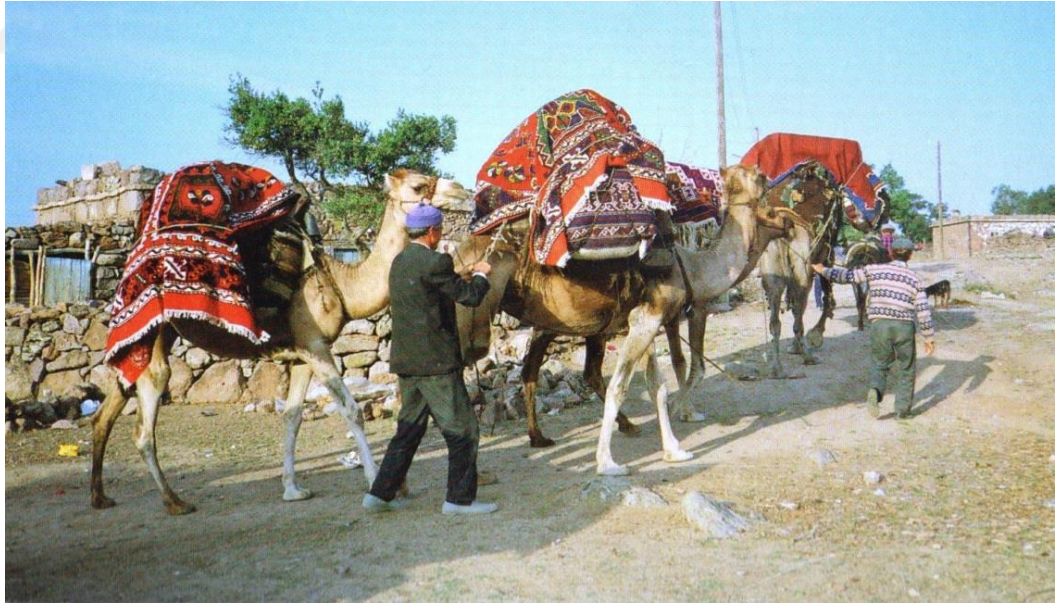

Resim 21: Ayvacık bölgesinde dokunmuş bir alaçuval. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 22: Yuntdağ bölgesinde dokunmuş bir alaçıval²⁰.

Resim 23: Çeyiz taşınırken, Çamkalabak, Ayvacık²¹.

²⁰ Böhmer, *Nomads In Anatolia*, s. 132.

²¹ Böhmer, *Nomads In Anatolia*, s.18.

Resim 24: Traktör ile çeyiz taşınırken. Foto: Ş. Athhan.

Resim 25: DOBAG Projesi kapsamında Ayvacık bölgesinde dokunmuş bir alaçuval, yastık ve torbalardan örnekler. Foto: M. Taylan, 2015.

Resim 26: DOBAG Projesi kapsamında dokunmuş torbalar. Foto: Ş. Atlhan, 2011.

Resim 27: DOBAG Projesi kapsamında dokunmuş yastıklar. Foto: Ş. Atlhan.

Resim 28: Gelinin değerli eşyalarının taşındığı heybe. Foto: Ş. Athhan.

4. AYVACIK VE YUNDAĞ HALILARININ DESEN, KOMPOZİSYON VE RENK ÖZELLİKLERİ

Ayvacık ve Yuntdağ halılarının desen, kompozisyon ve renk açısından karakteristik özellikleri aşağıda sıralanmıştır.

4.1. Desen Yapıları

Ayvacık ve Yuntdağ halıları Bergama Halı Grubu içinde yer aldıkları için aynı yapıya sahiptirler (Resim 29, Resim 30, Resim 31, Resim 32, Resim 33, Resim 34, Resim 35, Resim 36, Resim 37, Resim 38, Resim 39, Resim 40, Resim 41, Resim 43, Resim 44, Resim 45, Resim 46, Resim 47, Resim 48, Resim 49, Resim 50, Resim 51, Resim 52, Resim 53, Resim 54, Resim 55, Resim 56, Resim 57, Resim 58, Resim 59, Resim 60, Resim 61, Resim 62, Resim 63, Resim 64, Resim 65, Resim 66, Resim 67). Ortak desen sayısı oldukça fazladır. Halılarda tanıdığımız geometrik desenlerin dışında bitki kaynaklı desenler stilize edilmiştir.

Resim 29: Çarkhelek, Çanakkale, 18. yy., 198 x 148 cm, Adana Müzesi²².

²² Katalog, *Türk El Dokuması Halılar No: 3*, Ankara: Dösım, Model Kodu: 205.

Resim 30: Çanakkale halısı, 19. yy., 200 x 138 cm, Türk ve İslam Eserleri Müzesi²³.

Resim 31: Ezine Tabak, Bergama 19. yy., 190 x 130 cm, Türk ve İslam Eserleri Müzesi²⁴.

²³ Katalog, Türk El Dokuması Hahlar No: 2, Ankara: Dösim, Model Kodu: 0103.

²⁴ Katalog, Türk El Dokuması Hahlar No: 1, Ankara: Dösim, Model Kodu: 0012.

Resim 32: Sandıklı Çiçek, Yuntdağ, 19. yy., 221 x 162 cm²⁵.

Avrupa ressamlarının tablolarında yer alan ve bu ressamların adları ile anılan halıların desenleri bugün Ayvacık ve Yuntdağ bölgelerinde dokunmaktadır. Örneğin; Alman ressam Hans Holbain'ın tablolarında resmettiği halılar Holbain halıları olarak adlandırılmakta, 15. – 16. yüzyıla tarihlendirilmektedir (Resim 33, Resim 34, Resim 35). Holbain halılarının desenleri o dönemlerden beri bu bölgelerde varlığını sürdürmektedir (Resim 36, Resim 37, Resim 67).

²⁵ Murray L. Eiland Jr. ve Murray Eiland III., **Oriental Rugs**, Londra: Lawrence King Publishing, 2008, s. 177.

Resim 33: Holbain tipi Bergama halısı, geç 17. yy., 212 x 157 cm²⁶.

Resim 34: Küçük desenli Holbain halısı, 16. yy., Musee des Arts Decoratifs, Paris²⁷.

---

²⁶ Şerife Atlıhan, "Anadolu ve Azerbaycan Halılarında Benzerlikler", *Azerbaycan Xalçaları*, İstanbul, Cilt: 4, Sayı: 13, 2014, s. 116.

²⁷ Susan Day, *Great Carpets of The World*, London: Thames and Hudson Ltd., 1996, s. 67.

Resim 35: Bordür deseninde Transilvanya halılarının etkisi olan bir Bergama halısı²⁸.

Resim 36: DOBAG Projesi kapsamında dokunmuş küçük desenli Holbain halısı, Ayvacık.

Foto: Ş. Atlıhan.

²⁸ Atlıhan, *Azerbaycan Xalçaları*, s. 116.

Resim 37: DOBAG Projesi kapsamında dokunmuş küçük desenli Holbain halısı, Ayvacık.

Foto: Ş. Atlıhan.

İtalyan ressam Ghirlandaio'nun tablolarında resmettiği desen günümüzde dokunmaya devam etmekte ve "Turnalı" olarak adlandırılmaktadır (Resim 38, Resim 39, Resim 40, Resim 49, Resim 50, Resim 51).

Resim 38: Domenico Ghirlandaio, Virgin and Child, Sağda: Tablodan ayrıntı, 1479²⁹.

²⁹ Sarah B. Sherril, "Ghost Story", *Oriental Carpet and Textile Studies VII*, UK: ICOC, 2011, s. 55.

Resim 39: Çanakkale halısı, 18. yy., New York Metropolitan Müzesi³⁰.

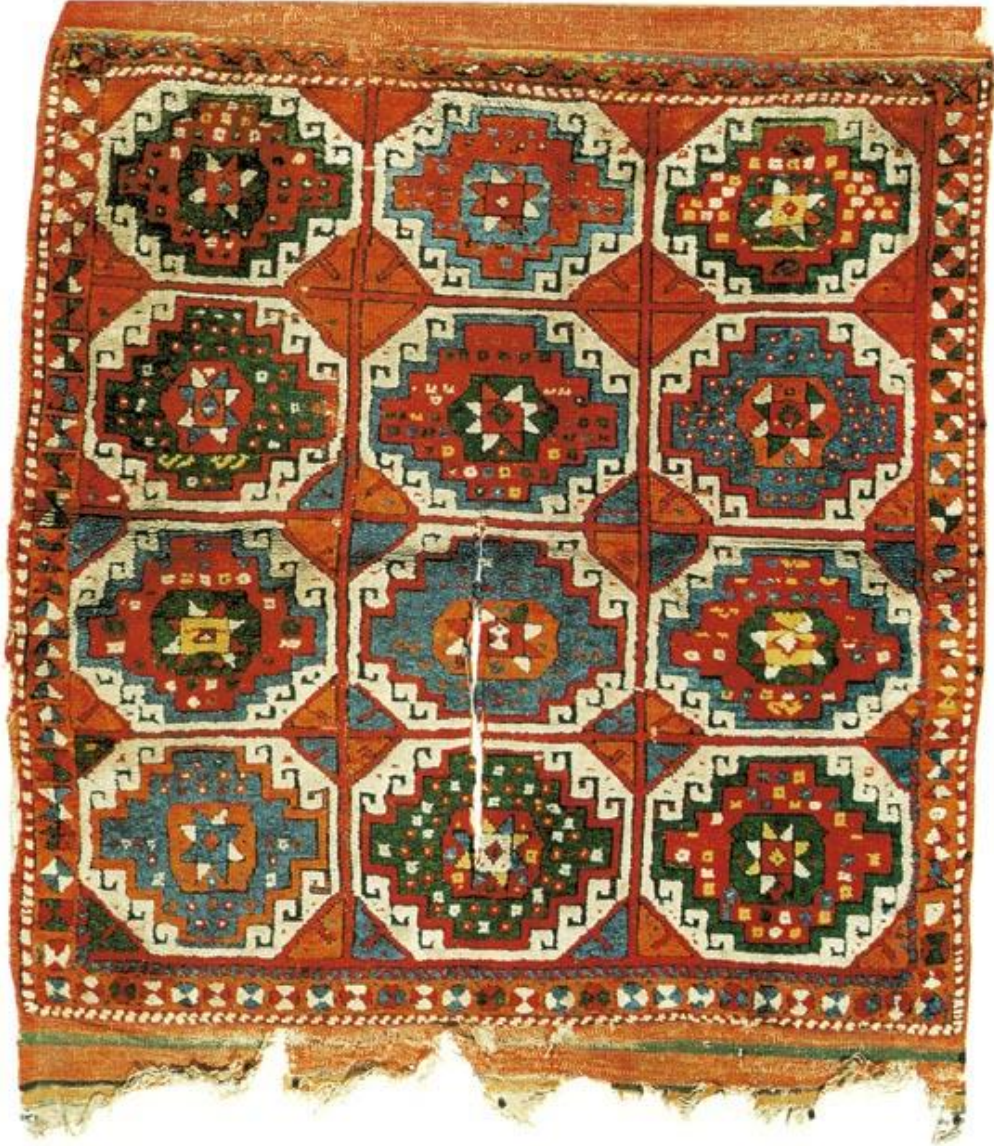
Resim 40: Batı Anadolu halısı, 17.-18. yy.³¹.

³⁰ Katalog, **Türk El Dokuması Halılar No: 1**, Model Kodu: 0024.

³¹ Sherril, s. 56.

Memling gülü olarak tanınan desen ise Flaman ressam Hans Memling tarafından kullanılmış olmakla beraber hala Ayvacık ve Yuntdağ bölgelerinde karşımıza çıkmaktadır (Resim 41, Resim 42, Resim 210).

Resim 41: Memling halısı, Bergama, 150x146 cm, 19.yy, Mısri Camii, Afyon³².

³² Katalog, Türk El Dokuması Halılar No: 3, Model Kodu: 0272.

Resim 42: Memling Gülü desenli bir halı, Yuntdağ. Foto: M. Asher.

Bunlara ek olarak yıldız motifi de İtalyan ressam Carlo Crivelli'nin tablolarında yer almakta ve "Crivelli'nin Yıldızı" ya da "Orient Star" şeklinde anılmaktadır (Resim 43, Resim 44). Motif çeşitli varyasyonları ile halen bu bölgelerde dokunmaktadır (Resim 45).

Resim 43: Crivelli'nin tablosundan bir detay, 1482³³.

³³ Oktay Aslanapa, **Türk Halı Sanatının Bin Yılı**, İstanbul: Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd. Şti, 1987, s. 58.

Resim 44: Crivelli'nin Yıldızı desenli halı, 16. yy. sonu³⁴.

Resim 45: Yuntdağ halısı. Foto: M. Taylan.

---

³⁴ Aslanapa, 1987, s. 59.

4.2. Motifler

Motifler desenlerin birimleridir. Tek başlarına dokunabildikleri gibi birleşerek başka bir yapı oluştururlar. Dokuyucuların motif alfabesi vardır. Her motife bir isim verilmiştir ve herkes motiflerin isimlerini bilmektedir. Motifler stilize edildikleri için çizgileri sistematik olduklarından dokuyucu motiflerin çizgilerini ve yönlerini ezberine alır. Motifleri büyültebilirler, küçültebilirler. Motiflerden oluşan desen aynı zamanda tekrarlanabilir.

Motiflerin stilize edilmesinin iki nedeni vardır.

- 1- Dokuyucu bu motifleri bir kağıda bakmadan dokuyabilmektedir. Bu, üretim hızı açısından önemlidir.
- 2- Yöresel halıların sıklık kalitesi yeterli sayıda olmadığından ayrıntılı, kavisli desenler yapılamaz³⁵.

DOBAG halılarında kullanılan desenler çeşitli isimlerle adlandırılırlar. Bir önceki bölümde gösterilen örneklerin dışında kalan başlıca desenler aşağıda sıralanmıştır. Oklu ve Turnalı desenleri her iki bölgede de dokunmaktadır. (Resim 46, Resim 47, Resim 48). Turnalı deseninde bordür iki bölgede farklıdır (Resim 38, Resim 39, Resim 40, Resim 49, Resim 50, Resim 51).

Resim 46: Oklu, Bergama, 17. yy., 187 x 135 cm, Türk ve İslam Eserleri Müzesi³⁶.

³⁵ Şerife Atlıhan, DOBAG Projesi hakkında görüşme, İstanbul: 2016.

³⁶ Katalog, **Turkish Carpets From 13th – 18th Century**, İstanbul: Ahmet Ertuğ, 1996, Plate: 60.

Resim 47: Oklu. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 48: Oklu. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 49: Bergama halısı, 19.yy, Vakıflar Halı Müzesi³⁷.

Resim 50: Turnalı, Bergama, 18. yy., 240 x 163 cm, Türk ve İslam Eserleri Müzesi³⁸.

³⁷ Aslanapa, 1987, s. 135.

³⁸ Katalog, *Turkish Carpets From 13th – 18th Century*, Plate: 61.

Resim 51: Turnalı. Foto: Ş. Atlhan.

Çarklıelek ve Beş Tabak, Altın Tabak deseni Turnalı ile birlikte Ayvacık bölgesinde çeyizlerde dokunan desenlerdir (Resim 52, Resim 53, Resim 54, Resim 55). Beş Tabak ve versiyonlarının büyük ebatta dokunmuşu Altın Tabak olarak adlandırılır. Boyutun büyümesi ile desen elemanları arttığından deseni ayırt etmek için bu isim verilmiştir (Resim 55, Resim 56). Altın Tabak deseninin orta kısmındaki kare alanlar IV. Tip Holbain halısına benzemektedir (Resim 56, Resim 57). Elekli, Ezine Tabak, Cami, Yörük, Kozak ve Türkmen Gülü bölgede dokunan başlıca desenlerdir (Resim 58, Resim 59, Resim 60, Resim 61, Resim 62, Resim 63).

Resim 52

Resim 52: Çarkhelek, Batı Anadolu, 17. yy., 169 x 165 cm, Vakıflar Halı Müzesi³⁹.

Resim 53

Resim 53: Çarkhelek. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 54: Sentetik iplerle dokunmuş Beş Tabak çeyiz halısı, Ayvacık. Foto: Ş. Atlıhan, 1989. (Bu fotoğraf *Oriental Carpet and Textile Studies Volume IV* bildiri kitabında siyah-beyaz olarak yayımlanmıştır)⁴⁰.

³⁹ Katalog, *Turkish Carpets From 13th – 18th Century*, Plate: 24.

⁴⁰ Şerife Atlıhan, “Traditional Weaving in One Village of Settled Nomads in Northwest Anatolia”, *Oriental Carpet and Textile Studies Volume IV*, California: San Francisco Bay Area Rug Society and OCTS Ltd., 1993, s.82.

Resim 55: Altın Tabak. Foto: Ş. Athhan.

Resim 56: Ayvacık-Çanakkale halısı⁴¹.

---

⁴¹ Eiland Jr. ve Eiland III., s. 174.

Resim 57: IV. Tip Holbain halısı 17. yy. sonu, Türk ve İslam Eserleri Müzesi⁴².

Resim 58: Elekli. Foto: M. Asher.

⁴² Oktay Aslanapa, **Türk Halı Sanatının Bin Yılı**, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2005, s. 15.

Resim 59: Ezine Tabak. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 60: Cami. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 61: Yörük. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 62: Kozak. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 63: Türkmen Gülü. Foto: Ş. Atlıhan.

Sandıklı, Sandıklı Çiçek ve Vazoselvi ise Yuntdağ bölgesinde dokunmaktadır (Resim 64, Resim 65). Vazoselvi deseni Transilvanya halılarının devamı niteliğindedir (Resim 66).

Resim 64: Sandıklı Çiçek. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 65: Vazoselvi. Foto: Ş. Athhan.

Resim 66: Transilvanya halısı, 17. yy., 150 x 100 cm⁴³.

⁴³ Hali Magazine, Sayı: 168, London: Hali Publication Ltd., 2011, s. 103.

DOBAG halılarında bir ana bordür ve onun etrafında iki tane ince bordür bulunmaktadır. Dokuyucular bordürlere “su” demektedirler. Ana bordür “enli su”, diğer bordürler ise “ince su” olarak adlandırılmaktadır. Bordürler arasında “sekme su” denilen kırmızı-beyaz renklere ince bir çizgi vardır (Resim 67).

Resim 67: DOBAG halısında bölümler. Foto: Ş. Atlıhan.

Bordürde kullanılan bir motif aynı zamanda zeminde de kullanılabilir. Ayvacık ve Yuntağ bölgelerinde bordürlerde görülen ortak motifler aşağıda gösterilmektedir (Resim 68, Resim 69, Resim 70).

Resim 68: Çiçek / Küçük yaprak, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 69: Yaprak, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 70: Sığır sidiği, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: M. Taylan, 2015.

Ayvacık bölgesinde görülen başlıca bordür motifleri şunlardır (Resim 71, Resim 72, Resim 73, Resim 74, Resim 75, Resim 76, Resim 77, Resim 78, Resim 79, Resim 80, Resim 81, Resim 82, Resim 83, Resim 84, Resim 85):

Resim 71: Baklava kesigi (dilim) su, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: M. Taylan, 2015.

Resim 72: Yıldız, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 73: Zemini yıldız motifli bir DOBAG halısı⁴⁴.

⁴⁴ Akgün Akova, "From the Trojan Horse to the Carpets of Ayvacık", *Alive*, İTKİB, Sayı: 5, 2005, s. 23.

Resim 74: Kocabaş, Kollu su, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 75: Çift kollu su, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: M. Asher.

Resim 76: Yaprak, DOBAG halısından bir ayrıntı⁴⁵.

Resim 77: Zemini yaprak motifli DOBAG halısı. Foto: M. Taylan, 2016.

⁴⁵ Yörük, s. 74.

Resim 78: Yaprak, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 79: Üzüm su, DOBAG halısından bir ayrıntı. Bu motif Resim 88'te görülen desenin bir versiyonudur. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 80: Yaprak, DOBAG halısından bir ayrıntı⁴⁶.

Resim 81: Zemini yaprak motifli bir DOBAG halısından bir ayrıntı. Bu motif Resim 89'daki yaprak motifinin bir versiyonudur. Foto: M. Taylan.

⁴⁶ Halı Magazine, Sayı: 59, s. 60.

Resim 82: Büyük S, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 83: Yarım makas, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 84: Tam makas, Çanakkale halısından bir ayrıntı, 17. yy.⁴⁷.

Resim 85: Kilit su, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.

⁴⁷ Katalog, Türk El Dokuması Halılar No: 2, Model Kodu: 0155.

Yuntdağ bölgesinde görülen bordür motifleri şunlardır (Resim 86, Resim 88, Resim 89, Resim 90, Resim 91):

Resim 86: Kazankulbu, DOBAG halısından bir ayrıntı⁴⁸.

Kazankulbu deseni Konya Selçuklu halılarında kullanılan bordür deseninin bir versiyonudur (Resim 87).

Resim 87: Beyşehir Selçuklu halısı, 13. yy., 116 x 49 cm, Konya Mevlâna Müzesi⁴⁹.

⁴⁸ Anderson, s. 33.

⁴⁹ Aslanapa, 2005, s. 44.

Resim 88: Urgan / Akgül, DOBAG halısından bir ayrıntı⁵⁰.

Resim 89: Yaprak / Bıçak ucu, DOBAG halısından bir ayrıntı. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 90: Çiçek / Koca Mustafa, DOBAG halısından bir ayrıntı⁵¹.

Resim 91: Çin Bulutu, DOBAG halısından bir detay. Foto: Ş. Atlıhan.

⁵⁰ Anderson, s. 61.

⁵¹ Anderson, s. 57.

Yuntdağ bölgesindeki halılarda görülen Çin Bulutu bordürü, Uşak halılarında da karşımıza çıkan Çin Bulutu bordür motifinin bir uzantısıdır (Resim 91, Resim 92). Bu durum Uşak halılarının bu bölgede dokunduğunun bir işaretidir.

Resim 92: Çin Bulutu, Uşak halısından bir ayrıntı, 17. yy⁵².

Bu motiflere ek olarak; dokuyucuların kendi ekledikleri bazı motifler vardır. Bunlar kedi, köpek, ev, insan, tavşan gibi şekiller olup genellikle zemine serpiştirilmişlerdir (Resim 96). Bu serbest motifler bir anlamda dokuyucunun imzası niteliğindedir. Yuntdağ'da DOBAG dokuyucuları halıların bitişine yakın bir yerine isminin baş harflerini ve Yuntdağ bölgesinin Y'sini ve tarihini Arap ya da Latin rakamları ile dokurlar (Resim 93, Resim 94). Dokuyucular bazen de isimlerinin tamamını halıya dokuyabilirler (Resim 95).

Resim 93: Yuntdağ DOBAG halısının ayrıntısında; solda dokuyucu ismi KD (Kadriye Deneri), ortada Arap rakamları ile tarih ve sağda YD (Yuntdağ) görülmektedir. Foto: M. Taylan, 2015.

⁵² Aslanapa, 2005, s. 133.

Resim 94: Yuntdağ DOBAG halısından bir ayrıntı; Y (Yuntdağ) ve yıl. Foto: M. Taylan, 2015.

Resim 95: DOBAG halısından bir ayrıntı⁵³.

---

⁵³ Anderson, s. 38.

Resim 96: DOBAG dokuyucularının halılarına koydukları serbest motifler. Foto: M. Taylan, 2015.

Ayvacık ve Yuntdağ halılarının ayırt edici bazı özellikleri vardır. Ayvacık bölgesinde halının bitiş kısmındaki kilimlik bölümüne bir amblem dokunmaktadır. Her köyün kendi amblemi vardır ve halının kimliği niteliğindedir. Bu amblemler, halıların birbirinden ayırt edilebilmesi için Marmara Üniversitesi tarafından oluşturulmuştur (Resim 97, Resim 98, Şekil 2). Yuntdağ bölgesi halılarının ise bitiş ve başlangıcında bulunan eli belinde motifi karakteristiktir (Resim 99). Bu özellikler aynı zamanda desenin bütününe bozmayan estetik bir anlayış sergilemektedir.

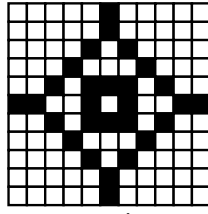

Resim 97: Ayvacık DOBAG halısından ayrıntı. Foto: M. Taylan, 2015.

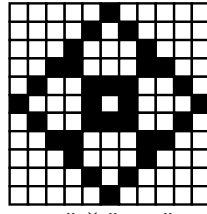

Resim 98: Ayvacık DOBAG halısından ayrıntı. Foto: M. Taylan, 2015.

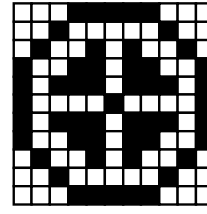

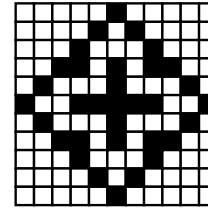
AKÇİN

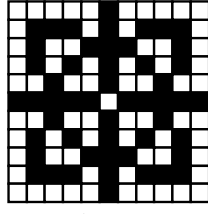
SÖĞÜTLÜ

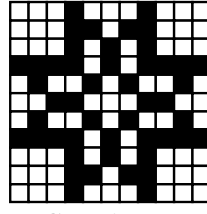
SAPANCA

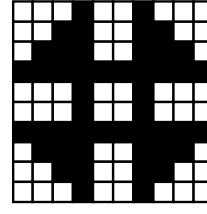
ERECEK

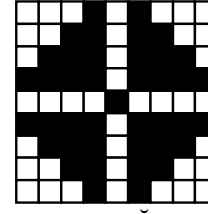
PINARDERE

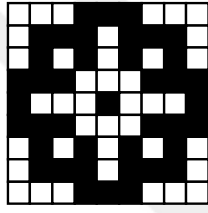
CEMALLER

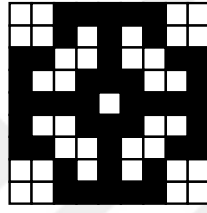
AYVACIK

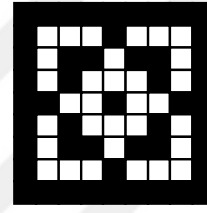
TAŞBOĞAZ

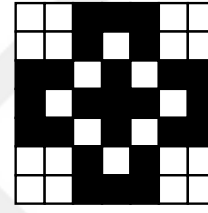
ÇAMKALABAK

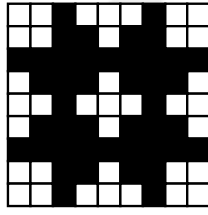
KEÇİKAYA

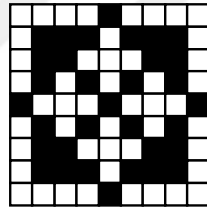
BUDAKLAR

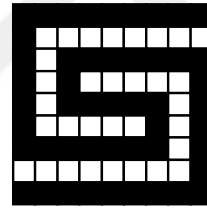
SAZLI

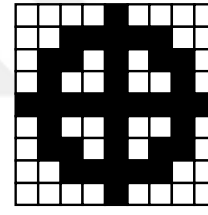
KARAGÖMLEK

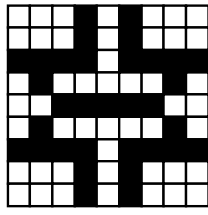
İLYASFAKI

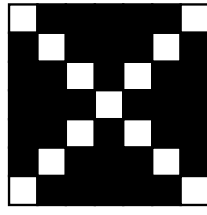
SÜLEYMANKÖY

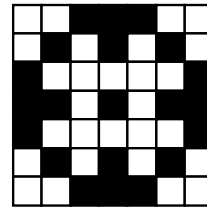
KÜÇÜKHÜSUN

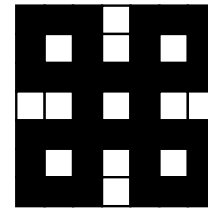
MİSVAK

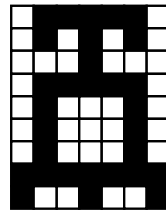
PAŞAKÖY

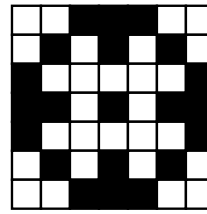
YUKARIKÖY

BEKTAŞ

ÇINARPINAR

BİLALLER

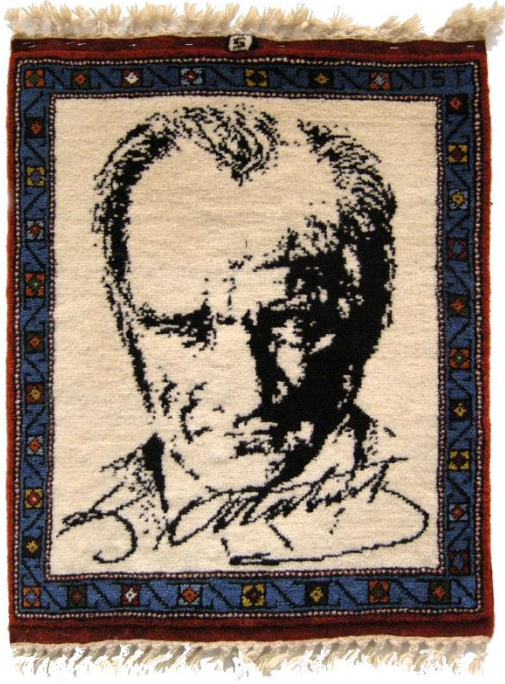
Şekil 2: Ayvacık ve çevresinde DOBAG Projesi kapsamında halı dokuyan köylerin amblemleri.

Çizim: M. Taylan, 2018.

Resim 99: Yuntdağ DOBAG halısından ayrıntı. Foto: M. Taylan, 2015.

Yukarıda sıralanan başlıca desenlere ek olarak Atatürk portresi ve Türk Bayrağı desenli özel halılar da dokunmaktadır (Resim 100, Resim 101).

Resim 100: Atatürk Portresi. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 101: Türk Bayrağı. Foto: Ş. Atlıhan.

4.3. Renkler

DOBAG halılarında yoğunluk sırasına göre kırmızı, mavi, beyaz, sarı, yeşil, siyah ve mor renkler ve bu renklerin çeşitli tonlarının kullanıldığı görülmektedir. Renk seçimini etkileyen faktörler inançlar ve renklerin elde edildiği boyarmaddelerin sağlanmasındaki kolaylıktır.

4.3.1. Boyama Yöntemleri

Boyama işlemi, yünlerin eğrilmesinden sonra yapılmaktadır (Resim 102, Resim 104, Resim 105, Resim 107). Her DOBAG dokuyucusu kendisi boyama yapabilir. Ancak bazı dokuyucular bu işlemi zahmetli buldukları için kooperatifin boyacısına yaptırmaktadır. Her kooperatifin kendi boyahanesi vardır (Resim 103). Kooperatifler üye harici kişilerin eline boya geçmemesi için merkezi boyama yaparak dokuyucularına boyanmış ip temin etmektedir. Projenin başlangıcında boyama işlemi odun ateşi üzerinde yapılmaktayken şimdilerde tüp gaz kullanılmaktadır. Boyamalar alüminyum kazanlar içinde yapılır (Resim 104). Boyanmış keleplerin (iplik çilesi) üzerinde kalan boya artıklarının arındırılması için çok iyi durulanması gerekmektedir. Yıkanan ve açık havada kurutulan kelepler daha sonra sarılır ve dokumaya hazır hale getirilir.

Resim 102: Yünler boyanırken⁵⁴.

---

⁵⁴ Mine Taylan ve Şerife Atlıhan, "Tekstil Tasarımında Doğal Elyaf ve Doğal Boya Kullanımı", *İdil Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 43, Ankara, Mart 2018, s. 321.

Resim 103: Boyahane, Yuntdağ. Foto: M. Taylan, 2015.

Resim 104: Sarı boya kazanı, Ayvacık. Foto: M. Taylan, 2015.

Anadolu'da doğal boyarmaddeler ile yapılan yün boyamacılığı, kullanılan bitkiden elde edilen boyarmaddenin kimyasal yapısına göre belirlenen üç farklı yöntem ile yapılmaktadır. Bu yöntemler aşağıda sıralanmıştır.

4.3.1.1. Doğrudan Boyama

Dr. Harald Böhmer'e göre doğrudan boyama yöntemi, doğal boyamacılıkta kullanılan en eski yöntemdir. Günümüze ulaşan arkeolojik buluntular doğrudan boyamanın ne kadar eskilere dayandığına dair kesin bir bilgi vermemektedir⁵⁵. Doğrudan boyama, yün elyafının boyarmadde ile bağlayıcı bir maddeye ihtiyaç duymaksızın sulu çözeltide zaman ve sıcaklığın etkisi sonucu birleşmesidir. Bu boyama yönteminde eğer boyarmadde bazik gruplar içeriyorsa bunlar protein elyafın (yünün) asit grupları ile eğer boyarmadde asidik gruplar içeriyorsa bunlar protein elyafın bazik grupları ile reaksiyona girerler⁵⁶.

Ceviz kabuğu ve yapraklarının içerisindeki juglon, yün elyafını doğrudan kahverengiye boyar (Resim 105). Meksika sahillerinde mor renk doğrudan boyama ile elde edilmektedir. Mor salyangozun mor olmayan salgısı, güneş ışığına maruz kaldığında yünü mora boyamaktadır.

Resim 105: Ceviz kabuğu ile boyanmış yün⁵⁷.

⁵⁵ Harald Böhmer, **Koekboya**, Almanya: REMHÖB – Verlag, 2002, s. 100.

⁵⁶ Enez, s. 3.

⁵⁷ Böhmer, **Koekboya**, s. 100.

4.3.1.2. Mordanlı Boyama

Dr. Harald Böhmer bu yöntemin ortaya çıkışını M. Ö. 4000-3000 yılları arasına tarihleyerek, insanoğlunun en büyük keşiflerinden biri olarak değerlendirmektedir⁵⁸. Doğal boyarmaddelerin çoğu mordan boyarmaddesidir ve elyafı doğrudan veya kendiliğinden boyayamazlar. Boyama işlemi gerçekleşse bile istenilen sonucu vermez. Bu yüzden boyarmadde ve elyaf arasında olması gereken bağlantıyı kurmak ve sağlamlaştırmak için köprü görevi gören başka bir maddeye ihtiyaç vardır. Mordan, bu işlemi sağlayan maddedir ve Latince ısırma (to bite) anlamına gelen *mordere* kelimesinden gelmektedir⁵⁹. Mordan boyarmaddeleri asit ya da bazik özelliktedir. Asit özelliktekiler için bazik esaslı mordanlama, bazik özelliktekiler için ise asidik mordanlama şarttır.

Mordanlı doğal boyarmaddelerin çoğunluğu asit özelliktedir. Anadolu'da mordan olarak genellikle Şap (potasyum alüminyum sülfat) ve demir sülfat kullanılır (Resim 106). Karamuk kökünden elde edilen berberin ise, Anadolu'da kullanılan tek bazik özellikteki mordanlı boyarmadde dir.

Resim 106: Çeşitli mordan malzemeleri, soldan sağa; şap, demir sülfat, mazi ve meşe palamutu⁶⁰.

Mordanlama işlemi boyamadan önce ya da boyama sırasında yapılabilir. Mordan boyarmaddeleri genellikle renkleri açarlar ya da koyulaştırırlar. Şap ile

⁵⁸ Böhmer, **Koekboya**, s. 101.

⁵⁹ Anderson, s. 18.

⁶⁰ Böhmer, **Koekboya**, s. 101.

mordanlanmış kökboya yüne parlak bir kırmızı kazandırır. Demir sülfat mordanı ise daha koyu bir kırmızı vererek bakıldığında hangi mordan maddesinin kullanıldığına dair bilgi verebilmektedir. Ayrıca mordanlanmış yün ne kadar uzun süre mordanlanmış olarak bekletilirse renkler o kadar parlak ve etkili olur.

4.3.1.3. Küp Boyamacılığı

Anadolu'da yaygın olarak kullanılan üçüncü yöntem olan bu yöntem Dr. Harald Böhmer'e göre M.Ö. 4-3. yüzyıllarda keşfedilmiştir. İlk olarak nerede kullanıldığı kesin olmamakla beraber Mezopotamya, Hindistan ve Mısır'da ve hatta değişik bir şekli ile Güney Afrika'da görülür. Her bölgede birbirinden bağımsız bir şekilde ortaya çıktığı düşünülmektedir⁶¹.

Küp boyamacılığında esas, suda çözünemeyen nitelikte olan küp boyarmaddelerin suda çözünür hale getirilmesine dayanır. Aksi takdirde renk elyaf üzerine geçemez. Bu etkileşimin sağlanabilmesi için boyarmaddenin bir çözelti içinde indirgenmesi gerekmektedir. İndigo bir küp boyarmaddedir. İndigo ile boyama işlemi bir indirgenme ve yükseltgenme (reduction & oxidation) sürecidir. Öncelikle çeşitli çözeltiler sayesinde indigo indirgenerek suda çözünür bir hal alır. Anadolu'da eskiden bu çözeltilerin ana bileşeni olarak üre kullanılmıştır. İndigonun suda çözülmesi ile çözelti sarı bir renk alır ve elyaf bu çözeltiliye batırılır. Sarı renk alan elyaf tekrar çözeltiliden çıkarıldığında oksijen ile temas ederek indigoya yükseltgenir ve elyaf maviye boyanır (Resim 107). İndigo boyarmaddesi özellikle pamuk elyafına kimyasal olarak bağlanmadığı için aşınmaya karşı dirençsizdir, çabuk solar.

---

⁶¹ Böhmer, **Kökboya**, s. 103.

Resim 107: İndigo boyarmaddesi ile küp boyamacılığı⁶².

4.4. Yün Boyamada Kullanılan Doğal Boyarmaddeler

Her rengin kullanılan boyarmadde ve boyanacak yün miktarına bağlı olarak koyudan açığa, açıktan koyuya farklı tonları elde edilebilir. Ara renkler bazen ana renklerin karışımı ile oluşur. Örneğin; sarı banyosuna bir miktar kırmızı boyarmadde eklenirse turuncuya dönük bir sarı elde edilir. Ayrıca farklı mordanlar da renklerin tonlarını değiştirebilir.

---

⁶² Anderson, s. 21.

4.4.1. Kırmızı Boyarmaddeler

DOBAG halılarında kullanılan kırmızı renk kökboya bitkisi, diğer adıyla yapışkan otundan (*Rubia Tinctorum*) elde edilmektedir. Kökboya bitkisinin anavatanı Anadolu'dur ancak dağılımı Kafkasya, İran, Batı-Orta Asya'dan Himalayalar'a kadar uzanmaktadır⁶³. 18. yüzyılda Anadolu dünya kökboya gereksiniminin yarısından fazlasını sağlarken sentetik boyaların keşfi ile tarımı büyük ölçüde azalmıştır⁶⁴. Günümüzde yabani olarak yetişmektedir. DOBAG Projesi kapsamında yün boyamacılığında kullanılmak üzere seçilmiş köylerde tarımı yapılmaktadır. Kökboya bitkisi uzun ömürlü olup, yazın büyüyen bodur bir bitkidir. Verimli ve çok kuru olmayan toprakta yetişir ve köklerini yaklaşık 1 m derinlere kadar uzatabilir. Kırmızı rengin elde edildiği boyarmadde bu köklerde bulunur (Resim 108, Resim 109). Boyamada kullanılmak üzere kökleri kurutulan ve toz haline getirilen bitki en az iki yıllık olmalıdır (Resim 110). Kışın bitkinin üst kısımları ölür ve baharda yeni dallar verir. Eni yaklaşık 1-2,5 cm, boyu ise 2,5-7,5 cm arasında olan kavisli yapraklarının sayısı 4 ila 6 arasında değişir. Yapraklar daire oluşturacak şekilde dizilirler. Boyu 1,5 metreye kadar ulaşan bitkinin saplarında küçük dikenler bulunur. Sarı, küçük çiçekleri ve koyu mor, bezelye büyüklüğünde meyveleri vardır.

Resim 108: Kökboya bitkisinin kökleri. Foto: H. Böhmer⁶⁵.

⁶³ Böhmer, *Kökboya*, s. 116.

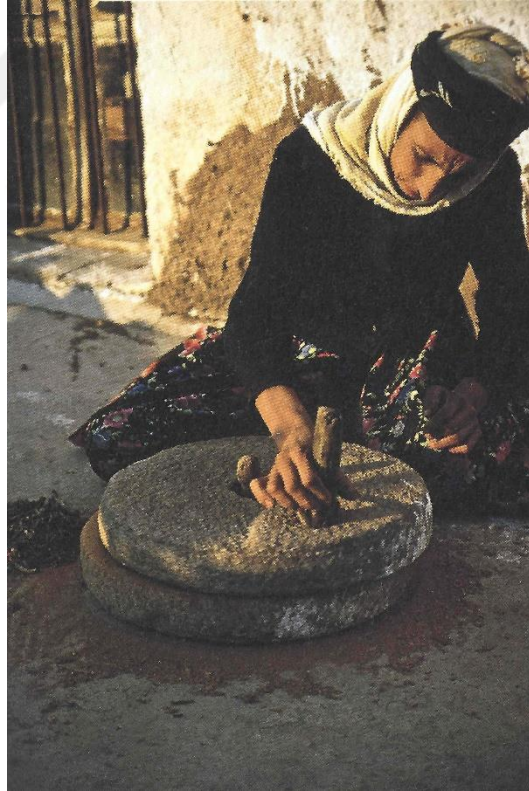
⁶⁴ Enez, s. 13.

⁶⁵ Şerife Atlıhan, "Çeyrek Asırlık Yolculuk", *Marmara'nın Sesi*, Sayı: 159, Marmara Üniversitesi, Yaz 2008, s. 30.

Resim 109: Kökboya bitkisinin kökleri, Ayvacık, 2015. Foto: M. Taylan, 2015.

Resim 110: Kökboya bitkisinin kurutulmuş köklerini el değirmeninde toz haline getirilmesi, Yuntdağ. Foto: J. Powell, 1985⁶⁶.

---

⁶⁶ Kimberly Hart (Ed.), **What Josephine Saw**, İstanbul: Koç University Press, 2012, s. 110.

Kökboya bitkisi ile kırmızının çok çeşitli tonları elde edilebilir. Türklerin kırmızı boyama yöntemi sayesinde Türk kırmızısı olarak da anılmaktadır. Mordan farklılığı ile kırmızının tonu değişmektedir. Örneğin demir mordan ile daha koyu, kahverengimsi bir kırmızı sağlarken şap mordan ile daha sıcak, sarımsı bir kırmızı elde edilir. Kırmızı tonlarının yanı sıra mor-kahverengi ve mor-siyah tonları da demir tuzları ve tanen içeren yaş mazı mordan olarak kullanılmak suretiyle sağlanabilir.

4.4.2. Mavi Boyarmaddeler

DOBAG halılarında kullanılan mavi rengin bütün tonları indigo boyarmaddesinden elde edilmektedir. Doğal indigo ile içeriği aşağı yukarı aynı olan sentetik indigo karıştırılır.

Anavatamı Hindistan olduğu düşünülen *Indigofera Tinctoria*; boyu 1-1,5 metre, beyaz-kırmızı renkte çiçekleri olan bir bitkidir (Resim 111). Hindistan çividi olarak da bilinmektedir. Akdeniz ülkelerine Araplar tarafından ihraç edilmiştir. Boyama işlemi; bitkinin yapraklarından elde edilen indigotin (indigo) yardımcı kimyasal maddeler kullanılarak küp boyama yöntemi ile yapılır (Resim 107)⁶⁷.

Resim 111: Indigofera Tinctoria tarlası, Miani, Sind, Pakistan⁶⁸.

⁶⁷ Recep Karadağ, **Doğal Boyamacılık**, Ankara: Geleneksel El Sanatları ve Mağazalar İşletme Müdürlüğü Yayınları No: 3, DÖSİM, 2007, s.57.

⁶⁸ Böhmer, **Koekboya**, s. 220.

4.4.3. Sarı Boyarmaddeler

Anadolu'da sarının çeşitli tonlarının elde edilebileceği yaklaşık 20 farklı bitki vardır. DOBAG halılarında kullanılan sarı; muhabbet çiçeği, beyaz ve sarı papatya ile bazen Kazdağı Otu denilen yöresel bir bitkiden elde edilir.

Muhabbet çiçeği Anadolu'da, verimli toprağa ihtiyaç duymaksızın yetişebilen, boyu 1,5 metreye kadar uzayan ve çiçeklerini yaz başında açan çok yıllık bir bitkidir (Resim 112). Boyama işlemi için bitkinin toprak üstünde kalan bütün bölümleri kullanılır. Bitki şap ile mordanlandığında parlak sarı elde edilir. Işık haslığı oldukça yüksek olan muhabbet çiçeği ile boyanmış eski tekstiller neredeyse hiç solmadan günümüze kadar ulaşabilmişlerdir⁶⁹.

Resim 112: Muhabbet Çiçeği, Örselli Köyü, Yuntdağ. Foto: M. Taylan, 2015.

---

⁶⁹ Karadağ, s.82.

Hem beyaz hem de sarı papatyadan boyama yapılabilmektedir. Beyaz papatya tek yıllık bitkidir (Resim 113). Boyu 10 ila 30 cm arasında değişen bitki mart ayında Batı ve Güney Anadolu’da çiçeklenmeye başlar. Boyama işlemi için genellikle çiçekler kurutulmak sureti ile öğütülür. Sarı papatya ise iki yıllık bir bitkidir. Boyu 50 santimetreyi geçebilir. Anadolu’nun her yerinde kireçli toprakta yetişir (Resim 114). Papatyaların boyama açısından en verimli zamanları göbeklerinin kavıştığı dönemleridir.

Resim 113: Beyaz papatya, Van. Foto: M. Taylan, 2016.

Resim 114: Sarı papatya, Foto: R. Karadağ⁷⁰.

---

⁷⁰ Karadağ, s.92.

4.4.4. Yeşil Boyarmaddeler

DOBAG halılarında görülen yeşil renk, mavi ve sarı boyarmaddelerin sırayla kullanılması sonucu elde edilmektedir. Bunun için yün önce indigo ile maviye daha sonra mordanlanarak muhabbet çiçeği ile sarıya boyanır ve yeşil olur.

4.4.5. Siyah Boyarmaddeler

Yün; meşe palamutu ya da mazı kobağı boyarmaddeleri ile tetre rengine (sarı-bej) boyanır. Tanen içeren bu bitkilerin demir veya demir bileşikleriyle etkileşime geçmesi sonucu kahverengi – siyah veya siyah elde edilir. Tannik asit ve demir mordanla siyah elde etmenin bir sakıncası vardır. O da; tamamen ortaya çıkması yüzyıllar bulan ancak etkisi 10-20 senede oluşan, yünün ışık etkisiyle çürümesidir⁷¹.

4.4.6. Mor Boyarmaddeler

Mor rengin ana maddesi kökboyadır. Yün şap ile kırmızıya boyanırken mordanlara ve boyama reçetesine bağlı olarak mor ve tonları elde edilir.

---

⁷¹ Enez, s. 60.

5. HALI ÜRETİM AŞAMALARI VE ARAÇ – GEREÇLER

Malzemesi yün olan halılarda ipliğin düzgün eğrilebilmesi, boyaların parlak görünmesi, hav kırkımının düzgün olması, yüzeyi iyi kırkılmış bir halıda desenlerin göze daha hoş görünmesi ve halının dayanıklı olması tamamen malzeme ile ilişkilidir. DOBAG Projesi kapsamında halı üretimi; projenin esas amaçları doğrultusunda bu düşünce ile yapılmaktadır.

5.1. Malzeme Seçimi

Anadolu koyunlarının kış yünleri halı için en uygun yün elyafıdır (Resim 115). Bu yüzden DOBAG halılarında tamamen kış yünü kullanılmaktadır. Kış yünlerine “yapak”, bazı bölgelerde ise “yapağı” denmektedir. Yapağının havlar ve çözgü için tercih edilen kısmı sırtı ve boyun bölgesidir. Atkı için ise karın altı ve bacaklar uygundur. Özellikle yılda bir defa kırkım yapılan iklimi soğuk olan bölgelerin yün lifleri uzun ve ince olur (Resim 116). Bu tür yünler, iyi tarandığı takdirde kolay eğrilmekte ve istenilen büküm sağlanabilmektedir. Ayrıca boya alma kapasiteleri daha yüksek ve yüzeyleri düzgün olduğundan boyayı parlak gösterir, uzun lifli oldukları için ilmekte iken çok dökülmezler⁷².

Resim 115: Boyanmamış yün elyafı. Foto: H. Böhmer.

⁷² Şerife Atlıhan, DOBAG Projesi hakkında görüşme, İstanbul: 2016.

Resim 116: Kırkım işlemi. Foto: Ş. Atlıhan.

5.2. Hammadde Temini

Köylüler dokumada kullanılacak yünü, imkanları yettiği sürece kendi koyun sürülerinden elde etmektedirler (Resim 117). Ancak yaşadıkları arazi hayvancılığa uygun olmayan dağlık bir yapıdadır. Bu yüzden koyun sürüleri küçük ölçektir. 3 – 4 yaşlarındaki bir koyundan temizleme ve yıkama işlemlerinin ardından 400-500 gr yün alınabilmektedir. 1 m² halıya en az 4 kilo yün, 4 kilo yün için ise ortalama 8-10 koyun gerekmektedir. Sürülerdeki bazı koyunlar sütü için, bazıları ise yünü için melezleştirilir. Her ailenin 30-40 koyunu olduğu düşünülürse ellerindeki koyunun yünü yılda ancak iki tane orta boy (4m²) taban halısına yetmektedir. Bu nedenle DOBAG halıları için çevre köylerden ve Konya'dan taranmış yün satın alınmaktadır⁷³.

---

⁷³ Şerife Atlıhan, DOBAG Projesi hakkında görüşme, İstanbul: 2016.

Resim 117: Koyunlar. Foto: Ş. Atlıhan.

5.3. Yıkama

Yıkama işleminden önce yapağıya dıştan bulaşmış olan çer-çöp, gübre vb. kirler ayıklanmaktadır. Yünler daha sonra soğuk suya bastırılmakta ve idrar, toprak, tuz gibi maddelerin yumuşaması sağlanmaktadır. Bu işlemin ardından az ılık su ile hafifçe ovuşturularak yünler yıkanır. Son aşamada ise daha sıcak su bu defa ovuşturulmadan dökülmekte, yündeki fazla yağlar akıtılmaktadır. Bu aşamada bir miktar yağın yünde kalmasında fayda vardır. Kalan yağlar eğirme sırasında eğiren kişinin ellerinde oluşabilecek sertleşme ve çatlama gibi tahribatları önlemektedir. Ancak gereğinden fazla yağ, boyama işlemi sırasında boyarmaddelerin yünün her tarafına eşit bir şekilde etki etmesini engellemekte ve abraşa sebep olmaktadır⁷⁴. Yıkanan yünlerin kurutulması çamaşır gibi asılarak sağlanır.

5.4. Tarama

Yıkamış ve kurutulmuş yünler el ile taranacak veya tarak makinesine gidecekse önceden açılması daha iyi taranmasını sağlamaktadır. DOBAG Projesi'nde tarama işlemi makinelerle yapılır. Ancak köylerdeki bazı yaşlı kadınlar halen tarama işlemini evlerinin bahçelerinde gerçekleştirmektedirler (Resim 118).

---

⁷⁴Anderson, s. 17.

Resim 118: Yünün taranması. Foto: Ş. Atlıhan.

5.5. Eğirme

DOBAG halılarının yöresel koyunlardan elde edilen yünleri, yine yöresel yöntemlerle eğilmektedir. Projeden önce işlemin makinelerde yapıldığı tespit edilmiştir. Taranmış yünler iğ veya çırık ile eğilerek ip haline getirilir. Eğirme, çoğunlukla yaşlı kadınlar tarafından yapılmaktadır (Resim 119, Resim 120). Diğer eğirme aleti olan kirman bu bölgelerde kullanılmaz. Kirman daha çok Doğu ve Güney Anadolu'da kullanılır (Resim 121).

Dokuyucular kalın ipliklere “ip” demektedirler. Eğirme işlemi sağ yönde yapılmakta, iki iplik katlanıp bükülecekse sol büküm yapılmaktadır (Şekil 3, Şekil 4). Eğirmede ve bükmede genellikle çırık kullanılır. Hızlı bir eğirici çırık ile günde 1 kilo yün eğirebilmektedir.

Resim 119: Çıkırık ile yün eğiren kadın. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 120: İğ ile yün eğiren kadın⁷⁵.

⁷⁵ Jane Peterson, "A Passion For Color", **Aramco World**, Cilt: 41, Sayı: 3, Aramco Services Company, Mayıs-Haziran 1991, s. 7.

Resim 121: Kirman ile yün eğiren kadınlar, Uşak. Foto: J. Powell, 1978⁷⁶.

Şekil 3: Sağ / S büküm. Çizim: M. Taylan, 2018. Şekil 4: Sol / Z büküm. Çizim: M. Taylan, 2018.

⁷⁶ Hart (Ed.), s. 100.

5.6. Tezgah Tipleri

Anadolu’da kullanılan geleneksel tezgahlar ahşap malzemeden yapılmış dikey tezgahlardır (Resim 122, Şekil 5). DOBAG Projesi’nde kullanılan tezgahlar dikey ancak ahşaptan değil metalden yapılmıştır (Resim 123). Ahşabın zamanla esnemesi dokumayı kötü yönde etkilediğinden, projenin dördüncü yılında Isparta’dan metal tezgahlar getirilmiştir.

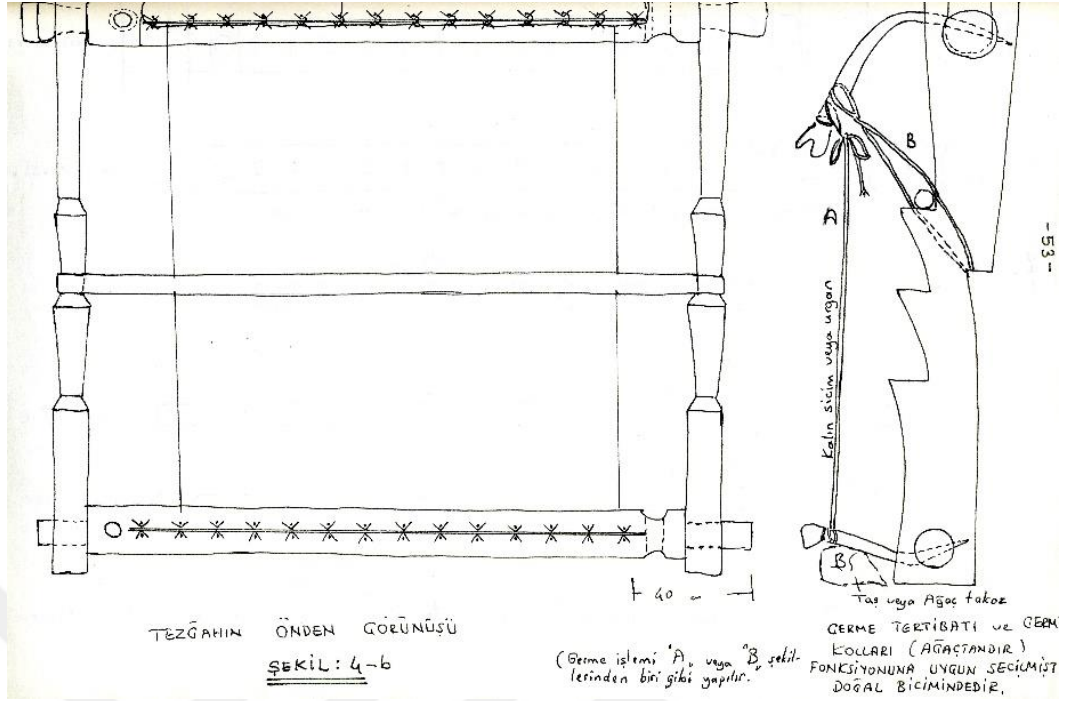
Dikey tezgah; dokuyucunun rahat çalışabilmesi, istediği uzunlukta dokuma yapabilmesi, fazla yer kaplamaması, kolay kurulabilmesi ve atkılarının daha kolay yerleştirilebilmesi açısından tercih sebebidir. Ayrıca bu tezgahlarda ağızlık açmak mekanik olduğu için dokuma daha hızlı ilerlemektedir. Halk arasında bu tezgahlara “ıstar” denir. Istar, çözü sarmalı tezgahdır.

Proje kapsamında dokunan halılar, çözü sarmalı tezgahlarda dokunur (Resim 122, Resim 123). Birkaç tüccar aracılığı ile yöresel olmayan döner çözümlü tezgahlar kullanılmış ancak bu uygulama devam etmemiştir (Resim 124).

5.6.1. Çözü Sarmalı Tezgah

Çözü sarmalı tezgahlarda çözü dışarda hazırlanır ve tezgâha geçirilir (Resim 125, Resim 126). Tezgaha geçirme işlemi; çözünlün üst levente sarılması ve çözü çubuğuna bağlanmış diğer ucunun alt levente sabitlenmesi şeklinde gerçekleştirilir. Dokumaya alt taraftan başladığından, dokuma ilerledikçe çalışma alanı yukarı çıkar. Dokuyucu kollarını kaldırmaya ve sonucunda yorulmaya başlar. Bu yüzden dokunan kısım alt levente sarılarak dokuma seviyesi aşağıya indirilir, çalışma kolaylaşır. Ancak bu durumun bir dezavantajı vardır. Dokuyucu dokunan kısmı göremediğinden dokumada kullandığı renkleri unutabilir. Bunun için sardığı yeri geri açması gerekebilir. Bu işlemin çözü düzenini bozma riski vardır. Çözü sarmalı tezgâhta büyük ebatlı dokumalar yapılabilmektedir (Şekil 5, Resim 122, Resim 123).

Şekil 5: Ahşap malzemedan yapılmış çözü sarmalı dikey tezgâh. Çizim: Ş. Atlhan, 1983.

Resim 122: Çözü sarmalı ahşap tezgâh. Foto: Ş. Atlhan

Resim 123: Çözü sarmalı metal tezgâh, Ayvacık. Foto: M. Taylan, 2015.

5.6.2. Döner Çözgü Tezgah

Döner çözgü tezgahlarda çözgü doğrudan tezgah üzerinde hazırlanır. Çözgü yapılırken başı ve sonu aynı çubuğa sarılarak alt levent ve üst levent arasına geçirilir. Dokumada gerekli olan gerginlik, üst leventin hareket edebilme özelliği ile sağlanmaktadır. Dokuma ilerledikçe çözgü sarmalı tezgahdaki gibi çalışma alanı yukarı çıktığından, üst levent gevşetilir, çözgüler döndürülerek dokuma alanı aşağıya çekilir. Daha sonra gereken gerginlik sağlanacak şekilde üst leventin yeri sabitlenir. Çuval, seccade gibi aynı ölçüdeki dokumalarda çözgü tasarrufu sağlandığından döner çözgü tezgah tipi kullanılmaktadır (Resim 124).

Resim 124: Döner çözümlü tezgah, Van. Foto: M. Taylan, 2016.

6. DOKUMA AŞAMALARI

Bu bölümde dokumanın başlangıcından bitişine kadar tüm aşamalar sıralanmıştır.

6.1. Çözgü Hazırlama

Önceki bölümde belirttiğimiz gibi çözgü tezgah üzerinde çözülmez. Bunun için çözgünün uzunluğuna bağlı olarak yere karşılıklı iki kazık çakılır. Fakat kazıklar çözgünün bitimine doğru dik durmadığından birbirlerine doğru eğim yaparlar. Bu durum çözgü tellerinin eşit uzunlukta olmaması ile sonuçlanarak dokumanın yapısını bozar. Bu yüzden DOBAG Projesi'nde çözgü için uzun bir prizma şeklinde ahşap veya metal olan bir aletin kullanımı tercih edilmektedir (Resim 125). Dokunacak halının boyundan 1 m fazlalık hesaplanarak hazırlanan çözgü tezgaha geçirilmeden önce, iki ucundan ince çubuklara geçirilmektedir. Çözgü hazırlama işlemi için birkaç kişinin birlikte çalışması gerekmektedir. Komşular bir araya gelerek dokumanın enine göre çözgü tellerini yayarlar ve düzene sokarak tezgaha taşırlar. İnce çubuklar alt ve üst leventlere yerleştirilir ve çözgü tellerinin düzgün gerilmesi ve yan yana eşit dağılması sağlanarak leventlere sarılır (Resim 126). Çözgü telleri kırışık kalmaması için gerdirerek birkaç defa alt ve üst levende sarılması gerekmektedir.

Resim 125: Dokuyucu kadınlar çözgü hazırlarken, Ayvacık. Foto: M. Taylan, 2015.

Resim 126: Çözü üst levente sarılıken. Foto: H. Böhmer.

6.2. Gücü ve Çiti İşlemleri

Çözgü tezgaha geçirildikten sonra gücü işlemi yapılmaktadır. Gücü, seçilmiş çözgülerin öne ve arkaya getirilmesini sağlayan mekanik bir düzenlemedir. Bu işlem sayesinde atkının içinden geçeceği ağızlık oluşturulur. Seçilen çözgülerin her 10 santimetrede eşit sayıda olması için gücü sopasına çivi çakılarak mesafe belirlenir (Resim 127).

Resim 127: Gücü işlemi, Yuntdağ. Foto: M. Taylan, 2015.

Gücünün ardından, çözümlerin eşit aralıklarla sıralanması için çiti yapılmaktadır. Çiti aynı zamanda atkılarının halının kullanımını sırasında açılmasını önler (Resim 128, Resim 129). Çitiden sonra havlı kısma geçilmeden önce istenilen yükseklikte kilim dokunur ve her iki bölge için de karakteristiktir. Bu bölüm tek renk olabildiği gibi, şeritler halinde farklı renklerde ya da çeşitli desenlerle süslenerek dokunabilmektedir (Resim 97, Resim 98, Resim 99).

Resim 128: Çiti işlemi. Uygulama: M. Taylan, 2016.

Resim 129: Çiti işlemi. Foto: M. Taylan, 2018.

6.3. Kilim

Kilim tekniğinde temel prensip, atkı ipinin çözgü iplerinin bir altından, bir üstünden geçmesidir. Bir sonraki atkı sırasına ise üst ve alttan geçirilen çözgüler yer değiştirir (Resim 130, Resim 131, Resim 132). Bu, dokuma örgülerinden bezayağı olarak adlandırılır. Atkıların çözgüleri kapattığı dokumalar “atkı yüzlü”, çözgülerin atkıları kapattığı dokumalar “çözgü yüzlü” dokumalardır. Desen; atkı yüzlü dokumalarda atkılarla, çözgü yüzlü dokumalarda ise çözgülerle oluşur. Bunlara ek olarak atkı ve çözgünün aynı renkte, kalınlıkta ve sıklıkta olduğu kilimler de vardır. Bunlarda atkı ve çözgü birbirini gizlemez. Dokuyucu kilimi bölümler halinde dokuyabilmektedir.

Resim 130: Kilim dokuma tekniği. Uygulama: M. Taylan, 2016.

Resim 131: Kilim dokuma, ön yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.

Resim 132: Kilim dokuma, ters yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.

Anadolu kilimleri genellikle atkı yüzlü dokumalardır. Desenlemede kullanılan yöntemlerden biri, renkli atkı iplerinin desene bağlı olarak değişen bölgelerde hareket edip hem deseni hem de zemini oluşturmasıdır. Bu yöntemde dokumada bazı aralıklar oluşmakta ve bu aralıklar literatürde “ilik” olarak adlandırılmaktadır. DOBAG

dokuyucuları buna ilik demezler, “farda” demektedirler. Bu teknikte dokunan kilimlere ise “ilikli ilim” denmektedir (Resim 133, Resim 134).

6.3.1. Farda Kilim

Yukarıda bahsedilen yöntemde desen oluştururken kimi zaman atkı ipi üst üste aynı yerden geri döner. Bu durumda açılan iliklere “*farda*”, bu teknikle dokunan kilimlere ise “*farda kilim*” denmektedir. Fazla malzeme harcamayan ancak daha az dayanıklı olan bu kilimleri dokumak, diğer tekniklere göre daha zordur⁷⁷. Bundan dolayı kıymetli çeyiz eşyalarından biridir. Dokuyucu istediği sayıda renkli atkı ipi ile çalışabileceği için, desenlemede oldukça özgürdür (Resim 133). Camilere de serildiğinden eski örneklerine buralarda sık rastlanır. Bu yüzden “*ölümlük-dirimlik kilim*” olarak da bilinmekte, günümüzde hala dokunmakta, en çok örneği bulunan kilimlerin arasındadır (Resim 134)⁷⁸.

Resim 133: Farda kilim⁷⁹.

⁷⁷ Şerife Atlıhan, “Batı Anadolu’da Yaşayan Yörüklerde Heybe ve Torba Dokumaları”, *Erdem Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 28, Ekim 1999, s. 40.

⁷⁸ Bekir Deniz, *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1998, s. 69.

⁷⁹ Şerife Atlıhan, “Anadolu’da Kilim Geleneği”, *Katalog, 18.-19. yy. Anadolu Kilimleri, Gülgözen Koleksiyonu*, İstanbul: Vehbi Koç Vakfı, 2001, s. 38.

Resim 134: Farda kilim. Foto: Ş. Atlıhan.

6.3.2. Cicim, Zili, Sumak

Kilim kelimesi geniş anlamda, bütün havsız düz dokuma yaygıları içine alır şekilde kullanılıyor olsa da, cicim, zili, sumak gibi düz dokuma yaygılar farklı tekniklerle dokunmaktadır⁸⁰. Arkadan dokunan bu tekniklerin hepsi istenirse aynı dokumada yer alabilir. Hangi tekniğin nerede kullanılacağı dokumadaki motiflere bağlıdır (Resim 135, Resim 142, Resim 143).

Cicim, zili ve sumak atkı atlamalı dokuma teknikleridir. Bu tekniklerde desen ikinci bir atkı ile oluşturulmaktadır. Desen atkısı motifin biçimine bağlı olarak farklı sayıda çözüğünün üstünden ve altından yatay yönde atlamalar yaparak çalışır.

---

⁸⁰ Belkis Balpınar, Acar, **Kilim-Cicim-Zili-Sumak, Türk Düz Dokuma Yaygıları**, İstanbul: Eren Yayınları, 1982, s. 45.

Resim 135: Cicim dokuma⁸¹.

Aşağıda verilen örneklerde desen atkısı üçlü atlama yapılmış yani üç çözügünün üzerinden ve bir çözügünün altından geçirilmiştir. Her desen sırasının ardından dokumanın eni boyunca bir ya da iki sıra atkı atılır ve kirkitle vurularak iyice yerleştirilir. Bu tür dokumalar, desen takibini kolaylaştırma açısından arkadan dokunmaktadır. Kilim tekniğinde dokumanın ön ve arka yüzü aynı görüntüde iken cicim, zili ve sumak dokumalarda desen ön yüzdedir. Ayrıca bu tür dokumalar kilimden farklı olarak yüzeyleri dolgulu bir görüntüdedir.

Cicim tekniğinde desen atkısı üç ya da beş atlamalı olarak çözügülerin üzerinden ve bir çözügünün altından geçirilir. Her desen sırasının ardından bir ya da iki sıra atkı atılır ve bir sonraki desen sırası bir çözüğü kaydırılarak başlatılır. Bu yüzden cicim dokumalarda desen diyagonal bir yapıdadır. (Resim 136, Resim 137, Resim 138).

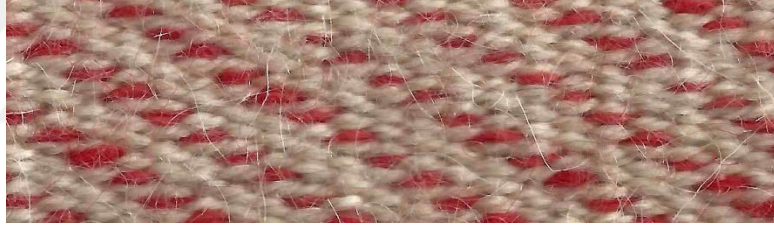
⁸¹ Atlıhan, *Katalog*, 18.-19. yy. Anadolu Kilimleri, Gülgönen Koleksiyonu, s. 39.

Resim 136: Cicim dokuma tekniği. Uygulama: M. Taylan, 2016.

Resim 137: Cicim dokuma, ön yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.

Resim 138: Cicim dokuma, ters yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.

Zili iki, üç ve beş atlamalı olabilmektedir. Her desen sırasının ardından bir ya da iki sıra atkı atılır ve bir sonraki desen sırasında atlamalar desen kaydırılmadan aynı hizada yapılır. Zili dokumalarda desen dikey bir yapıdadır (Resim 139, Resim 140, Resim 141).

Yapılan bir araştırmada Çanakkale, Balıkesir, Antalya ve Fethiye bölgelerinde desen atkısı kullanılmış yer yaygularına “sili” veya “zili” gibi isimler verildiği ancak “cicim” olarak adlandırılan bir dokuma türüne rastlanmadığı belirtilmektedir. Ayrıca Manisa – Yuntdağ bölgesinde “sili” olarak adlandırılan dokumalara “kilim” dendiğini belirtilmektedir.⁸².

⁸² Atlıhan, *Katalog*, 18.-19. yy. Anadolu Kilimleri, Gülgönen Koleksiyonu, s. 40.

Resim 139: Zili dokuma tekniği. Uygulama: M. Taylan, 2016.

Resim 140: Zili dokuma, ön yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.

Resim 141: Zili dokuma, ters yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.

Resim 142: Cicim ve Zili tekniği, Ayvacık. Foto: M. Taylan, 2015.

Resim 143: ul, Cicim ve Zili tekniği. Foto: M. Taylan, 2015.

Sumak dokumada ise desen atkısı farklı sayılardaki özgölere sarılarak desen oluşturulmaktadır. Örneğin üç ya da dört çözgü teli üzerinden atlayan desen atkısı, sıradaki bir ya da iki çözgü etrafında dolandır. Her desen sırasının ardından iki sıra atkı atılarak çözgüler arasına yerleştirilir (Resim 144, Resim 145, Resim 146). Ara atkının atılmadığı sumak dokumalar da bulunmaktadır.

Resim 144: Sumak dokuma tekniği. Uygulama: M. Taylan, 2016.

Resim 145: Sumak dokuma, ön yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.

Resim 146: Sumak dokuma, ters yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.

6.4. Halı

Halı, bir önceki bölümde bahsettiğimiz düz dokuma türlerinden farklı olarak havlı bir dokumadır. DOBAG halılarında çiti işleminin ardından istenilen yükseklikte kilim dokunur (Resim 97, Resim 98, Resim 99). Havlı kısımda ise çift çözgü üzerinde düğüm atılır (Resim 147, Resim 148, Resim 149, Resim 150). Dokuyucular buna ilme veya ilmek demektedirler. Türk ilmeği kullanılır ve her ilmek sırasından sonra iki sıra zemin atkısı atılır (Şekil 6). Daha sonra kirkit ile üstten alta vurularak atkı ipleri çözgüler

arasına yerleştirilir (Resim 151). Böylece ilmeklerin açılması önlenmiş olur. Sonraki ilme sırasına geçilmeden önce ilmeler ayarlı halı makası ile kesilmelidir (Resim 152). Makasın keskin ve düzgün yüzlü olması önemlidir. Aksi takdirde havların yüksekliği eşit olmaz, halının yüzeyi bozulur.

Resim 147: Türk İlmeği, Yuntdağ. Foto: M. Taylan, 2016.

Resim 148: Halı dokuma tekniği. Uygulama: M. Taylan, 2016.

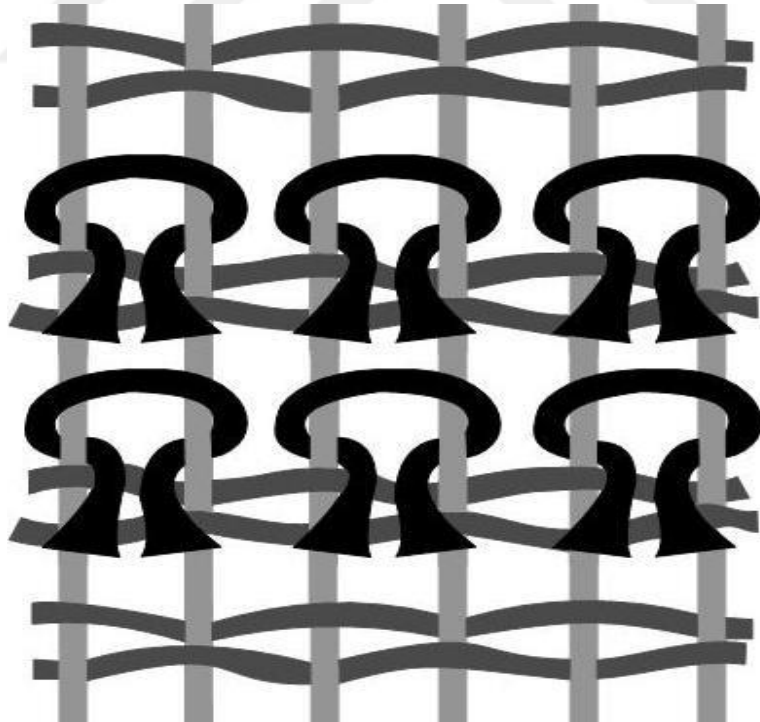

Resim 149: Halı dokuma, ön yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.

Resim 150: Halı dokuma, ters yüz. Uygulama: M. Taylan, 2016.

Şekil 6: Türk İlmeği. Çizim: M. Taylan, 2012.

Resim 151: Zemin atkısının kirkit ile yerleştirilmesi⁸³.

Resim 152: İlmeler ayarlı halı makası ile kesilirken⁸⁴.

---

⁸³ Peterson, s. 8.

⁸⁴ Anderson, s. 27.

6.5. Bitiş İşlemleri; Yıkama ve Saçak Örne

Halı tezgâhtan çıkarıldıktan sonra tozundan arındırılmalıdır (Resim 153). Tozların temizlenmesi için halı düzgün bir yere serilir, tazyikli su ve sabun ile yıkanır (Resim 154, Resim 155). Kurutulduktan sonra kırkımdan kurtulmuş olup uzun kalan havlar makas ile kesilerek düzeltilir (Resim 156). Daha sonra saçaklar örülür (Resim 157, Resim 158).

Resim 153: Tezgâhtan çıkarılan bir DOBAG halısı. Foto: Dong Lin, 1995⁸⁵.

---

⁸⁵ Anderson, s. 15.

Resim 154: Ayvacık yöresinde yeni dokunan bir halının sabunlu su ile yıkanışı⁸⁶.

Resim 155: Halı yıkayıcısı, Küçük Ayasofya, İstanbul. Foto: M. Taylan, 2016.

---

⁸⁶ Yörük, s. 71.

Resim 156: Kurumaya bırakılan halılar, Örselli Köyü, 1992⁸⁷.

Resim 157: Saçaklar örülürken. Foto: H. Böhmer.

---

⁸⁷ Anderson, s. 13.

Resim 158: Saçakların örölmüş hali. Foto: M. Taylan, 2015.

7. PROJE KAPSAMINDA HALI ÜRETİMİ

DOBAG halılarının üretiminde yalnızca kooperatiflere üye olan dokuyucu kadınlar çalışmaz, onların aile bireyleri de üretimin mutlaka bir aşamasında yer alarak projenin parçası olurlar. Dokuyucular ilme başına para alırlar. Üretilen halıların ilme sayısı elde eğrilen ipliklerin ince ya da kalınlığına bağlı olarak m²'de 90.000 ile 110.000 arasında değişmektedir. Bu standardın altına inilmesi kalite açısından düşüklüğe diğer yandan da yöresel özelliklerin dışına çıkılmasına sebep olmaktadır. Standardın üstüne çıkılması ile fiyat yükseldiğinden satışta zorlanma yaşanmaktadır.

DOBAG Projesi'nden önce halılar gerçek değerinde satılmadığı için dokuyucular kalın ip eğirip, sıkıştırmadan dokuyarak bir haftada seccade çıkarmaya çalışmaktaydı. Proje ile birlikte ilme sıklığı 1 dm'de 19-20 x 25-30'dan m² 'de 100.000 ilmeğe (1 dm²'de 28 x 36) çıkartılmıştır. Böylelikle halılar gerçek kalitesine ulaşmıştır. Dokuyucular ilme başına para aldıklarından, bu durum onları da memnun etmiştir.

7.1. Aile Üyelerinin Rollerini

Halı üretim aşamaları aile içinde iş bölümü yapılarak tamamlanır. Köylerdeki kadınların birçoğu halı-kilim dokumayı çocuk yaşlarında öğrenmiştir. Çünkü kız çocukları okuldan geriye kalan zamanlarında ve ilköğretimi bitirdiklerinde annelerinden dokuma yapmayı öğrenirler (Resim 159). Ailelerin genç kadınları dokuma yaparken, yaşlı kadınlar dokumada kullanılacak yünlerin tarama, eğirme ve bükme işlemleri ile meşgul olurlar (Resim 118, Resim 119, Resim 120). Ailenin erkekleri ise inşaat, odun taşıma ve hayvancılık işlerinin yanı sıra, yün boyamacılığı yaparlar. Kadınların üstesinden gelemediği işlerde yardımcı olurlar (Resim 160). Ayrıca çocuklar sarı boyamak için gerekli olan papatyaları toplarlar (Resim 161).

Resim 159: Küçük bir kız kendi dokuduğu halı ile. Foto: H. Böhmer.

Resim 160: Yün saran adam. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 161: Sarı boyama için papatya toplayan çocuk, Ayvacık. Foto: H. Böhmer, 1981⁸⁸.

---

⁸⁸ Anderson, s. 20.

7.2. Üretim Kapasitesi

Dokuyucuların uzun yıllardır halı-kilim dokumaları dokuma becerilerini çok geliştirmiş, ellerini hızlandırmıştır. Bir kişi günde 8 saat çalıştığı takdirde yaklaşık 5000-6000 bin ilme atabilir. DOBAG halılarında 1 m²'de ortalama 100.000 ilme vardır. 1 m² halının dokunması 20 günü bulmaktadır. Dokumaya başlamadan önce yapılan işlemler ile birlikte toplam süre yaklaşık 40 gündür. Dokuyucuların yemek, temizlik, çocuk bakımı gibi gündelik işleri olduğundan gün içinde tüm vakitlerini dokumaya ayıramazlar. Bu nedenle bir kişi yılda yaklaşık 6-7 m² halı dokuyabilmektedir. Dokuyucular evlerinde dokuma yaptıklarından ev işlerini de aynı zamanda yürütebilmektedirler (Resim 5, Resim 7). Kızları olan ailelerde daha çok halı dokunmaktadır. DOBAG dokuyucuları ilme başına para alırlar. Dokuyucunun kazancı, halının satış fiyatı, çalışan işçilere verilecek ücret genel kurul toplantılarında üyeler tarafından belirlenir.

8. DOBAG PROJESİ ÜRÜNLERİNİN PAZARLANMASI

DOBAG Projesi kapsamında üretilen halıların tanıtımı ve pazarlanmasında yurt içi ve yurt dışında düzenlenen konferans ve sempozyumlarda sunulan bildiriler, dergi ve gazetelerde yayımlanan makaleler etkili olmaktadır. Bu çalışmalar projede görevlendirilmiş akademik personel tarafından yapılır. Ayrıca Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi projenin başlangıcından beri her 5 ya da 6 yılda bir “Uluslararası DOBAG Sempozyumu”nu düzenleyerek (1985, 1991, 1997, 2002, 2011) halıların pazarlanmasına destek vermektedir (Resim 162, Resim 164, Resim 208). 1991 ve 1997 yıllarında düzenlenen sempozyumlarda dokuyuculara başarı belgesi verilmiştir (Resim 163, Resim 209).

LULUSLARARASI DOĞAL BOYALI GELENEKSEL EL DOKUMALARI SEMPOZYUMU 17-21 HAZİRAN 2002, İSTANBUL
MARMARA ÜNİVERSİTESİ GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ
PROGRAM
1. GÜN (PAZARTESİ)
09.00 – Kayıt- Güzel Sanatlar Fakültesi- Acıbadem 10.00 – Açılış töreni 11.15 – I. OTURUM 12.30 – 13.30 – Öğle yemeği 14.00 – II. OTURUM 15.30 – Ara 15.45 – III. OTURUM 17.30 – Tartışmalar 18.00 – Akşam yemeğine hareket
2. GÜN (SALI) İSTANBUL- İZMİR- ÖRSELLİ köyü
08.20 – İSTANBUL'dan İzmir'e uçuş 10.30 – İZMİR'den ÖRSELLİ'ye otobüsle hareket 12.30 – Halı-Kilim dokuma, eğitime gösterisi 13.00 – ÖRSELLİ'de öğle yemeği 14.00 – Köyde tarihi ev gezisi 15.00 – AIGAL hareketlerine hareket 15.30 – AIGAL hareketlerinin gezilmesi, dokuyuculara belge verilmesi, en iyi halı yarışması 18.00 – Akşam yemeği AIGAL'de 19.00 – ÖRSELLİ'ye dönüş ve geceleme köyde olacak. İsteyen evlerde, isteyen açıkta yatabilir.
3. GÜN (ÇARŞAMBA)
08.00 – Kahvaltı ÖRSELLİ'de 10.00 – BERGAMA'ya hareket ve hareketlerin gezilmesi 12.30 – Öğle yemeği BERGAMA 14.00 – Kozak Yayıları'nda çay servisi 15.30 – EDREMIT'e hareket 17.30 – Tahita kuşlar Özel Etnografya Galerisi ziyareti 18.30 – Otele hareket 20.00 – Akşam yemeği otelede
4. GÜN (PERŞEMBE) SÜLEYMANKÖY
09.00 – Kahvaltı otelede 10.00 – SÜLEYMANKÖY'e hareket 11.00 – Boyama, eğitime, dokuma gösterisi, köy evleri gezisi 13.00 – Öğle yemeği ormanda, belgelerin verilmesi, halı sergisi, en iyi DOBAG halı yarışması 18.00 – ASSOS hareketleri gezisi 20.00 – Akşam yemeği ASSOS sahilinde 22.00 – SÜLEYMANKÖY'de yöresel eğlenceler Geceleme; isteyen ormanda, isteyen otelede kalabilir. Her katılımcı için otelede yer ayrılmıştır.
5. GÜN (CUMA) AYYACIK- BANDIRMA-İSTANBUL
08.00 – Kahvaltı otelede 09.30 – AYYACIK Kooperatif binasına hareket 10.00 – Sempozyum değerlendirme 12.30 – Öğle yemeği 14.00 – BANDIRMA'ya hareket, feribotla İSTANBUL'a dönüş

Resim 162: 17-21 Haziran 2002 tarihleri arasında düzenlenen Uluslararası Doğal Boyalı Geleneksel El Dokumaları Sempozyumu Programı (Ş. Atlhan arşivi).

Resim 163: Dokuyuculara verilen başarı belgesi (Ş. Atlıhan arşivi).

Bu sempozyuma yurt dışından müşteriler, akademisyenler, koleksiyoncular ve müzeciler davet edilir. DOBAG ürünlerinin tanıtılmasının yanı sıra, kooperatiflerin katılımcılara halılar üzerinde sundukları yemek ikramları, yöresel eğlenceler ve kültür turları gibi etkinlikler düzenlenir (Resim 165).

Resim 164: 1991 yılında Ayvacık'ta düzenlenen Uluslararası DOBAG Sempozyumu katılımcıları. Foto: M. Asher arşivi.

Resim 165: Halıların üzerinde verilen ikramlar, Ayvacık. Foto: M. Taylan, 2015.

Ayrıca 25 yıldan beri kasım ayının son haftasında İstanbul'da yer alan Kırım Anglikan Kilisesi'nde her iki kooperatifin de katıldığı Noel Kermesi düzenlenmektedir (Resim 166). Hafta sonu boyunca süren, yerli ve yabancı müşterilerin katıldığı kermeste kooperatifler halı satışı ve doğal boya gösterimi yaparlar (Resim 167). Satışa destek olmak amacı ile DOBAG Projesi ekibinden akademik personel ve gönüllü DOBAG dostları orada bulunurlar.

Resim 166: Halı Satış Sergisi, Kırım Kilisesi. Foto: M. Taylan, 2015.

Resim 167: Kırım Kilisesi'nde doğal boya gösterimi. Foto: Ş. Atlıhan, 2010.

Yurt dışındaki DOBAG müşterilerinin de tanıtım ve pazarlama etkinlikleri vardır. Yılın belli dönemlerinde DOBAG dokuyucuları ve projede yer alan personelin de katıldığı halı sergileri düzenlenir (Resim 168, Resim 169, Resim 170). Bu sergilerde projeyi tanıtmaya amacı ile dokuyucular tarafından geleneksel halı tezgahında dokuma gösterisi yapılmakta, DOBAG ekibinde yer alan personel ise konferans vermektedir.

Resim 168: Kooperatif binasında halı sergisi, Ayvacık. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 169: DOBAG müşterisi Eckhart Schroeter tarafından Örselli Köyü'nde düzenlenen halı sergisi. Foto: M. Taylan, 2015.

Resim 170: DOBAG müşterisi Eckhart Schroeter tarafından Örselli Köyü'nde düzenlenen halı sergisi. Foto: M. Taylan, 2015.

8.1. Tanıtım ve Satış Sergileri

DOBAG Projesi ürünlerinin tanıtıldığı yurt içi sergileri aşağıda listelenmiştir.

1982, DOBAG Halı Sergisi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul.

1982 Şubat, OTİM (Ortadoğu Ticaret ve İhracat Merkezi – İstanbul Ticaret Odası (100. Yıl Kuruluş Yıldönümü).

1982 Mayıs – Haziran, TÜYAP, Ev 82 Fuarı, İstanbul.

1982 Haziran, Köy İşleri Bakanlığı El Sanatları Sergisi, Ankara.

2006 Aralık, Ayasofya Müzesi, İstanbul (Manisa Valiliği'nin desteği ile).

DOBAG Projesi ürünlerinin tanıtıldığı yurt dışı sergileri aşağıda listelenmiştir.

1981, Alman halı uzmanları için düzenlenen ilk DOBAG Projesi tanıtımı, Hilton, İstanbul.

1981, İlk sergi ve konferans; Wissenschaftszentrum, Bonn, Almanya (Bilim Merkezi).

1982 Eylül-Ekim, Satış sergisi, Mannheim (Bauspack).

1982 Eylül-Ekim, Ticari tanıtım sergisi, Heimtex Fuarı.

1982 Eylül-Ekim, Ticari tanıtım sergisi, Şark Halıları Fuarı, Hamburg, Almanya.

1982 Eylül-Ekim, Sergi ve Konferans, Dursburg Halk Eğitim Merkezi, Almanya.

1982 Kasım-Aralık, İlk kültürel sergi, film gösterimi, konferans, Washington, A.B.D. (Bosporus-American Trade-Inc. Aracılığı ile).

1983, Bildiri ve sergi, Sihirli Halı Sergisi, Barbican Centre, Londra, İngiltere.

1986, Türk Festivali, Dubai, and Abu Dhabi (Birleşik Arap Emirlikleri).

1986, 5. Uluslararası Doğu Halıları Konferansı (ICOC), Viyana, Avusturya.

1986 – 1994, Ulusal Etnografya Müzesi, Osaka, Japonya.

1987, Dünya Bankası Galerisi, Washington, A.B.D.

1987, 1988, 1991, 1992, 1995, Concert Hall, Oslo, Norveç.

1989, Frauen-Museum (Kadın Müzesi), Bonn, Almanya.

1989-1992, Sergi, konferans ve radyo programları, Netto Ev Tekstilleri Derneği, İsviçre'nin Almanca konuşulan çeşitli şehirleri.

1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 2001, 2002, 2003, 2004, Sergi ve konferanslar, Academy of Science, San Francisco, A.B.D.

1990, 1993, 1996, 1999, 2000, de Young Museum of Asian Art, San Francisco, A.B.D.

1994, National Museum of Denmark, Kopenhag, Danimarka.

1997, Drammen Tiyatrosu, Darmmen, Norveç.

2000, 2-11 Kasım, San Francisco Bay Area, A.B.D. (2-4 Kasım - Palo Alto Art Center, 8-10 Kasım – de Young Museum of Asian Art, 9 Kasım – Return to Tradition Gallery).

2000, Museum of Ethnology, Sandane, Norveç.

2001, 2002, 2003, 2004, Palo Alto Art Center, San Francisco, A.B.D.

2002, Bergen, Norveç.

2002, Almanya.

2003, Sonoma Valley Museum of Art, Kaliforniya, A.B.D.

2006, World Eco-Fibre and Textile Art Exhibition, Galeri Petronas, Kuala Lumpur, Malesia Conference and Fashion Show, Sarawak, Malezya.

2006, World Eco-Fibre and Textile Art Exhibition, Haydarabad, Hindistan.

8.2. Sempozyumlar

1985 Haziran, I. Uluslararası DOBAG Sempozyumu, Ayvacık-Yuntdağ, Çanakkale.

1991 Haziran, II. Uluslararası DOBAG Sempozyumu, Ayvacık-Yuntdağ, Çanakkale (Resim 164).

1997 Haziran, III. Uluslararası DOBAG Sempozyumu, Ayvacık-Yuntdağ, Çanakkale (Resim 208).

2002 Haziran, IV. Uluslararası DOBAG Sempozyumu, Ayvacık-Yuntdağ, Çanakkale.

Bildiriler;

1991, Aslier, Mustafa, “Research and Development of Natural Dyes Used for Traditional Carpets In The Aegean Region DOBAG Project”, AAP-CIHEAM-EC-ÇUZF-MAFRA Symposium, Adana, Türkiye.

1997, Enez, Nevin, Using of Natural Dyes in Textile Industry, XI. Ulusal Kimya Kongresi, Van.

2008, Hart, Kimberly, “Culture Brokers: Weavers, Photographers, Scientists, and Textile Experts”, Textile Society of America Symposium, Honolulu, Hawaii.

2011, Atlıhan, Şerife, “Production of Traditional Textiles nad Natural Dyes Following The DOBAG Project”, ISEND, La Rochelle, Fransa.

Posterler;

2008, Atlıhan, Şerife, “Tekstillerdeki Renk Ahenginin Değişik Bölgelerde Yetişen Bitkilere Bağlı Olarak Farklılık Göstermesi”, ISEND, Daegu, Kore.

8.3. Yayınlar

Broşürler;

1983 06 Ekim, ADIL&BESIM News, Kapak ve sayfa 3.

1984, Chenciner, Robert, “The DOBAG Project”.

1988, Schroeter, Eckhart, “The DOBAG Story”, İngilizce, Almanca ve Norveççe yayınlanmıştır.

2006, “DOBAG Projesi”, 01-12 Aralık tarihlerinde Ayasofya’da açılan DOBAG sergisi için güncellenerek Türkçe ve İngilizce yayınlanmıştır.

Dergiler ve gazeteler;

1983 Aralık, Böhmer, Harald, “DOBAG. 1983”, ORIENTAL RUG REVIEW A Monthly Journal of Oriental Rugs and Rug Literature For The Collector, Vol. III, No: 9, Sayfa: 358-362.

1983, Tompson, John, “Return To Tradition”, Halı.

1985, Aslier, Mustafa, Türkiye İş Bankası.

1990 Nisan, "Threads of The Past", Hollywood Remake. Affordable Decor HOME Creative Ideas For Home Design.

1990, O'Bannon, George, "A Visit To Ayvacık", ORIENTAL RUG REVIEW A Monthly Journal of Oriental Rugs and Rug Literature For The Collector, Vol. X, No: 6, Sayfa: 6-9.

1991 Eylül, "DOBAG Reviving the Art of Traditional Carpet Weaving", Turkish Airlines SKYLIFE, Sayfa: 66-71.

1992 Mart, Cootner, Cathryn, "DOBAG" TRADITIONAL HOME, Sayfa: 38.

1995 5 Kasım, "Weaving A Wondrous Web", San Francisco Examiner Magazine, Sayfa: C-1.

1995 8 Kasım, "Turkish Women Weave A Wondrous Web", San Francisco Examiner Magazine.

1995 Kasım, "Turkish Carpet Weaving Demonstration", Academy Newsletter, San Francisco, A.B.D.

1997 Ekim, "Knüpfteppich Naturprodukte Zeigen Faszinierend Wirkung", Heimtex (Herford) Ausgabe 10, Sayfa: 77-80.

1997 Eylül, "DOBAG is Different", HALI 94, Sayfa: 63-67.

1997 Ağustos, "15 Jahre DOBAG Projekt", DER ORIENTTEPPICH, Sayfa: 23-27, Münih, Almanya.

1997 Sonbahar, "DOBAG Anniversary", GEREH, Sayfa: 52-55.

1998 Mayıs, Bollag, Butron, "A Chemist Reintroduces Turkish Carpet Makers to the Secrets of Natural Dyes", The Chronicle of Higher Education, Sayfa: 8.

1999 Eylül, "Live Demonstration of Turkish Weaving and Spinning at The Young: Ancestral Design & Traditional Looms", TEXTILE ART COUNCIL, de Young Museum, San Francisco, A.B.D.

1999 1 Ekim, Kadınlar Dünyası Dergisi, Sayfa: 27-30.

2001, Hunter, Cheri, "Chaykhane Rugs & Ruins The DOBAG Natural Dyes Symposium, GEREH, Sayı: 31, Sayfa: 90-93.

2004, Enez, Nevin, Atlıhan, Şerife, "Doğal Boyalarla Kırsal Kalkınma", Buğday, Ankara: Buğday Ekolojik Yaşam Hizmetleri, s. 26-28.

2010, Hart, Kimberly, "The Economy and Morality of Elopement in Rural Western Turkey, Ethnologia Euroasia Journal, Vol 40:1, s. 58-76.

Kitaplar;

1998, Anderson, June, Return To Tradition, The Revitalization of Turkish Village Carpets, Yayın: California Academy of Sciences.

Kitaplarda yer alan bölümler;

1996, Gianturco, Paulo, Toby Tuttle, "In Her Hand".

2002, Kök Boya, Harald Böhmer, Sayfa: 9, 13, 258, 259.

2006, World Eco-Fibre and Textile Art Exhibition, Galeri Petronas, Kuala Lumpur, Malesia Conference and Fashion Show, Sarawak, Malezya, Sergi kataloğu, Sayfa: 12-15.

2006, Atlıhan, Şerife, "The DOBAG Project: Reviving The Ancient Artistry of Turkish Rug Weaving", World Eco-Fibre and Textile (W.E.F.T.) Forum 2006, Bildiriler kitabı, Sayfa: 52-57.

2001, Hart, Kimberly, "The Decline of A Weaving Cooperative in Western Turkey", Textile Economies: Power and The Value From The Local to The Transnational, s. 245.

Filmler;

1987, DOBAG Projesi Belgesel Film, Yapım: Echhart Schroeter, Norveç, Lucia Martins, San Francisco, A.B.D.

1999, 17 Kasım, Barbara Trottnow, DOBAG Belgesel Film, Almanca: "Teppich Geheimnisse", İngilizce: "Carpet History", Yapım: Medox Film, Türkçe: "Halının Hikayesi", Çeviren: Şerife Atlıhan, 2007.

2006 09 Mart, Söyleşi, Şerife Atlıhan ve Yuntdağ Kooperatifi Başkanı Cennet Deneri, TRT Int İzmir.

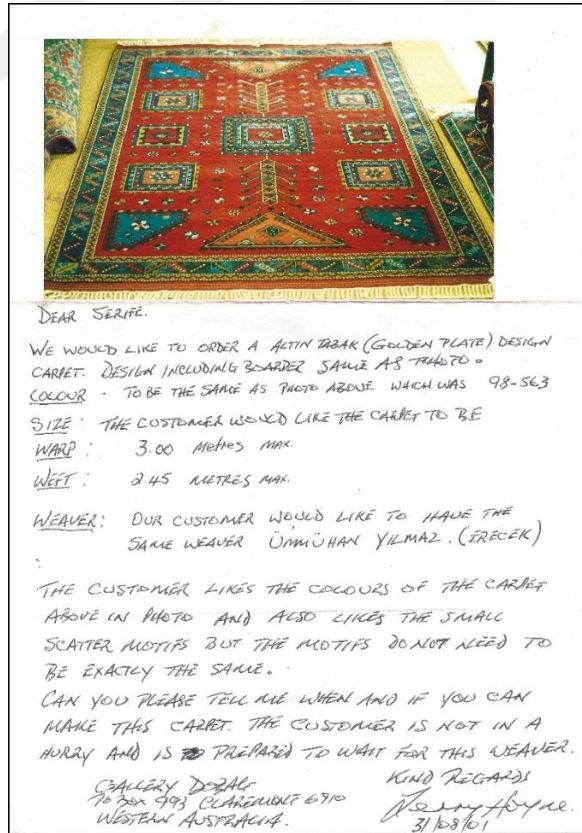
8.4. Kooperatiflerin Satış Yöntemleri

Yukarıda belirttiğimiz satış etkinlikleri dışında, kooperatifler ihracat ve ithalat belgeleri var olduğundan kendi depolarında yer alan ürünleri aracıya bağlı kalmaksızın satma hakları vardır. Müşteriler depodaki halıların fotoğraflarını elektronik ortamda görebilmekte ve seçim yapabilmektedirler. Alınan sipariş doğrultusunda istenilen ebatta

ve desende üretim yapılmaktadır (Resim 171, Resim 172, Resim 175, Resim 176, Resim 177, Resim 178).

Resim 171: Avustralya'dan sipariş edilen 27,5 m² DOBAG halısı. Foto: Ş. Atlıhan.

Resim 172: DOBAG halı sipariş mektubu (Ş. Atlıhan arşivi).

9. DOBAG PROJESİ'NİN UYGULAMA BÖLGELERİNE KATKILARI

DOBAG Projesi ile birlikte uygulama bölgelerindeki halk doğal boya kullanımının ve halı üretiminde başlangıcından sonuna kadar geleneksel yöntemleri tercih etmenin önemini kavramıştır. Kendileri için dokudukları çeyiz halı – kilimlerini de DOBAG kalitesinde üretmeye başlamışlardır.

Bu proje dokuyuculara iyi gelir sağladığından köyden kente göçü azaltmıştır. Ekonomik etkilerinin yanında DOBAG Projesi, kadınlara istihdam sağlaması ve kadına toplum içinde söz hakkı tanınması açısından sosyal bir proje olma özelliği taşımaktadır (Resim 173, Resim 174).

Resim 173: DOBAG dokuyucuları. Foto: Ş. Atlıhan.

Ekonomik gücü artan dokuyucu kadın zgven sahibi olmuştur. En önemlisi kadınlar dokuyucu olarak kooperatif yesi oldukları için genel kurullarda kürsüye çıkıp fikirlerini rahatça söyleyebilmişlerdir. Proje kapsamında düzenlenen uluslararası sempozyum ve sergi gibi etkinliklerde yer almış, dokuma gösterisi ve konuşmalar yapmışlar, yeni ülkeler ve yeni insanlar tanımışlardır.

Resim 174: DOBAG dokuyucuları. Foto: ř. Atlıhan.

10. DOBAG HALILARINI KOLEKSİYONLARINA ALAN MÜZELER VE KURUMLAR

DOBAG halılarının koleksiyonlarına girdiği uluslararası müze ve kuruluşların isimleri aşağıda yer almaktadır.

1985, National Museum of Ethnology, Osaka, Japonya.

1989, British Museum (Islamic Gallery), Londra, İngiltere (Resim 175).

1990, De Young Museum of Artisan Art, San Francisco, A.B.D.

1992, All Souls Collage, Oxford University, İngiltere (Resim 176).

1994, Victoria and Albert Museum, Londra, İngiltere.

1997, Academy of Science, San Francisco, A.B.D.

1997, Museum Fuer Völkerkunde, Viyana, Avusturya.

1997, National Museum of Scotland (NMS), Edinburg, İskoçya.

2000, Museum of Ethnology, Sandane, Norveç.

2001, Museum of Asian Arts, Singapur.

2001, California Academy of Science, A.B.D.

Resim 175: British Museum için dokunan halı, 27 m², Süleymanköy, Ayvacık, 1989. Foto: H. Böhmer⁸⁹.

Resim 176: Oxford Üniversitesi, All Souls Collage için dokunan halı, 36 m², 1992. Foto: Ş. Atlıhan.

---

⁸⁹ Anderson, s. 20.

11. DOBAG HALI ALICILARI

DOBAG halılarının dünyanın çeşitli yerlerinden alıcıları bulunmaktadır. Halılarda geleneksel yapının tamamı ile korunuyor olması ve üretiminde kullanılan doğal boya, yabancı müşterilerin ilgisini çekmektedir. Müşteriler satın aldıkları halıları ülkelerindeki galerilerde satışa sundukları gibi, yaşadıkları evleri için de satın almaktadırlar. DOBAG müşterileri, kültürlerin korunmasına ve devam ettirilmesine destek veren yapıdadır. Bu bilincin hali hazırda var olmasının yanı sıra, uzmanların katılımı ile gerçekleştirilen konferanslar, dokuyucuların bu konferanslardaki dokuma gösterileri ve sergiler, DOBAG halılarına ilgiyi arttırıcı yönde olmuştur. Her halıya Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi tarafından verilen garanti etiketi, yabancı müşterilerin güvenle alışveriş yapmasını sağlamaktadır (Resim 182).

Daha önce belirttiğimiz gibi; müşteriler kooperatiflere gelerek de halı alımını gerçekleştirmektedir. Ayrıca sipariş doğrultusunda da üretim yapılmaktadır (Resim 171, Resim 172, Resim 175, Resim 176, Resim 177, Resim 178). Amerika'dan gelen bir yolluk siparişi, evlerin büyük olması dolayısı ile 8 m uzunluğu bulmuştur. Yine Oxford Collage için 36 m²lik ve British Museum, Islamic Gallery için 27 m²lik halıların dokunmuş olması, yabancı müşterilerden alınan büyük ebatlı halı siparişlerine örnektir (Resim 175, Resim 176).

Aşağıda DOBAG halı alıcılarının listesi yer almaktadır.

Avustralya; Gallery DOBAG, Terry ve Pam Hoyne, 3/231 South Terrace, South Fremantle 6162, Batı Avustralya, www.dobag.com.au.

Belçika; Hermann Vermeulen, Kranlei 3, B-9000 Gent.

Kanada; Maiwa Handprints, Charllotte Kwon, 6 – 1666 Jhonston Street, Vancouver, BC, www.maiwa.com.

Almanya; ULLMANN, Frieder Schmidt, Lange Str. 91, D – 26122, Oldenburg ve Alexander von Manteuffel, D – 97877 Wertheim / Main Schlossgasse 9, www.dobag-teppiche.de.

İrlanda; Peter Linden, Oriental Rugs, Carpets and Kilims, George's Avenue, Blackrock. Co, Dublin, www.peterlinden.com.

Norveç; Galleri DOBAG, Eckhart Schroeter, Madsrud Alle, N – 0274 Oslo, www.dobag.no (Resim 185).

İsviçre; Attilio Righetti, Teppich – Zentrum, Mitteldorfstr. 72, CH – 5053 Buchs.

İngiltere; Christopher Legge, Oriental Carpets, 25 Oakthorpe Road, Summertown, Oxford OX2 / BD, www.christopherleggeorientalcarpets.com.

A.B.D.; Return To Tradition, Bill Mc Donnell, 3319 Sacramento Street, San Francisco, CA 94118, www.dobag.com.

Shaver – Ramsey, Paul Ramsey, Gallery of Oriental Rugs and Asian Arts, 2414 E. 3rd Avenue, Denver, Colorado 80206, www.shaver-ramsey.com.

02/09/02 47 67535335 12:13 ***** 0256 676 2671 NR. 329 001

Orderspesification from Galleri DOBAG® Norway to Ayvaçık and Yuntdag

English:	Turkish:	Specifications:	Notes/status:
Ordernumber:	No:	02/07	
Orderdate:	Tarih:	2/9-02	
Customer:	Müşteri:	Nordbø	
Maindesign:	Zemin deseni:	Çarklı Elek	14561/55 nolw halı
Maincolour:	Zemin rengi:	See photo	geldi. 2003
Borderdesign:	Su deseni:	See photo	02.04.2003 de
Bordercolour:	Enli su rengi:	See photo	geldi
Size: W x L:	Eni x Boy:	155-165 x 215-225	
Photo:		97100114A	
Others:	Önemli not:	Must be done by <u>Sevgül Ergün</u> (Must be equal to warrantynumber <u>971448</u>) photo follows by mail	

Zeyneti Qolab - 6.9.02.
Renkli resim verildi.
11372 S köy Şenfe ERGÜN - Sarı Ben. Gülü. Elek O. Halı

Resim 177: DOBAG halı sipariş formu. Foto: M. Taylan, 2017.

CARPET/KILIM ORDER GALLERI DOBAG, NORWAY

Order nr: 3467 **Dato:** 17.2.2015

Customer: GALLERI DOBAG

Date Started:

Estimated Finished:

Desen: SAME AS PHOTO

Fotograf: 06/112.JPG

Bölge: AYVACIK

= gar.nr: 06/112

Renk zemin: RED / KIRMIZI

Depot.nr:

Sınır (su) desen SAME AS PHOTO DETAIL (DETAIL DSCN4190.JPG) / DETAY GIBI, BAK RESİM!

Renk sınır (su): RED / KIRMIZI

Note:

BORDER PATTERN SAME AS DETAIL

MAINFIELD: LESS MOTIFS, 4 X 8 = 4 MOTIFS IN WIDTH, 8 MOTIFS IN LENGTH

ZEMİN: DAHA AZ MOTİFLER: 4 X 8 = 4 MOTİFLER EN İÇİN, 8 MOTİFLER BOY İÇİN

Saçaklar (yes/no) yes

Min. en	Max. en	Min. boy	Max. boy
1,50	1,60	2,00	2,20

Boy:

WITHOUT FRINGES AND KELIM EDGES

Note:

Resim 178: DOBAG halı sipariş formu.

12. MARMARA ÜNİVERSİTESİ'NİN GARANTİ ETİKETİ

DOBAG halıları projede görevli akademik personel tarafından denetlenmektedir (Resim 179). Projenin hedeflediği kalitede üretilen halılara Marmara Üniversitesi tarafından garanti etiketi verilir.

12.1. Üretim Denetlenmesi

Yapımında doğal boyalı yünler kullanılmış dahi olsa teknik açıdan istenilen biçimde üretilmemiş halılara garanti etiketi verilmemektedir. Müşteri bu etiket ile projenin arkasında üniversite güvencesi olduğunu görmektedir. Garanti etiketi, halıların gerçek değerleri karşılığında satışını sağlaması açısından oldukça önemlidir. DOBAG etiketi deridendir ve Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi üzerine tescillidir (Resim 182). Etiket hazırlanmış her halının bir de kimlik kartı bulunmaktadır. Kimlik kartında; dokuyucunun adı ve fotoğrafı, halının dokunduğu bölge, köy, ilmek sayısı, boyutları ve garanti etiketi numarası bulunmaktadır (Resim 180, Resim 181).

Resim 179: Şerife Atlıhan Yuntdağ Kooperatifi'nde dokunmuş bir halıyı denetlerken.
Foto: M. Taylan, 2015.

Resim 180: Dokuyucunun fotoğrafı, halı kimlik kartı. Foto: M. Taylan, 2016.

S. S. Ayvacık Süleyman
Köy ve Çevre Köyleri
Kalkındırma Kooperatifi
1974 sayılı 1974/12-3

TÜRKİYE, TÜRKEL, TURKEY

BÖLGE / GEBIET / DISTRICT : AYVACIK

KÖY / DORF / VILLAGE : Süleymanlı

DOKUYAN / KNÜPPERIN / WEAVER : Fatma BİÇER

BOYUT / MASSE / DIMENSIONS : 110x100 cm

İLME SAYISI No / KNOTENZAHL / KNOTS :

GARANTİ No / GARANTIE Nr / GURANTEE No : 30/544

Resim 181: Halı kimlik kartı. Foto: M. Taylan, 2016.

DOBAG halılarında üretimin her aşamasının geleneksel yöntemler doğrultusunda yapıldığı Marmara Üniversitesi tarafından hazırlanan deri bir etiket ile her bir halı garanti altına alınmıştır (Resim 182). Dış ülkelerde halıların gerçek değerinde satılması üniversite gibi bir bilim kurulunun güvencesiyle sağlanmıştır. Garanti etiketi içeriği aynı olmak kaydı ile bölgeler arası halılardaki karakteristik yapılar nedeniyle her iki kooperatifin adına ayrı olarak düzenlenmiştir.

Resim 182: DOBAG garanti etiketi. Foto: Ş. Athhan.

12.2. Arşivleme

Kooperatiflerde üretilen halılar üniversitenin tavsiyesi üzerine fotoğraflanarak arşivlenmektedir (Resim 183, Resim 184). Halıların kimlere satıldığı satış defterlerine işlenerek belgelenir. Ayrıca garanti etiketinin üzerinde halının satış yılı ve satış sırasını belirten bir numara bulunmaktadır.

Kooperatiflerde halıların sicil defterleri tutulmaktadır. Bu defterlerde ürünün fotoğrafı hariç; sicil numarası, boyutları, ilme sayısı, ne zaman üretildiği, kime satıldığı gibi bütün özellikleri işlenir.

Resim 183: Fotoğraflı arşiv örneği. Hazırlayan: Ş. Athhan.

1988 den BERİ, AYVACIK
DOBAG PROJESİNDE DOKUNMUŞ
OLAN PARÇALARIN ARŞİVLENMESİ

Arşivi yapan: Şerife Atlıhan
Marmara Ün.v. Güzel Sanatlar Fakültesi
Türk El Sanatları Bölümü
Tekstil Ana Sanat Dalı

BİR ARŞİVLEME ÖRNEĞİ

Film No: 90/ 28

Film çekim Sırası	Depo No	Köyü	Dokuyan	ilmek sayısı	Ebad/cm.
1.	5554	Pırnardere	Hatice Küllü	125.120	136 x 82
2.	6097	"	Semiha Şan	117.126	131 x 84
3.	6122	Süleymanköy	Patma Ergün	335.054	199 x 168
4.	6187	Akçin	Sevcan Yıldız	249.352	173 x 161
5.	6197	Erecek	Ayşe Tezel	590.414	296 x 204
6.	6242	Süleymanköy	Hatice Güler	270.590	209 x 145
7.	6261	Erecek	Hamide Tezcan	656.180	295 x 208
8.	6286	Süleymanköy	Sefaye Erdoğan	433.590	244 x 162
9.	276	Karagömlek	Sebahat Demir	Ulgama Torba	
	277	"	" "	" "	
	278	"	" "	" "	

Not: DOBAG Projesi kapsamında dokunan her parça depoya giriş sırasına göre tarafımdan resimlenir ve ait olduğu albüme yerleştirilir. Albümlerde sadece depo No. verilir. Açıklamalar yukarıdaki örnekte olduğu gibi ayrı bir dosyada saklanır. Halı hakkında bilgi edinmek isteyen bu listelere başvuracaktır. Halı, Kilim, heybe ve torbalar için ayrı giriş numaraları verilir ve ayrı albümlere konur. Bu örnekte elde bulunan fazla resimler gösterildiği için sıra karışıktır.

Resim 184: Arşivleme örneği. Hazırlayan: Ş. Atlıhan.

13. LABORATUVAR

Proje kapsamında Dr. Harald Böhmer uzmanlığında Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme Laboratuvarı kurulmuştur. Dr. Böhmer; doğal boyalı eski tekstillerin analizleri yaparak boyar maddeleri, yaptığı alan araştırmalarında halkın boyama yöntemlerini ve boyamada kullandıkları bitkileri tespit ederek karşılaştırmalar yapmıştır. Aynı zamanda laboratuvarda yetiştirilmek üzere kimya mühendisliği alanında eğitim görmüş bir araştırma görevlisi alınmıştır. Bu araştırma görevlisi ve proje ekibi ile birlikte köylerde boyama kursları yapılmış, daha sonra bir araştırma görevlisi daha alınarak yetiştirilmiştir. Bu yetişen elemanlar günümüzde profesörler olarak (Prof. Dr. Nevin Enez, Prof. Dr. Recep Karadağ) doğal boyamacılık dersleri vermekte ve araştırmalar yapmaktadırlar (Resim 213, Resim 214).

13.1. Prof. Dr. Nevin Enez ile Sözlü Görüşme, 21.03.2018

Soru 1: Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme Laboratuvarı nasıl kuruldu?

N. E.: DOBAG Projesi, 1981 yılında Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu döneminde başladı. Üniversitelerin yeniden yapılandığı, YÖK'ün kurulduğu zamanlar... Bu dönemde yeni oluşan Marmara Üniversitesi bünyesine Güzel Sanatlar Fakültesi de eklendi. Ancak DOBAG Projesi ile ilgili çalışmalar Tatbiki dönemdeki Tekstil Bölümünde başlatıldı. Çalışmalara büyük bir ekibin her üyesinin belirli oranlarda katkısı oldu. Beşiktaş'taki Dolmabahçe Sarayı'nın uzantısı olan binada Tekstil Bölümüne ayrılan yerde Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme Laboratuvarı kuruldu. İlk analizler İTK (İnce Tabaka Kromatografisi) yöntemi ile yapıldı. Laboratuvar bu yöntemi kullanmak için elverişliydi.

Soru 2: Ekipte kimler yer alıyordu?

N. E.: Dr. Böhmer 1981 yılında göreve başladı. Aynı yılın eylül ayında ben onun asistanı olarak laboratuvarda ve köylerde çalışmaya başladım. Laboratuvarda çalışmalar hala devam ediyor. Ancak zaman içinde gelişen teknoloji ile spektrofotometre, HPLS gibi analitik yöntemler kullanılmaya başlandı. Bunlar için de Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi gibi bazı birimlerin laboratuvarlarından yararlanıldı. 30 sene içerisinde dünyada

ve Türkiye’de teknoloji ne kadar geliştirse, o oranda burada da geliştirdi. Yeni yetişen araştırmacılar da bu teknolojileri doğal boya araştırmaları içinde kullanıyorlar.

Soru 3: Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme Laboratuvarı DOBAG Projesi’nin oluşum aşamasında ne tür çalışmalar yaptı?

N. E.: Öncelikle özel koleksiyonlar dahil bütün koleksiyonlardan ve çeyizlerden muhtelif tekstil örnekleri alınarak yüzlerce hatta binlerce analiz yapıldı. Böylece bu tekstillerde kullanılmış olan doğal boyarmaddeler tespit edildi. Daha sonraki aşamada tespit edilen doğal boyarmaddelerin hangi bitkiler içinde olduğu saptandı. Bu sürecin son aşaması olarak belirlenen bitkilerle boyama reçeteleri hazırlandı. Mordan malzemesi olarak şap kullanıldı ki, geleneksel yöntemlerde de şap kullanılıyordu. Dokuyucuların doğal boyamacılığın nasıl yapıldığı ile ilgili bilgi birikimleri yoktu. Bu yüzden köy meydanlarına kazanlar kuruldu, dokuyucular toplandı ve hazırlanan reçeteler doğrultusunda boyamacılık geleneği yeniden öğretildi. Bütün dokuyucular boyamayı öğrendi ancak daha çok erkeklerin yaptığı bir iş haline geldi. Önce Ayvacık-Süleymanköy’de, daha sonra Yuntdağ-Örselli’de boyahaneler kuruldu. İplikler kooperatif tarafından buralarda boyanıp dokuyuculara dağıtılmaya başlandı.

Soru 4: Köylülerin sizlere yaklaşımı nasıldı?

N.E.: Daha önce bölgelerde yapılan benzer çalışmalar ve bunların hiçbir şekilde sonuçlanmaması, başlangıçta köylüler ile ekibimiz arasında bir güven problemine neden oldu. Ancak ekibin ciddi çalışmaları ile zamanla bu problem ortadan kalktı. Köylüler bu projenin yürüyeceği kanaatine vardılar. Çanakkale Valisi çalışmalarımızı destekledi. Ayvacık Garnizon Komutanı, Marmara Üniversitesi Rektörü, Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı ve Tekstil Bölümü Öğretim Üyelerinin projenin içinde olması köylülerin bize olan yaklaşımını olumlu yönde etkiledi.

Soru 5: Yaptığımız çalışmalar köylülerin halı dokumacılığına bakış açısını değiştirdi mi?

N. E.: Köylüler yaptıkları işin gerçekte çok önemli olduğunu fark ettiler. Ortaya çıkardıkları ürünün değer bilenler tarafından çok kıymetli ürünler olarak değerlendirildiğini gördüler. Bu da özgüven kazanmaları ile sonuçlandı.

Soru 6: Projenin bugünkü durumu hakkında ne düşünüyorsunuz?

N. E.: Dünyanın herhangi bir üniversitesinde 37 yıl yaşayan başka bir proje var mı? Bir üniversite projesi birkaç yıl planlanır. Bu yüzden DOBAG Projesi'nin 37 yıldır yaşıyor olması büyük bir başarıdır. Bu projede amaç doğal boyamacılığı Türkiye'deki halı üreticilerine öğretmek ve bunun aracılığı ile yüksek repütasyonu olan eski geleneksel Türk el halısı kalitesinde yeni halılar üretmekti. Şu an Türkiye dünyada doğal boyalı geleneksel Türk el halısını üreten ülke olarak bilinmekte ve dolayısı ile DOBAG Projesi de amacına ulaşmış görünmektedir. Zaten bu da üretilen halıların British Museum, Victoria and Albert Museum ve De Young Museum of Artisan Art gibi dünyanın prestijli müze koleksiyonlarına katılması ile kanıtlanmış durumdadır.

14. DOBAG PROJESİ'NİN YURT İÇİ VE YURT DIŞINA ETKİLERİ

19. yüzyılın son çeyreğinde sentetik boyaların bulunmasından sonra kullanımları hızla yayılmıştır. Anadolu'daki halı bölgelerinde de bu boyalar, doğal boyalarla birlikte ya da tek başına kullanılmıştır. Ancak dünyanın bazı bölgelerinde doğal boya kullanımı kesintisiz olarak günümüze kadar gelmiştir. Doğal boya kullanımına dünya genelinde bir yönelim söz konusudur (Resim 185).

Resim 185: Norveç'te yer alan ve aynı zamanda bir DOBAG müşterisi olan Galleri DOBAG'ın broşüründen bir kesit. Broşürde Türkiye'de ve Fas'ta dokunan doğal boyalı halı ve kilimlerin tanıtımı yapılmaktadır.

Doğal boyalarla ilgili konferanslar, sempozyumlar düzenlenmekte, dergiler yayımlanmaktadır (Bkz. Sayfa 115, Sayfa 116, Sayfa 117). International Symposium and Exhibition on Natural Dyes (ISEND), dünyanın birçok yerinden katılımın sağlandığı doğal boya konferanslarından biridir (Resim 186). Bu konferans 2011 yılında Unesco destekli Arrdhor Critt Hortihole firması tarafından Fransa – La Rochelle’de düzenlenmiştir. Konferansı düzenleyen firma doğal boya bitkileri yetiştirerek boyaların özlerini çıkarmakta, tekstil boyamacılığında ve kozmetikte kullanmaktadır. Doğal boya ve doğal lif kullanımı üzerine yapılan araştırmaların, el sanatları ve sanat eserlerinin konu edildiği diğer uluslararası organizasyon Kuching, Sarawak, Malesia’da düzenlenen “World Eco-Fibre & Textile (W.E.F.T.) FORUM”dur. Bu forum aynı yerde 2001, 2003, 2006, 2008, 2010 yıllarında düzenlenmiştir. 2014’de, International Forum on Natural Dyes & WEFT Tayvan, ISEND-WEFT. düzenlenmiştir. Ayrıca doğal boya dergilerinden birisi 1995’ten beri yayımlanan “Turkey Red Journal”dır. Doğal boya kullanıcılarının yanında yetiştiricileri de vardır. Bunlardan birisi tekstil-moda tasarımcısı ve araştırmacısı Noorjehan Bilgrami’dir. Pakistan’da indigo yetiştirmekte ve tasarım malzemelerinin renklendirmesinde doğal boyaları kullanmaktadır (Resim 111, Resim 187). Bangladeş’te indigo bitkisini yetiştirenler, hasat edenler, bitkiden boya çıkaranlar, boyayanlar, dokuyanlar, bağlama ya da dikiş ile desen yapan zanaatkarlar birleşerek The “Living Blue” Indigo-Bengal Indigo or “True Indigo” adında bir vakıf kurmuşlardır. Bu vakıf; bünyesinde çalışan tüm zanaatkarların yaşam sigortası edinmelerini, sağlık giderlerini karşılayabilmelerini, çocuklarının eğitimini sağlayabilmelerini, maddi olarak güçlenip ihtiyaçlarını karşılamalarını ve yeni iş olanakları yaratılmasını sağlamıştır. Ayrıca çalışanlar aynı çatı altında sosyal etkinlikler yapmaktadırlar (Resim 188)⁹⁰.

1981 yılında fikir olarak oluşan ve 1982 yılında uygulanmaya başlayan DOBAG Projesi, dünyada halı-kilim ve butik tekstil üretimi yapılan bölgelerde doğal boya kullanımına etkili olmuş bir projedir. Başlangıçta ve devamında iki bölgede uygulanan proje üretim miktarı az olmasına rağmen 37 yıl gibi uzun bir sürede başarılı olmuştur. Projede doğal boya kullanılmasının yanı sıra, geleneksel dokuma teknikleri ve desenlerinin de korunması amaçlanmıştır. Bunun sonucunda geleneğe ve doğallığa önem veren alıcılar, sanatçılar, akademisyenler ve müzeciler tarafından takdir edilmiş, doğal

---

⁹⁰ https://www.care.org/sites/default/files/documents/LivingBlue_brochure.pdf (24.04.2018).

boyalı ürünler hak ettiği fiyattan satılmış ve doğal boya kullanımının önemi anlaşılmıştır. Böylelikle hem gelenek yaşamış hem de projede üretim yapan dokuyucular kooperatif bünyesinde toplanıp iyi kazanç sağlamışlardır. Bu sistem yurt içi ve yurt dışında birçok kooperatif ya da özel kuruluş tarafından benimsenmiş, halı-kilim piyasasında doğal boyalı ürünlere karşı talep artmıştır. Seçilen iki uygulama bölgesi dışında ülkemizin diğer bölgelerindeki köy kooperatiflerinde ve halı üreten özel kuruluşlarda doğal boya kullanımı tercih edilmeye başlanmıştır. DOBAG Projesi'ni örnek alan Konya'da birçok şirket (Örneğin Karavan) (Resim 189, Resim 190) ve Doğu ve Batı Anadolu'da faaliyet gösteren bir şirket (Woven Legends) (Resim 191), doğal boyalı halı-kilim üretimini sürdürmektedirler. DOBAG Projesi'ni bilfiil örnek alarak 1997 yılında Fas'taki Orta Atlas Dağları'nda "Ait-Khozema Projesi" başlatılmıştır. Bu projede de köylerdeki halı-kilim üretiminde doğal boya kullanılmaktadır. Bu halılar DOBAG müşterileri tarafından da satın alınmaktadır (Resim 192). İran'da birçok firma (Örneğin Zollenvari firması) DOBAG Projesi'nin izinden gitmektedir. Bu firma büyük doğal boyama atölyeleri kurmuştur⁹¹.

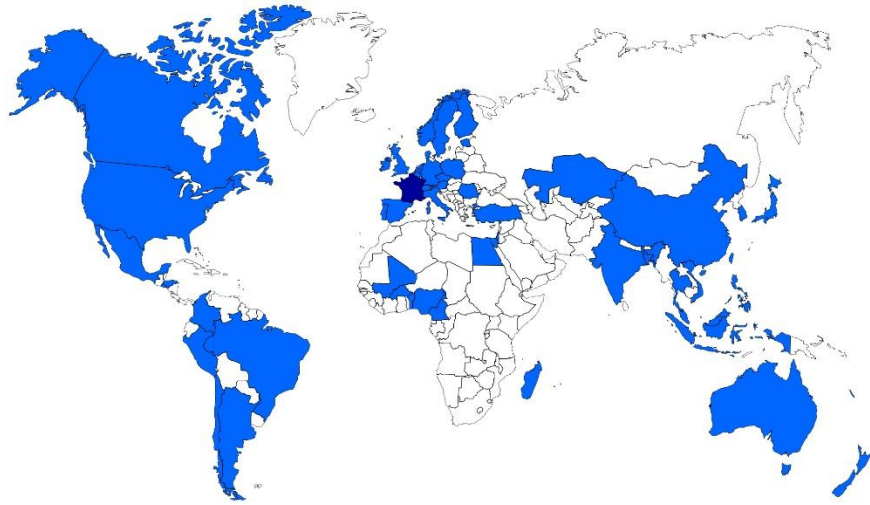
---

⁹¹ Şerife Atlıhan, DOBAG Projesi hakkında görüşme, İstanbul:2017.

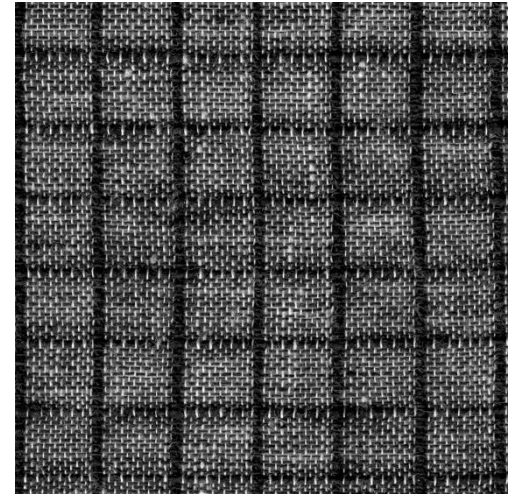
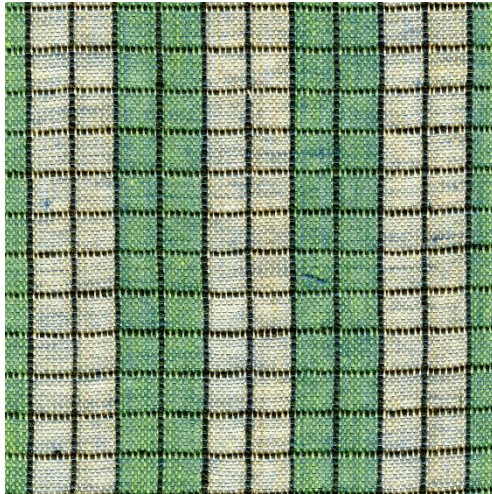
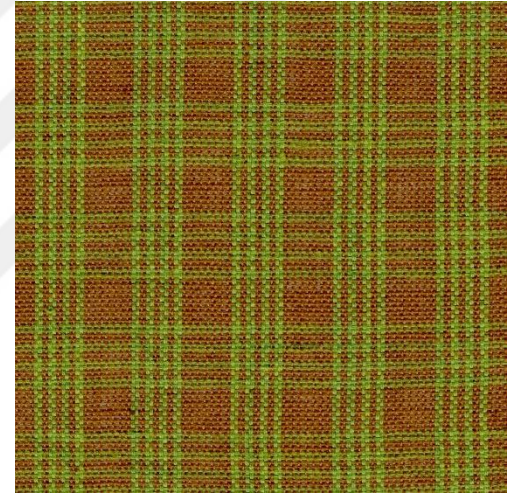
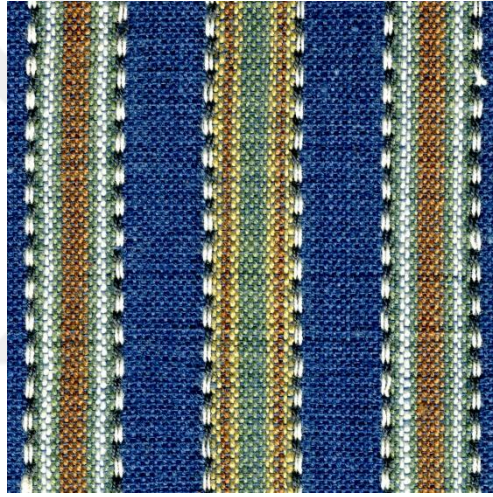
Participants

Argentina	Czech Republic	Italy	Poland
Australia	Denmark	Japan	Portugal
Austria	Egypt	Jersey	Reunion
Bangladesh	England	Kazakhstan	Romania
Belgium	Estonia	Madagascar	El Salvador
Benin	Finland	Malaysia	Scotland
Brazil	France	Mali	Spain
Burkina Faso	Guadeloupe	Mexico	Sweden
Cameroon	Germany	Netherlands	Switzerland
Canada	Honduras	New Caledonia	Taiwan
Canary Islands	Hong Kong	New Zealand	Thailand
Chile	India	Nigeria	Turkey
China	Indonesia	Norway	United Kingdom
Colombia	Ireland	Peru	USA
Republic of Korea	Israël	Philippines	Viet Nam

Resim 186: International Symposium and Exhibition on Natural Dyes (ISEND) 2011 Yılı Katılımcı Listesi⁹².

⁹² <http://www.tcfdatu.org/files/Isend2011Proceedings.pdf> (24.04.2018).

Resim 187: Noorjehan Bilgrami tarafından tasarlanan, doğal boyalar ile renklendirilmiş pamuk kumaşlar (Ş. Atlıhan arşivi).

Resim 188: The Living Blue Vakfı'nda indigo boya üretiminde bir kadın⁹³.

Resim 189: Karavan Halıcılık tarafından üretilen geleneksel kilimler. Foto: M. Taylan, 2015.

Resim 190: Karavan Halıcılık tarafından üretilen modern kilimler. Foto: M. Taylan, 2015.

⁹³ https://www.care.org/sites/default/files/documents/LivingBlue_brochure.pdf (24.04.2018).

Resim 191: Woven Legends tarafından üretilmiş bir Bergama halısı, 190 x 150 cm⁹⁴.

Resim 192: Ait-Khozema Project kapsamında dokunan halılar⁹⁵.

⁹⁴ <http://wovenlegends.com/?carpets/129> (07.03.2018).

⁹⁵ <https://snl.no/Ait-Khozema> (26.03.2018).

15. PROJENİN BUGÜNKÜ DURUMU

Her iki bölgede 1982 yılından günümüze proje kapsamında DOBAG halıları dokunmaya devam etmektedir. Son yıllarda dokuyucuların ve alıcıların yaşam koşullarının değişmesi sonucu halı üretimi azalmıştır. Bu durumun çeşitli sebepleri vardır. DOBAG Projesi'nden önce mevsimlik olarak tarımda çalışan ve evlerinden uzak kalan köylülerin, yolların gelişmesi ile birlikte kolaylaşan ulaşım sayesinde her akşam evlerine dönme olanakları olmuştur. Ayrıca tarlada çalışmak dokuma yapmaktan daha az zahmetli olduğu için tarımda çalışmayı tercih etmeye başlamışlardır. Sürekli aynı pozisyonda oturmak sırt ağrısına sebep olmaktadır.

Bu tezin danışmanı olan Prof. Şerife Atlıhan ile birlikte 2015 ve 2017 yılının eylül aylarında DOBAG Projesi'nin uygulama alanlarından olan Çanakkale-Ayvacık ve Manisa-Yuntdağ bölgelerinde yapılan alan araştırmalarında projenin bugünkü durumunu değerlendirmek adına farklı yaştaki ve farklı köylerdeki dokuyucular ile sözlü görüşmeler yapılmıştır. Çanakkale-Ayvacık bölgesinde DOBAG Projesi için dokuma yapan köy sayısı çok fazladır. Ancak sözlü görüşmelerde yaşam tarzları, geçim kaynakları ve yerleşim geçmişleri birbirinden farklı iki köy olan Bilaller ve Çamkalabak köyleri seçilmiştir (Harita 6).

Bilaller Köyü'nde yerleşim yaklaşık 140-150 sene öncesine dayanır. Kendi tarlalarında çalışarak ve hayvancılıktan geçimini sağlamakta, arta kalan zamanlarında yevmiye karşılığında başka tarlalara ve zeytinliklerde çalışmaya gitmektedirler. Çamkalabak ve çevresindeki köyler ise, 100-110 sene öncesine kadar kışlak olarak kullandıkları bölgeye ev yaparak yerleşmişlerdir. Yörük geleneklerinin birçoğunu devam ettirmektedirler. Arazileri tarıma elverişli olmadığı için küçük baş hayvancılığından geçimlerini sağlamaktadırlar (Resim 193). Ayrıca köylüler yevmiye ile başkalarının tarlalarında çalışmakta, zeytinliklere giderek zeytin toplamaktadırlar. Yapılan sözlü görüşmelerde; değişen yaşam şartlarının ve kooperatif yönetimi ile ilgili sorunların dokuyucuları etkilediği ve bu durumun dokuyucu sayısının azalmasına, üretimin eskisi kadar çok olmamasına sebep olduğu belirtilmiştir. Köylüler kendileri için halı dokumaya devam etmektedirler. Bunlar genellikle çeyiz ve özel günlerde verilmek üzere hediye olarak dokunan halılardır (Resim 194). Ancak son yıllarda Çamkalabak ve çevre köylerinde düğün gibi törensel etkinliklerde sergiledikleri dokumalarda yün çözüğü üzerine renkli sentetik boyalı orlon atkı iplikleri kullanıldığı görülmüştür (Resim 195, Resim 196, Resim 197).

Resim 193: Çamkalabak Köyü'nde hindi otlatan bir kadın. Foto: M. Taylan, 2017.

Resim 194: Düğün ve özel günlerde hediye verilmek üzere doğal boyalı saf yün iplerle dokunmuş bir halı, 37 x 32 cm. Foto: M. Taylan, 2018.

Resim 195: Çamkalabak Köyü'nde düğünlerde hediye edilen, renkli sentetik orlon ipliklerle dokunmuş halılar. Foto: M. Taylan, 2017.

Resim 196: Çamkalabak Köyü'nde renkli sentetik orlon ipliklerle dokunmuş bir torbanın kenarı dikilirken. Foto: M. Taylan, 2017.

Resim 197: Çamkalabak Köyü'nde renkli sentetik orlon ipliklerle ss amaçlı dokunmuş bir torba. Foto: M. Taylan, 2017.

15.1. Bilaller Köyü'nde Yapılan Sözlü Görüşmeler

Resim 198: Melahat Kaya (Hacı), 65. Görüşme Tarihi: 21.09.2017. Foto: M. Taylan.

Soru 1: Kooperatife girmeden önce geçiminizi nasıl sağlıyordunuz?

M. K.: Kışın zeytin toplamaya giderdik. Yazın orağa giderdik, çapa yapardık. Tüccarlara halı dokurduk. Halı dokumayı 19 yaşında ablamdan öğrendim. Ablamın kocası askere gidince annem beni oraya yolladı. Beraber onunla halı dokuduk. Halı dokuyucularına yörük derlerdi. Bize de yörük derlerdi. Evlenip barklandıktan sonra halı dokumaya devam ettim. Dokuduğumuz halıları pazara götürüp tüccarlara satardık. Ama kooperatifteki gibi para kazanma garantimiz yoktu.

Soru 2: Kooperatife üye olmak hayatınızda neleri değiştirdi?

M. K.: Fakir olduğumuzdan, kooperatifte çalışmak bize iyi geldi. Çok memnun olduk evladım. Öyle olmasaydı, kalkınamazdık da. Halı dokurken müdüre hanım (Şerife Atlıhan) yanı başımızdaydı. Kooperatifimizin kalkınmasında her noktada Şerife Hanım'ın çok hakkı var. Bizi desteklediği ve yardımcı olduğu zamanlar oldu. Evimize geldi, nasıl dokumamız gerektiğini anlattı ve eksik yanlarımızı bize gösterdi. Bundan çok memnun olduk. Hem kızımın çeyizi için hem de kooperatif için halı dokurdum. Kızım da benimle birlikte dokurdu. Çok para kazandım. Büyük bir halı dokuduğumda maaş kadar para alıyordum. Ailemin geçimine destek oldum. Müdüre hanım avans almamıza aracı olurdu. Ayrıca yönetmelik gereği kardan pay da alıyorduk. Masraflar çıkartılınca geriye kalan paranın %54'ü dokuyuculara dağıtılıyordu. %46'sı yeni halılar için harcanıyordu.

Müdüre hanımın çok arkasında durduk, o da bizi çok destekledi. Allah razı olsun. Kooperatifin çok ekmeğini yedik. Fakat sonra gelen yöneticiler kooperatifin bozulmasına sebep oldu. Bir keresinde Mustafa Aslier (Dekan yardımcısı iken) Tokat'tan bir misafiri ile gelmişti. Onları evimizde ağırladık. Yemekler yaptık. Mustafa Aslier müdüre hanımın Tokat'ta yeni bir vazifeye başlayacağını söyledi ve hepimiz itiraz ettik. "Bizi sakın Şerife'den ayırma" dedik. Şerife buraya geleli iki sene olmuştu ama biz birbirimizi çok severdik. Halı dokuyamayan yaşlı kadınlar yün eğirerek para kazanırlardı. Müdüre hanıma teşekkür ederlerdi. "Sen bize ekmek kapısı sağladın" derlerdi. Çok dua ederlerdi. Kooperatif hem yaşlı kadınları evlatlarının ellerine bırakmadı hem de bizi kalkındırdı. O kadar çok halı dokurduk ki, buraya halılar yığılırdı. Bize yünleri boyamayı öğrettiler. Boya yapmak için Böhmer'in söylediği bölgelere gider, doğadan bitkileri toplardık. Mesela muhabbet çiçeği olmadığı için, 1 kilometre uzağa giderdik. Böhmer'in de çok faydası oldu. Bize müşteri bulurdu. Sık sık ziyaret eder, yemeğimizi yerdi. Halimi hatırımızı sorardı. Kooperatife çok emek verdik. Birbirimize çok destek olduk.

Soru 3: Atölyede çalışmak mı daha verimli olurdu yoksa kendi evinizde çalıştığınız için memnun muydunuz?

M. K.: Misafir geldiğinde evi toparlamak zor oluyordu. Ama öte yandan, evde olunca yemeğimizi yapabildik, çocuğumuza ya da hastamıza bakabildik. İstedığımız saatte dokuma yapıyorduk. Gündüz çalışmıyorsak gece çalışıyorduk. İlme başına para alıyorduk.

Soru 4: Kooperatife üye olmadan önce de halı dokuyor muydunuz?

M. K.: Evet dokuyorduk. Çeyizime de halı dokudum. Yünleri deli boya (sentetik boya) ile boyuyorduk. Eskiden palamuttan, kobaktan boya yapıldığını biliyorduk. 19 yaşındayken ablam bana palamuttan kara boya yapıldığını öğretmişti. Sonra kooperatif sayesinde doğal boyamacılık hakkında her şeyi öğrendik.

Soru 5: Çeyizinize dokuduğunuz halıların deseni neydi?

M. K.: Benim çeyizimde Turnalı halı var. Kızıma da eni 3 m olan bir Çarklı Elek dokudum. Bu halıları satmadık. Hala duruyorlar. Ben kendi çeyizimi torunuma bırakacağım. Evladını sevenler çeyizlere halı dokumaya devam ediyor.

Soru 6: Kooperatifte yeni halı desenleri öğrendiniz mi?

M. K.: Bazı desenleri zaten biliyorduk. Bazıları da bizde yoktu. Bizim köyde (Bilaller Köyü) yıldız deseni çok dokunurdu. Kooperatif için de yıldız dokuduk. Daha önce Çetin diye bir tüccar için halı dokuyorduk. Ama paramızı parça parça alıyorduk. Kooperatif bize daha çok para kazandırdı. Paramızı zamanında alıyorduk. Devam etseydi iyi olurdu. Ama hayat şartları değişti. Gençler artık halı dokumuyorlar. Çalışmak ya da okumak için şehre gidiyorlar. Yukarı köylerde yapan az sayıda kişi belki olabilir. Ama onlar da zaten Tuzla Ovası'na zeytin toplamaya, tarlada yevmiyeye gidiyorlar.

Soru 7: Neden artık kooperatife halı dokumuyorsunuz?

M. K.: Bilaller Köyü kooperatifi çok sahiplenmişti. Sonra kooperatif batıyor dediler. Halı almıyor dediler. Başboş kaldık. Paramızı alamayınca soğuduk. Alakasız insanların çocukları kooperatife üye yapıldı. Yönetim yüzünden haksızlıklar oldu. Hasan başından beri yönetici olsaydı, böyle olmazdı. Bu kooperatif yürürdü.

Resim 199: Emine Gezgin (Hacı), M. K.'nin görünüşü, 72. Görüşme Tarihi: 21.09.2017. Foto: M. Taylan.

Soru 1: Kooperatife üye olmak hayatınızda neleri değiştirdi?

E. G.: Kooperatife ilk üye olanlardan biriyim. Çok halı dokuduk, çok para kazandık. İhtiyacımız olduğunda avans olarak para alıyorduk.

Soru 2: Atölyede çalışmak mı daha verimli olurdu yoksa kendi evinizde çalıştığınız için memnun muydunuz?

E. G.: Evde dokumak iyiydi. Çünkü biz buna alıştık. Evimin çok büyük avlusu vardı. Komşularla bir araya gelip çözü çözer, halı dokurduk. Aşımızı pişirir, yemeğimizi yapardık. Gece-gündüz istediğimiz saatte halı dokuyorduk. Karışanımız yoktu. Şerife hanım gelip halılarımı kontrol ederdi.

Soru 3: Neden artık kooperatife halı dokumuyorsunuz?

E. G.: Amerikalılar geldi mısır ektiler. Biz de oraya çalışmaya gittik. Daha fazla para verdiler. Mısır tarlasında garantimiz yoktu. Erken saatte kalkıp çamurlu tarlalarda çalışırdık. Ertesi gün çağıracakları belli değildi. Başımızda biri bekliyordu. Beğenmeyince bir daha çağırıyorlardı. Kooperatif daha iyiydi.

Resim 200: Müesser Hanım, E. G.'nin kızı, 51. Görüşme Tarihi: 21.09.2017. Foto: M. Taylan.

Soru 1: Kooperatiften önce de halı dokuyor muydunuz?

M. H.: Daha önceden halı dokuyordum. Dokuduğum halıyı aracıya teslim ediyordum. Halı satılmazsa bana geri veriyordu. Sonra annemle birlikte kooperatife üye oldum.

Soru 2: Kooperatife üye olmak hayatınızda neleri değiştirdi?

M. H.: Dokuduğumuz halıların yeri belliydi. İşimizi yapıyorduk. Paramızı alıyorduk. Satabilecek miyim tasası yoktu. Çok halı dokursak çok para kazanacağımızı biliyorduk. Gece iplik eğirirdik. Gündüz dokurduk. Kooperatif durunca biz de bir daha halı dokumadık.

Soru 3: Kooperatifte boyamacılık ve halı desenleri ile ilgili neler öğrendiniz?

M. H.: Eskiden halı dokurken yünleri başkası boyardı. Biz görmezdik. Kooperatiften sonra kendimiz boyamaya başladık.

15.2. Çamkalabak Köyü'nde Yapılan Sözlü Görüşmeler

Resim 201: Hatice Kuru, 75. Görüşme Tarihi: 21.09.2017. Foto: M. Taylan.

Soru 1: Kooperatife üye olmak hayatınızda neleri değiştirdi?

H. K.: Çok halı dokuduk. Dokuduğumuz halının parasını aldık. Kooperatif bize çok destek oldu. Çok faydasını gördük.

Soru 2: Atölyede çalışmak mı daha verimli olurdu yoksa kendi evinizde çalıştığınız için memnun muydunuz?

H. K.: Evde halı dokumaktan memnunduk. Ev işlerini yapabiliyor, istediğimiz saatte oturup istediğimiz saatte kalkıyorduk.

Resim 202: Ramazan Kuru, H. K.'nin torunu, 26. Görüşme Tarihi: 21.09.2017. Foto: M. Taylan.

Soru 1: Kooperatifin köyünüzdeki dokuyuculara katkısı ne oldu?

R. K.: Babaannemi dedem çok destekledi. O zamanlar kooperatif çok güzel işliyordu. Köylülere maddi desteği büyüktü. Şimdi öyle bir durum yok. Her şey durdu.

Soru 2: Kooperatif sizce neden durdu?

R. K.: Benim görüşüm yöneticilerden dolayı... Yönetemediler. Önceden daha iyiydi. Ben küçüktüm o zamanlar. Sürekli gidip geliyordum. Bir disiplin vardı. Herkes üye olamazdı. Dokuyucular prim alırdı. Şimdi öyle bir şey yok, kalktı. Dokuduğun halının parasını ancak satılınca alabiliyorsun. Bu yüzden dokuma da azaldı. Mesela bugün tarlada günlük yevmiye 50-60 TL. Halı dokusan 30 TL'yi geçmez. Bu para yeterli değil. Giderleri karşılamıyor. Her şey çok pahalı artık. Benim evime 350 TL elektrik faturası geldi. Annemlerin zamanında 10-20 TL geliyordu. Yani şartlar çok değişti. Vatandaş şimdi halıyı dokusa bile, karşılığını alamıyor bence. Aslında halı dokumak istiyorlar. Zaten kendilerine çeyizlik halı dokumaya devam ediyorlar.

Resim 203: Bahriye Ercan, 46. Görüşme Tarihi: 21.09.2017. Foto: M. Taylan.

Soru 1: Kooperatife üye olmak hayatınızda neleri değiştirdi?

B. E.: Üye olduğumuz zaman çok memnun kaldık. Paramız pulumuz yoktu. Halı dokuduk parasını aldık. Kardan da pay (prim) aldık. Karnımızı öyle doyurduk biz. Kooperatif olmasaydı açtık.

SONUÇ

Anadolu’da halı dokumacılığı el eğirmesi saf yün, doğal boyalar ve geleneksel desenler kullanılarak yüzyıllar boyu devam etmiş ve birçok halı günümüze ulaşmıştır. Bu halılar gerek ülkemizde gerekse dünyada çeşitli müze ve özel koleksiyonlarda yer almaktadır (Resim 29, Resim 30, Resim 31, Resim 32, Resim 33, Resim 34, Resim 35, Resim 39, Resim 40, Resim 41, Resim 44, Resim 46, Resim 49, Resim 50, Resim 52, Resim 53, Resim 56, Resim 57, Resim 66, Resim 87). Ancak 19. yüzyılın ortalarında sentetik boyaların bulunması ile dünyanın birçok yerinde ve Anadolu’daki boyamacılıkta doğal boya kullanımı azalmaya başlamıştır. Ucuz ve kolay yollarla elde edilen sentetik boyaların tercih edilmesi, Anadolu halılarının kalitesini düşürmüştür (Resim 54, Resim 195, Resim 196, Resim 197). Bunun yanında farklı desenlerle sipariş üzerine dokunan halılarda geleneksel desenlerden uzaklaşıldığı görülmüştür. Özellikle Avrupa’da yüzyıllar boyu soylu ve zengin aileler tarafından bir prestij ürünü olarak görülen ve tablolarla resmedilen Anadolu halılarının desenleri (Resim 33, Resim 34, Resim 35, Resim 38, Resim 39, Resim 40, Resim 41, Resim 43, Resim 44, Resim 49, Resim 50, Resim 57) 20. yüzyılın başına kadar yapılmakta iken, zamanla bu halılardaki desenlerden uzaklaşmıştır. Pazarın istekleri doğrultusunda 20. yüzyılın ikinci yarısında dokunan yöresel halılarda desen yozlaşması ve solan sentetik boyaların kullanımı, halı pazarını olumsuz yönde etkilemiştir.

Halıların yozlaşmasını durdurmak, aslına döndürmek ve dünya pazarında eski konumuna ulaşmasını sağlamak gerektiğine inanan Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu (DTGSYO), Tekstil Sanatları Bölümü, 1981 yılında DOBAG (Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme) Projesi’ni başlatmıştır. Çünkü yozlaşmadaki en önemli etkenlerin başında kalitesiz sentetik boyaların kullanımı gelmektedir. Projenin hedefi doğal boyamacılığın, geleneksel desenlerin yaşatılması ve yüksek kalitede halı üretiminin sağlanmasıdır. Projenin yürütülmesini ve denetlenmesini kolaylaştırmak için İstanbul’a yakın olan Çanakkale-Ayvacık ve Manisa-Yuntdağ bölgeleri uygulama alanları olarak seçilmiştir (Harita 1). 1982 yılında DTGSYO’nun yeni kurulan Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’ne katılması ile üniversitenin adı altında yürütülmüştür. Her iki bölge de dokuma geleneğine sahiptir. Buralarda dokunan desenler 700 yıl öncesinde Türk

halılarında görülen desenlerdir (Resim 29, Resim 30, Resim 31, Resim 32, Resim 33, Resim 34, Resim 35, Resim 36, Resim 37, Resim 38, Resim 39, Resim 40, Resim 41, Resim 43, Resim 44, Resim 45, Resim 46, Resim 47, Resim 48, Resim 49, Resim 50, Resim 51, Resim 52, Resim 53, Resim 54, Resim 55, Resim 56, Resim 57, Resim 58, Resim 59, Resim 60, Resim 61, Resim 62, Resim 63, Resim 64, Resim 65, Resim 66, Resim 67). Projenin başlangıcında bu bölgelerde dokunan halılara karışmış olan yabancı desenler çıkarılmış ve geleneksel desenler kayıt altına alınmıştır. Diğer taraftan DTGSYO proje ekibi doycularını doğal boyamacılık ve geleneksel desenler konusunda bilgilendirmiş ve boyama kursları vermiştir. Hedeflenen kalitedeki ilk halı 1982 yılında üretilmiştir (Resim 2). Bir halının kalitesini belirleyen başlıca etkenler; malzeme seçimi, kullanılan boyalar, renkler ve desenler ile halı dokuma kalitesidir. DOBAG Projesi kapsamında üretilen halılar bir garanti etiketi ile tescillenmiştir (Resim 182). Proje kapsamında üretilip garanti etiketi alan halılar, dünyanın çeşitli ülkelerinde pazar bulmuş birçok müze ve koleksiyoncu tarafından satın alınmıştır (Resim 175, Resim 176).

Proje uygulama bölgelerindeki halk (Proje kapsamında çalışanlar ve çalışmayanlar); dokumaların aslına uygun yapılması ile değer kazandığının farkına varmış ve kendi ihtiyaçları için dokuduklarında da geleneksel desen ve doğal boyaları kullanmayı tercih etmişlerdir (Resim 134). Bu durum bölgede dokunan halıların fiyatlarını arttırmış, tüccarları rahatsız etmiştir. Bölgedeki tüccarlar da doğal boyalı halılar üretmek sorunda kalmışlardır. Ayrıca DOBAG Projesi'nden önce satış amaçlı dokunan halı-kilimlerin pazarlarda alıcı bulma garantisi yoktu. Ancak proje ile birlikte dokuyucuların üretimleri dünya pazarında yerini almıştır. DOBAG Projesi Türkiye'de ve dünyada birçok kuruluşa örnek olan bir marka haline gelmiştir (Resim 189, Resim 190, Resim 191, Resim 192). DOBAG Projesi aynı zamanda halı pazarında kendisine rakipler yaratmıştır ama birçok yerde doğal boyaların kullanımına neden olmuştur.

DOBAG Projesi hedeflediği halı kalitesine bölgede kurulan kooperatiflerde üretilen halılar ile ulaşmıştır. Aynı zamanda dokuyuculara hak ettikleri geliri sağlamıştır. DOBAG Projesi'nde üretilen halılar genellikle iyi fiyattan ihraç edilmişlerdir. Bunun sonucu dokuyucular emeklerinin karşılığını almışlar ve projede çalışan dokuyucu sayısı artmıştır. Bu bağlamda DOBAG Projesi; kadınlara istihdam ve söz hakkı sağlayan sosyal bir proje özelliği de taşımaktadır. Projenin devamlılığını sağlayan bir diğer neden budur.

Her iki uygulama alanında yöneticilerinin, denetçilerinin ve üyelerinin yalnızca kadınlardan oluştuğu birer kooperatif kurulmuştur. Dokuyucular kooperatiflerde halı üretmekle kalmamış, sosyalleşerek dayanışma içine girmişlerdir. Ayrıca özgüven sahibi olmuşlar, ailelerine maddi destek vererek toplumun sosyo-ekonomik gelişimine katkı sağlamışlardır. DOBAG Projesi ile birlikte uygulama alanlarında kız çocuklarına değer artmıştır. Çünkü onların büyüyünce halı dokuyarak para kazanacaklarını ve kimseye bağlı olmadan kendi masraflarını karşılayacaklarını görmüşlerdir. Bu proje yalnızca genç kadınlara çalışma ve para kazanma şansı vermemiş aynı zamanda ailelerin diğer üyelerine de iş imkanı sağlamıştır. Uygulama alanlarındaki halk, DOBAG Projesi ile sağladığı maddi kazanç ile tarla, ev, traktör gibi mal-mülk sahibi olmuş, çocuklarını okutmuş ve hacca gitme imkanı bulmuşlardır. Ayrıca tanıtım amaçlı düzenlenen yurt dışı etkinliklerine katılarak farklı kültürlerle tanışmışlardır.

Başlangıçta 6 yıl sürmesi planlanan DOBAG Projesi 37 yıl devam etmiştir. Günümüzde projenin uygulama alanlarında üretim neredeyse durmuştur. Bunun nedenlerini tespit etmek amacı ile 2015 ve 2017 yıllarında bölgelere gidilerek dokuyucular ile görüşülmüştür (Bkz: 147-153). Yapılan görüşmeler sonucunda; dokuyucuların çoğunun yaşlanması ve bir kısmının vefat etmesi, gençlerin okul, iş ya da evlilik sebebiyle köyden kent merkezlerine göç etmeleri üretim kapasitesinin zamanla düşmesine neden olmuştur. Son yıllarda kooperatiflerde yaşanan yönetim sorunları, dokuyucuların zamanında paralarını alamamaları gibi nedenler, kooperatiflere olan güveni sarsarak dokuyucu sayısını azaltmıştır. Günümüzde köylüler halı dokumak yerine tarlalarda yevmiye karşılığında çalışmayı tercih etmektedirler. Diğer yanda dünya çapında halı piyasasındaki durgunluk ve dalgalanmalar da üretimi olumsuz yönde etkilemiştir. Yaşam şartları zorlaşmış, halkın halı dokumacılığında sağladığı kazanç aylık masraflarını karşılayamaz hale gelmiş ve proje durma noktasına gelmiştir.

Pazarın ihtiyacı dışında üretilen dokumalarda doğal boya kullanımının sürdürülebilirliği için toplumun çeşitli kesimlerine, meslek gruplarına ve sanatçılara önemli görevler düşmektedir. Bunların başında doğal boyalı ürünlere karşı toplumda bilinç oluşturmak gerekir. Örneğin; sağlık açısından özellikle iç giyimde vücut sağlığı gözetilmeli, doğal ürünler tercih edilmelidir. Ev tekstilinde, döşemeliklerde ve yer yaygılarında doğal boyalı ürünlerin kullanımı teşvik edilmelidir. Bu noktada iç mimarlara

da görev düşmektedir. Tasarım eğitiminde yapılan uygulamalarda sentetik elyafların yanında doğal boyalı, doğal elyafların kullanılması da önerilmelidir.

Popüler kültür insanların objelerden beklentilerini ve estetik algılarını yönetse de son yıllarda doğal beslenme ve yaşama bilinci artmış, organik ürünler talep edilmeye başlanmıştır. Ayrıca toplumda bilinçli insanlar kültürlerin yozlaşmasını, değerlerini yitirerek kaybolmasını önlemek amacı ile kültürlerinin izlerini taşıyan, kaynağını doğadan alan ürünlere ilgi göstermektedir. Bu düşünceden hareketle estetik algı da değişmektedir. Günümüzde birçok tekstil sanatçısının eserlerinde doğal malzeme ve doğal boya kullandığı gözlenmektedir.

EKLER

**EK 1: DTGSYO Tekstil Sanatları Bölüm Başkanlığı Tarafından 1982 Yılında
DOBAG Projesi Hakkında Hazırlanan Araştırma Projeleri Raporu**

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / /198
SAYI :
KONU : DOBAG PROJESİ HAKKINDA

	SAYFA
A. ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE PLANI	1 - 18
1- Projenin amacı ve nedeni	1
2- Projenin önemi	3
3- Durum saptaması	4
Ham madde	4
Yarattığı katma değer	4
Bitki tarımı	4
3- Araştırma materyali ve yöntemi	6
Araştırma materyali	6
Araştırma yöntemi(Üretim)	6
Pilot bölgelerde çalışma yön.	6
Kurumlarda çalışma yöntemi	8
Tarımda çalışma yöntemi	9
DOBAG GARANTİ belgesi	9
Tanıtma-Sergileme-Pazarlama	9
Yurt dışı faaliyetler	10
4- Proje ile ilgili literatür	11
Doğal boya konusundaki yayınlar	12
5- Mevcut demirbaş listeleri	17
B. PROJENİN MALİYETİ	19
1- Gereken elemanlar listesi	20
2- Mevcut ve gereken demirbaş listesi	21
3- Sarf malzemeleri	21
4- Seyahat giderleri	21
5- Kira giderleri	22
6- Öteki giderler	22
Diyarbakır Üniversitesi	
Dr.Hüseyin Mısırdalı'nın	
bitki araştırma ön maliyet rap.	23
7- Yıllara göre giderler cetveli	24
8- Pilot bölgelerdeki Kamu kuru- luşlarının Bu konuda ayırdık- ları bütçeler	25
C. ARAŞTIRMA PROJESİ FORMU	26
1-Araştırma projesinin Başlığı	27
2-Proje yürütücüsünün adı, ünva- nı, kısaltması	27

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / /198
SAYI :
KONU : DOBAG PROJESİ HK.

	SAYFA
2- Projeyi teklif eden kurum	27
4- Proje süresi başlangıç ve bitimi	27
5- Proje giderlerinin toplamı	27
6- Projenin yürütüleceği kurumlar, Bölümler, ana bilim dalları, Bilim dalları	28
7- Projede görev alacak öğretim eleman- larının adları, unvanları, kısa öz- geçmişleri ve yayınları	29
9	

EK.1 Çanakkale Pilot Bölgesi visibilite raporu (18 sayfa)

EK.2 Eğitim öğretim elemanları tanıtım belgeleri, özgeçmişleri (15 sayfa)

T.C.

İSTANBUL DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU tekstil
sanatları
bölüm
KONU :
SAYI : 29.6.1382 başkanlığı

DOBAG PROJESİ HK. 1

/ / 198

A.ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE PLANI

1. Projenin Amacı ve Nedeni (200 kelimedenden fazla olmayacak biçimde eklenecek).
2. Projenin Önemi (200 kelimedenden fazla olmayacak biçimde eklenecek).
3. Araştırma Materyali ve Yöntemi (Araştırmada kullanılacak) Materyal ve Yöntem Detaylı Zamanlamasıyla Birlikte Açıklanacak ve Kullanılacak yöntemlerin Literatürdeki yeri gösterilecek).
4. Proje ile ilgili Literatür (Bu Kısımda En Yeni Literatür Bilgisinin Işığında Projenin Yeri Saptanacaktır).
5. Araştırma Projesinin Yürütüleceği Kurum (Kurumlarda) Bulunan Alet, Cihaz, Laboratuvar ve Diğer Fiziki Olanaklar.

PROJENİN AMACI VE NEDENLERİ

İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Tekstil Sanatlar Bölümü kuruluşundan bu yana tasarım konusu ile halk el sanatlarının yaşamasını, gelişmesini amacı kapsamına almıştır.

Yüzyıllar boyu Türkler kalıcı mimari eserlerinin yanında, gelenek ve göreneklerini simgeleyen el sanatlarını korumuş, geliştirmiş yöresel özellikleri, çeşitlendirmeleri, fonksiyonları ile tüm olumsuz etkenlere rağmen günümüze kadar getirebilmiştir.

Ne yazık ki; endüstrileşme, üretim ve tüketim hızı bu el sanatlarına çoğu kez yaşama, gelişme ve rekabet şansını kaybettirmiştir. Günümüzde de gereken ilgi, denetim teknolojik gelişmeyi sürdürmediği, parasal sorunlarada bir çözüm getirilmediği için bir çoğu yok olmuş yada yozlaştırılmıştır.

Bu nedenle de, gerek ihtiyaçları için, gerekse, iç yada dış pazarlara; emek-yoğun değerlendirilerek kaliteli el sanatları üretimi pazarlamak gerçekleştirilememiştir.

Bölüm 25 yıldır çeşitli el sanatlarını incelemiş bilimsel araştırmalarda arşivlemiş, yayın yapmış, yaşayabilmeleri için, yavaş bildiğince kooperatifler, üretici halk, köylü, ile işbirliğine varmıştır.

Çalışmalar sürerken, araştırma yaptığı yörelerde, pilot bölgelerde, çeşitli el sanatlarının özgün bir biçimde yaşadığını, yada yozlaştığını bir başka deyişle de; yeni biçimde geliştiğini, olumlu yada olumsuz isteklere hedef olduğunu, ticari taleplerle kişiliklerini kaybettiğini, bir kez daha izlemek ve yaşamak fırsatını bulmuştur.

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / /198
SAYI :
KONU : DOBAG PROJESİ MK? 2

Tekstil Sanatlar Bölümü sürekli, bu soy el sanatlarından bir kesit sunmak, Anadolu ile endüstriyel yaşam arasında çağdaş bir bağ kurmak, dikkatleri bir kez daha el sanatları kaynaklarına çekmek, sergilemek, göstermek, ve tasarımcılar aracılığıyla topluma yansıt-mak gereğini duymuştur.

Ancak kurum, bu yaptığı çalışmaları, sonuca vardırmasını bireysel yada kurumsal çalışma ile yurt çapında hedefe ulaşmaya-çağın deneyimlerle belgelemiştir. Atatürk'ün 100. Doğum yılında amaçladığı projeyi kurumlar arası eş güdümlü gerçekleştirmeyi planlamıştır. DOBAG (Doğal boya-araştırma -geliştirme) projesinde halı kilim konusuna öncelik vermiştir.

Ülkenin ekonomik yapısı, doğal boyanın tarımı, (Buradaki iş gücü) doğal boyanın kullanımı; endüstrinin ithal boyalarında n döviz kaybının azalması ile önlemleri, ipeki döviz girdisinin ihtiyacı batı pazarlarında, İran yada Afganistan'dan boşalan pazar açığı, Türkiyenin pazarlara sürdüğü kalitesiz ürünler, Ülkenin emek-yoğun potansiyeli, geleneksel yapı, Değerlendirilmeyen orta kalite, Doğu yöreleri yünü, Doğu ve Güneydoğu insanının iş gücü kapasitesinin değerlendirilmesi, çağdaş bir teknoloji ve hiç bir yatırıma gerek duyulmadan planlanacak üretim kapasitesi.

Ancak, parasal kaynakların yeteri kadar sağlanamayacağı görüşü ile ilk pilot bölge Çanakkale olarak alınmıştır. Ulaşım bakımından denetimin daha sağlıklı yapılacağına inanarak çalışmalar bu pilot bölgede sürdürülmüş, Manisa Yund dağı yakınlığı nedeniyle 2. pilot bölge olarak alınmıştır. Bilindiği üzere bu yöreler Yörük köylerinden oluşmuş geleneklerinde halı ve kilim sanatı mevcuttur.

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / /198
SAYI :
KONU : DOBAG PROJESİ HK. 3

2 - PROJENİN ÖNEMİ

İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Tekstil sanatları Bölümü "DOBAG" projesini başlatırken ve kendine düşen payla üstlenirken, geçmişte gelenek ve göreneğimizi simgeleyen halı-kilimlarımızın kendi müzelerimizi yada ulusların müzelerindeki değerli koleksiyonlardan güç aldı.

Böylesine değer ve ilgi bulan toplumumuzun kültür birikimlerini yansıtan, simgeleyen bu sanat eserleri; Türklerde yüzyıllar boyu halı ve kilim sanatının temelini sağlamlığını simgelemekte ve tanıklık etmektedir.

Bugün bölüm; ülke ekonomisine katkısının da büyük olacağına inanarak, Uluslararası pazara bu toplumun geleneksel halılarını kullanıma açmak istedi.

Ülke insanımızın, akılları ve geleneksel yapısından, geleneksel yaşamından, geleneksel tekniğinden kaynaklanan ve de kaybolan bir zenginliği ortaya çıkararak bir düşünceyle çağdaş halı-kilim üretmeyi amaçladı. Ancak bunu yaparken, replüksiyon bir çalışmayı hiç düşünmedi. Foto-kopi gibi fabrikalar dolusu üretimle, müzelerdeki eski eserlerin kopyalarını çoğaltmak istemedi.

Dikkat edildiğinde, geleneksel yapıda bir halının her evde bir başka biçimde geliştiğini, başka bir görsel etki yarattığı izlenilebilir.

Tekstil endüstrisinde bugün 800 milyon Dolar (US) olan ihracaatın 1985 lere doğru 2 Milyar dolara (US) ulaşması istenmektedir.

Bu; 55 milyon trikotaj, 96 milyon adet iç çamaşırı ve 7 milyon düzine çorap (Nüfus başına 3,5 adet /sene öngörülmektedir) "4,5 yıllık K.planı sayfa 535".

Buna karşılık yurt içi talep ise aynı sıra ile 272 milyon adet trikotaj, 148 milyon iç çamaşırı ve 34 milyon düzine çorap olarak ön görülmektedir. " 4,5 Y.K. planı sayfa 534-618."

Bunların tüm iş gücü yaklaşık 150 bin kişidir. Sermaye bugünkü maliyetlerle yaklaşık olarak 49 milyar Türk lirasıdır. "4. beş Y. Kalkınma planı sayfa 503." (Buna 1985 'e kadar ilave edilmesi gereken kapasite dahildir.) 1987 lere ise, toplam talep 700 milyon dolayında hesaplanmaktadır. " 4, (Y.planı sayfa 538-541."

Üretim değerleri ise bugünkü fiyatlarla (1975 fiyatları ile 23 milyon) dolar ise 115 milyar kabul edilebilir. Bunun için gerekli ham madde 200 bin ton olduğuna göre, ham madde sorunu yok demektir. Sorun; 1,5-2 milyar dolarlık Tekstil ihracaatı için 100 bin kişilik iş gücü ise; bu iş gücü için 60 milyon dolarlık yatırım gerektirir. Bu da 120 milyar TL.-lik makina yatırımını beraberinde getirir.

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / /198
SAYI :
KONU : DOBAG PROJESİ HK. 4

Bu nedenlerle Türk tekstil sanayiinin politikası pamuklu imalatını bugünkü düzeyde bırakmak, yükde hafif pahda ağır tekstil ürünü ihracatını düşünmek olmalıdır. Örneklesek; bitkisel boyalarla boyanmış el dokusu ipek, yün halı-kilim gibi ürünlerin öncelikle dışsatımının yapılmasıdır. Bu tür "emek yoğun" ürünlerini çoğaltmak ve çeşitlendirmek de mümkündür. Ancak biz yöresel köy halıları konusunda düşüncelerimizi belirtmekteyiz. Şöleki; el dokusu konusunu araştırırsak, halen yurdumuzda 139 bin el tezgahı ile 4 milyon m2 el halısının dokunmakta olduğunu görürüz. Buna 8,5 milyon m2 kilimi de eklersek, Türkiyenin 13 milyon m2 dış satım potansiyeli var demektir.

DURUM SAPTAMASI

Bu halı ve kilimler 450 bin kişilik iş gücü yaratmaktadır. Pamuklu sanayiinde ise en çok 200 bin işçi söz konusudur. Bu da 250 bin (emek-yoğun) işçisinin iş bulması demektir. Mutlaka belirtmeliyiz ki; iş satımı durdurmak, kısıtlamak, tüm üretimi dış pazarlara sürmek gerekir.

Vurgulamak istediğimiz, diğer bir konu ise; ürünlerin doğal boyalarla boyanması halinde, dış pazarlarda tüm doğu ülkeleriyle rekabet edebilmesidir. Konu olan 13 milyon m2 halı ve kilim sentetik boyalarla boyanmış olanların 3 katı değerindedir. Ve kolayca alıcı bulmakta dır.

Ham madde olarak ele alırsak :

Yurdun kaba yünlerini tüketir ve 15 milyon m2 üretim yanında 700 bin kişilik iş gücü sağlar.

Yarattığı katma değer ise:

13 milyon m2 X 20 bin ₺.- 260 milyar ₺.
260 milyar ₺./ 150 ₺. 2 milyar dolar dış satım geliri olacaktır. Matematiksel hesap varsayım gibi görünüyor ise de; olayın gerçekçiliğinin çağdaş makina teknolojisinin ve enerji sorununun yok deneye kadar az ve de kırsal insan kapasitesinin boyutlarıyla da vurgulayabiliriz.

Bitkisel boya taramını ele alırsak:

Tarım alanında kırsal yöreler değerlendirilecek bir kaç yüz bin kişiye tarımda iş açılacaktır.

500-1000 ton sentetik boya yerine ikama edilecektir.

Ayrıca bu iş için gerekli yatırım: Pamuklu ihracatında gerekli olan milyarlarca ihtiyaç göstermeyecektir.

İSTANBUL DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU

tekstil
sanatları
bölümü
başkanlığı

DOBAG PROJESİ HK. 5

15 bin ton kaba yün için 7,5 milyar liralık destekleme alımı yeterli olacaktır.

DOBAG, bu inançla kaynaklarını araştırmış, kuruluşunu yapmış devreye girerek sınırlı da olsa 4 yörede geleneksel motif, doğal boyalarla boyama tekniğinin eğitimini ve otantik halıların dış satım değerini arttıracak sanatsal katkı ve düzenlemeyi yapmaktadır.

Türkiye 200 bin ton pamukluyu her türlü horlanmayla ihraç edip A.E.T. içinde itilip kakılacağına onun yerine doğal boyalarla boyanmış el dokusu halı ve kilim, cicim, zili v.b. 15 milyon m2 ihraç ederse düğleyemeyeceği bir döviz sağlamış olur.

Özetlendiğinde böyle bir dış satım olasımıdır sorusu sorulabilir. 4.5 yıllık K.Planı 452- 508 sayfaları incelenirse iyimser olmamak için neden yoktur.

x Bugün halı m2 fiyatı 24-30 bin TL arasında olduğu halde 1982 birim fiyatı m2 de 20 bin TL. olarak kabul edilmiştir.

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / /198
SAYI :
KONU : DOBAG PROJESİ HK. 6

3- ARAŞTIRMA MATERİYALİ VE YÖNTEMİ

3-1 Araştırma materyali

3-2 Üretimde yöntem

- A- Pilot bölgelerde çalışma yöntemi (Dobag'ın işleyişi)
B- Kurumlarda çalışma yöntemi
B-1. D.T.G.S.Y.Okulunun çalışma yöntemi
B-2. Üniversitelerde çalışma yöntemi
C- Tarımda çalışma yöntemi (Pilot bölge)
C-1. Üniversitelerde araştırma yöntemi
D- Garanti belgesi
E- Pazarlama yöntemi

3-1. ARAŞTIRMA MATERİYALİ: (Pilot bölgede)

Yörenin orta kaliteli yününden, elde yıkanmış, taraktan çekilmiş, elde iplik haline getirilmiş, çözgüsü yün , yörenin sıklık kalitesinde Doğal boya ve indigo ile boyanmış yöresel ve geleneksel köy halısı.

3-2. ÜRETİMDE YÖNTEM :

Projede üretim: Geleneksel yaşama, sosyo-ekonomik konuma coğrafi yapıya uygun kendi kültür birikimine dayalı köylünün ailesi ile birlikte, evinde, bahçesinde, çeşmesinde, çocuğunun yanında "tüm yaşam bütünlüğü içinde" sevgisini duygularını dokuduğu halılara aktarabilen sık denetimli bir yöntem ile planlanmıştır. (Bölgesel dobag araştırma merkezinin elemanlarınca devamlı denetilecektir. Bu eleman İst. D.T.G.S.Y.Okulu Tekstil Sanatları Bölümü Dobag birimine karşı sorumlu olduğu gibi, il özel idarece denetimde tabidir.

Biten halılar, geçici kabul ile merkeze etiketlenmek suretiyle alınır. Dobag ekspertiz ekibi kontrol eder. Garanti belgesi verilen halılar dış satışa sunulmak üzere İl Özel İdarenin merkezdeki şirketine teslim edilir.

A- PILOT BÖLGELERDE ÇALIŞMA YÖNTEMİ (Dobag'ın işleyişi)

A-1. Bölgede; amacına ve hedefe uygun pilot bölge seçer. 6 yıl yoğun denetimini sürdürür, çalışma planı 2şer 3 yıllık evrelerdir.

1. Üç yıl : Yörenin tarihsel, ekonomik, sosyolojik, araştırma ve taramasını yapar. Camilerde, evde çeyizlerde ki dökümanları tesbit eder. Motiflerdeki yozlaşmayı ayıklar .

Kalite ve renk analizlerini tamamlar.

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / /198
SAYI :
KONU : DOBAG PROJESİ HK. 7

Fizibilite raporlarını hazırlar. Geleneğindeki halı kilim -
cicim ve sili el sanatlarının üretim yöntemini saptar. Pilot
evlerde ilk boyamaları yapar. Çeşmelerin su sertliklerini analiz
eder. Çeşme başlarında gurup boyamalar yapar Tezgah kontrolundan
sonra ilk dokumalara evlerde başlar. Yoğun denetim ile fire payı-
nı azaltmayı sağlar. Birinci üç yıl sonunda aranılan nitelikler
oluşturmuştur. Araştırma merkezinin denetimi yoğunlaşır.

2. Üç yıl : Ekspertize devam eder. Merkez dökümantasyon
ve arşivleme, v.b. gibi çalışmaları denetler

A-2. Çalışacağı bölgede :

Kooperatif - (Kaymakamlık denetiminde)

Orman Bakanlığı Orküy bölge Md.

Valilik aracılığıyla İl Özel İdare döner sermayesini kullanmayı

planlar. Sorumlular ile çalışma yöntemi tespit eder.

İlk çekirdek pilot bölgelerde çalışma tamamlanınca, Devlet Plan-
lamaya devletin denetiminde programına girmesini sağlar.

A-3. Yapağı alımı :

1. yıl artan Üretim için yapağı satın alma gerekebilir. Devletin
Tiftik yapağı genel Md. Den yörenin yünü Dobag ekspertizlerinin
denetiminde satın alınır.

2. yıl Dobag Merkez araştırma : Tiftik yapağının İş Md. taban
fiyatını kullanarak satın almaları ilk elden yapar. Köylüye makbuz
karşılığı verir.

A-4. Bitkisel ve kimyasal Malzeme alımı :

a) - (Kırmızı) Yapışkan otu, tarlalardan köylünün toplayacağı gibi
kooperatif yada teknik ziraat aracılığıyla satın almalar yapılabilir

b) - Teknik Ziraatin ortalama 20-30 dekar deneme doğal koşullar
için ekim yapılır.

c) - Diğer doğal boyar bitkiler mevsiminde köylü tarafından
toplanır.

d) - Diğer kimyasal boya maddeleri ilgili kurumlar tarafından
senelik alınır.

e) -Denetimle merkezden köylüye teslim edilir. Maliyeti halı tesli-
minde ücretten kesilir. köylüye parasal bir ağırlık getirmemek
söz konusudur

f) - Çivit otu için bilimsel çalışmalara başlanmıştır.

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / /198
SAYI :
KONU : DOBAG PROJESİ HK. 8

g) - Tezgah sorunu :
Köylünün eksik tezgahı varsa Köy-işleri ve kooperatifler Bak. Bölge Md. aracılığıyla sağlanır. OrkÖy Bölge Şeflikleri de kendi programlarında tezgah yapımını planlayabilirler. Dobag her türlü kuruluş arasında koordinatör olarak görev alır.

B-3 KURUMLARDA ÇALIŞMA YÖNTEMİ :

- 1- Yürütme kurulu
- 2- Doğal Boya araştırma laboratuvarı
- 3- Kalite kontrol - Fizik laboratuvarı
- 4- El Sanatları araştırma geliştirme laboratuvarı
- 5- Dökümantasyon laboratuvarı

B-1. D.T.G.S.Y.Okulu Tekstil Sanatları Bölümü laboratuvarlarında eğitim yılı başında iş bölümü yapar. Doğal Boya araştırma laboratuvarı köyden gelen boyanmış iplikleri, bilimsel analizler ile garanti belgesini vermek için laboratuvar çalışması yapıp renk araştırmalarına, yöreden gelen her türlü bulgulara göre çalışma ekibini hazırlar. Kalite kontrol-Fizik laboratuvarı iplik, büküm, numara sıklık v.b. gibi analizleri yapar. Yapının iyi yıkanıp yıkanmadığını tesbit eder. El Sanatları araştırma geliştirme laboratuvarı Motiflerdeki yozlaşmayı ayıklar. Dobag Restorasyon da ise pilot bölgelerinde bulunan eski değerli örneklerin kazanılması için gayretlerini sürdürür. Dökümantasyon çalışmalarını Bölüm kuruluna Genel kurula ve topluma yansıtmak için bir yıllık çalışma programını okul müdürlüğüne verir.

B-2. Üniversitelerde çalışma yöntemi :
1981 yılında Dobag çalışma yöntemlerini ve işbirliğini belirten bir ön yazı ile proje taslağını ilgili kurumlara göndermiştir. Ön yazıları Dekanlıkları ve Bölüm kurulları aracılığıyla kurumumuza gelmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı başkanlığında yapılan ilk toplantı sonucu görüş birliğine varılmıştır. Ancak parasal sorunlar nedeniyle toplantılar sürdürülememiştir. 1982-1983 yılında Dobag projesinin kurumlar arası eş güdümü sağlayacak bütçeye kavuşmasıyla toplantıların gerçekleştirilecek. Çalışma planlarının sürekliliğinin sağlayacaktır.

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBIKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / /198
SAYI :
KONU : DOBAG PROJESİ HK. 9

c - TARIMDA ÇALIŞMA YÖNTEMİ

Tarım ve Orman Bakanlığı aracılığıyla önce üretme çiftliklerinde bitkiler yetiştirecek ve köylülerin ekimlerine önderlik edecektir.

C- 1. Araştırma kurumları herberyumlarında yada deneme tarlalarında doğal boya bitkilerini yetiştirmeyi araştırıcaklardır.

D - DOBAG GARANTİ BELGESİ

Her halı yada kilimde bulunması gerekli belge ve amblemleri:

A) Garanti belgesi

Yörenin adı (Çanakkale- Ayvacık- ezine) gibi
(Manisa- Yunt dağı) gibi

100 yün

51 buküm

Doğal boya ve Indigo ile boyalı

Geleneksel motif geleneksel kalite (Deri yada bezden kurşun mühürlü etiket

B) Köyün simgesi (Dokuma içinde bir harf yada şekil

C) Dökümantasyon ve kolleksiyoncular için yazılı yada basılı yıl,seri, üretim numarası

D) Türk Standartları Enstitüsü damgası

E- TANITMA , SERGİLEME PAZARLAMA :

Dobag: başlangıç çalışmalarında, kültür etkinliği, bilimsel ve sanatsal çalışma olarak, ülke içinde ve dışında tanıtma sergileri hazırlar. Basında televizyonda çeşitli dergilerde (Sanat, teknik meslek, pazarlama kitap v.b. gibi) yayınlar yaparak ön tanıtımı hazırlar. İç ve dışta ticari fuarlara sempozyumlara katılır. Ürünleri hakkında çeşitli bilgi ve yorumları toplar, arşivler. Ön pazar hazırlanınca, broşürler, afişler ile kapsamını, ülkenin kültür birikimini, yıllık kapasitesini, satın alma koşullarını ilan eder. Ülke dışından veya içinden çeşitli kesimden ilgilileri davet eder,ağırır. Devletin görevlerini, denetimin önemini vurgular. Garanti belgesinin taklidlerden sakınılması için aranmasını sağlar. İlerde, dış ülkelerde satış merkezlerini de kurmayı hedefleyen Dobag Çalışmaları : 1981-82 yılında faaliyetlerini ve ilişkilerini aşağıda belirtilen şekilde tamamlamıştır.

Yurt dışı faaliyetler ©

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / /198
SAYI :
KONU : DOBAG PROJESİ HK. 10

Yurt dışı faaliyetleri :

- A) Alman Halli eksperleri için Hiltonda yapılan toplantıda ilk dobag projesi tanıtımı (Mayıs 1981)
- B) Almanya- Wissenschaftszentrum (Bon- Bad Godesberg) ilk sergi ve konferans
- C) Der Orient- Teppich tanıtma yazısı (Ağustos 1981)
- D) 1982 Eylül- Ekim. Stuttgart- Satış Sergisi (Bausback)
- E) 1982 Eylül- Ekim. Frankfurt (Heimtex fuarı) Ticari tanıtım
- F) 1982 Eylül- Ekim. Hamburg (Şark halı fuarı) Ticari tanıtım sergi
- G) 1982-83 İngiltere dünya halı sempozyumu (Londra) Bildir.
- H) 1982 Ağustos İsviçre- Avusturya pazarlamacılarına köy gezileri sergi pazarlama hazırlıkları
- J) 1982 Eylül Ekim Almanya- Dursburg halk eğitim merkezinde sergi konferans
- K) 1982 Kasım Aralık Amerika -Washington Bosporus- American Trade- Inc Şirketi aracılığıyla ilk kültürel sergi Film, dia- pozitif konferans çalışmaları

Yurt içi sergi ve fuarlar :

- 1982 Dobag halı sergisi D.T.G.S.Y.Okulu sergi salonları
- 1982 Şubat- OTİM -Orta Doğu Ticaret ve ihracat merkezi (İst. Ticaret Odası 100. yıl kuruluş yıldönümü) Tekstil fuarı (Dobag Çanakkale halıları)
- 1982 Mayıs Haziran TÜYAP, EV 82 Fuarı
- 1982 Haziran Köy İşleri Bakanlığı el Sanatlar sergisi ANKARA

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / /198
SAYI :
KONU : DOBAG PROJESİ HK. 11

4 - PROJE İLE İLGİLİ LİTERATÜR :

A) Boya bitkileri

- DATISCA CANNABINA (Gence)
-Karadeniz, Kızılcahamam, Manisa, Antalya yöresi
-Sarı
-Çiçek Dal ve yapraklar
- QUERCUS AEGILOPS (Meşe palamudu)
-Batı Anadolu
-Siyah, sarı
-Palamut kabuğu
- COTINUS COGGRYGRIA (Bayacı sumacı)
- Kuzey doğu ve Güney Anadolu
-Sarı ve portakal
-İç gövde
- RHAMNUS PETIOLARIS (Cehri)
-İç Anadolu
-sarı
-Taze tohum
- PONICA GRANATUM (Nar)
-Sıcak ve yağışlı yörelerde
-sarı, siyah
-Meyva kabuğu
- RUBIA TINCTORUM (Kırmızı kök)
-Batı, orta Anadolu ve diğer yerler
-Kırmızı
-Bitki kökü
- RHUS CORIARIA (Sumak)
-Bütün Türkiye
-Sarı ve siyah
-Yapraklar
- ISATIS TINCTORIA (Çivit otu)
-İç Anadolu
-Mavi
-Yapraklar
- EUPHORBIA BICLANDULOSA (Sütlağan)
-Bütün Türkiye
-Sarı
-Dal ve yapraklar
- RESEDA LUTEOLA (Muhabbet çiçeği)
-Batı ve iç Anadolu
-Sarı
-Çiçek dal ve yapraklar

T. C.

İSTANBUL DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU

tekstil
sanatları
bölüm
başkanlığı

SAYI :

-12-

KONU :

/ / 198

DOĞAL BOYA KONUSUNDAKİ YAYINLAR

ADROSCO RITAJ
Natural Dyes and Home Dyeing
In USA: Dover Publish Inc.
180 Varick Street
New York, N.Y. 10014
In U.K: Constable and Co. Ltd.
) Lo Orange Street

AKBİL FATMA
TÜRK YAZMÁCILIK SANATI
KÜLTÜR VE SANAT, OCAK 1977, SAYI:5 Sy.108-114

Akalin, Nevki, Tarım Bakanlığı Köycülük Şubesi Müdürü
Büyük bitkiler Klavuzu
Cilt I, 1952 (alfabetik sıralama)
Cilt II, 1956 (çizimler)

Aksu, Samim
Bitkisel Maddeler Kimya ve teknolojisi
İstanbul.1971 VIII, 318.
"Tekel Enstitüleri Yayınları A.Serisi No:12

Alkan, G
Rubia Tinctorum bitkisinde morfolojik ve boya oluşumu üzerine araştırmalar. (Makale)
Bitki (Dergi) Yıl:5 Sayı:4 1970

Atayolu, Hasan Sa'ri
Boycılık tarihinde Türkler
"Türk tarihinin ana hatları" eserinin müsveddeleri.
No:56, Ba.vakalet Müdevvenat Matbaası (6)
Seri II. No.8, Ba.vakalet Matbaası (9)
Seri II. No. 9/a,

Bayatlı Osman
sergamada boyamacılık (makale)
Türk Etnoğrafya Dergisi Sayı:II Yıl:1957

Baykara Kuntar
Kültür Oya
I. Etnoğrafya Enstitüsü Dergisi Yıl. Sayı:14 1967, Sy.221-226

Bağcıoğlu, İzzet
Türkiye'nin doğal bitkileri ile Türkiye'de kullanılan olan yabancı bitkiler-
let boya bitkileri ve boyaları.
"Türk sanatı tarihi araştırma ve incelemeleri, I"
sarı yayıncılık birliği.

T.C.

İSTANBUL DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU

tekstil
sanatları
bölüm
başkanlığı

SAYI : 43
KONU :

/ / 198

Baytop Asuman
Bitkilerimizin Yerli Adları
İst. Eczacılık Fak. Mec. 4,55 1968

Baytop Asuman
Farmasötik Botanik.
İst. Üniv. Yayınları: 2311
Eczacılık Fakültesi: 25
1977

Baytop Turhan
Farmakognозиye Giriş
İst. İsmail Akşun Matbaası 1966

Baytop Turhan
Türkiye'nin tıbbi ve zehirli bitkileri
İst. Üniv. Yayınları: 1059
Tıp Fakültesi : 59
1963

Brooklyn Botanic Garden Report
Natural Plant Dyeing, A Handbook
Plants and Gardens
Vol.29 No2

Chen, S.A.
Isviçre yün, günlüğü ve ipok için boyama reçeteleri.
İst. İsmail Akşun Matbaası 1955.6.

Lewis, W.A.
The Flora of Turkey and the Eastern Aegean Islands University Press,
Edinburgh 1969.

Demiris, Hüsnü
Yarımsazan Boya Bitkileri (doktora tezi)

Demiris Hüsnü
Yarımsazan Boya Bitkilerine genel bir bakış (makale)
Bioloji, cilti, sayı 5, 1961

Jurnal İsmail
İsmail Akşun Matbaası
İstanbul, 1971

Ayer, Eric
Dyes from Natural Sources
J. Coll. and Cons. Nat. 1970
York House, 6, Oxford Street
London W.1A 1BB
ISBN 0713519371

T. C.
İSTANBUL DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU

tekstil
sanatları
bölüm
başkanlığı

SAYI :
KONU :

-14-

/ / 198

Eyberg Tevfik
Kökboya-Birkaç reçete
Türk Tekstil Mecmuası Yıl 1 sayı 7. sy.13.1947

Eyberg Tevfik
Kökboya, Yurdumuzda yetişen boya bitkilerinden köy sanatlarında fayda
usulleri (makale)
Türk tekstil mecmuası, yıl 1, sayı 4, 1947

Eyberg Tevfik
Türkiye'de köylü el sanatlarının mahiyeti ve ehemmiyeti
T.C Yüksek ziraat enstitüsü çalışmaları. Sayı 4.1939

Eyberg Tevfik
Yünleri ot boyaları ile boyayın
T.C Yüksek Ziraat Enstitüsü, Sayı 5, 1938

Eyberg Tevfik- Harmancıoğlu Mustafa
Bazı Boya Bitkilerinin Haslık Dereceleri
A.Ü Ziraat Fakültesi Yıllığı Yıl 2 Fasikül 14 1952

Eyberg Tevfik Harmancıoğlu Mustafa
cehri (Makale)
A.Ü. Ziraat Fak. Yıllığından ayrı basım 1951

Eyberg Tevfik-Harmancıoğlu Mustafa
Ceviz
A.Ü Ziraat Fakültesi Yıllığı, 1952
Fasikül I'den ayrı basım.

Gretel Pieler
Farben Aus Dermatur
Verlag M und H Schaper. Hannover

Eyberg Tevfik
Kökboya Öner
Kökboya (Makale)
Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Dergisi
Yıl.2 Cilt.4 Sayı.7 1949 sy.37

Forbes, A.S.
Studies in Ancient Technology
A.S. Brill, Leiden, Netherlands, 1950

Lurry, C. Margaret and Vicent H. Besse
Home Dyeing with Natural Dyes
U.S. Department of Agriculture
Miscellaneous Publication 10:230 1935

Çiğdem Acıbaş
Türk Kılı ve Kılımlarının Teknik Hususiyetleri (makale)
Türk Etnografya Dergisi Sayı II, yıl.1937

T. C.

İSTANBUL DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU

tekstil
sanatları
bölüm
başkanlığı

SAYI :
KONU :

175

/ / 198

Harmancıoğlu Mustafa
Lif teknolojisi
(Dokuma Maddelerinin Genel Özellikleri)
Ege Üniv. Ziraat Fakültesi Yayınları.
No:88 Cilt.1, II.Baskı 1973

Harmancıoğlu M.
Türkiye'de bulunan önemli bitki boyalarından elde olunan renklerin
çeşitli müessirlere karşı yün üzerinde haslık dereceleri
Ankara Üniv. Basımevi. 1955. XI.212
"Ank. Üniv. Ziraat Fakültesi Yayınları:77"
"Çalışmalar 41"

Held, Shirley E.
Weaving.
A Handbook for fiber Craftsmen
Holt, Rinehart and Winston, Inc.,1973

International Standards
ISO 105 Textiles-Tests for Color fastness
Groups A to Z.

Jaggard William, Editor
Dyes and Dyeing
Stratford-on-Avon:
Shakespeare Press, IV Sheep Street.
1705
Biri Almanca'dan diğeri Fransızca'dan çevrilmiş 2 kitabın bir arada basımı

Kemal Osman
Tekstil lifleri lif analizi ve lif boyama tekniği
(.D.T.G.S.Y.O yayını Sayı:6 1981

Microneal Sallie Pease
Natural Dyes
Boston Brandon Press Publishers.1972

Kozun, Dr. Nuri Refik
Türkiye'de doğal boyalar
T.C Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayınları Sayı 41 yıl 1957

Köşker Öner
Çehri (makale)
Matematik ve Tabiat Bilimleri Dergisi Sayı:7 1949

Köşker Öner
Kobayashi (makale)
Matematik ve Tabiat Bilimleri Dergisi Sayı:9 1949

Brooklyn Botanic Garden Herbar
The Plants and Dyeing a handbook
Plants and Dyeing
Vol:20 No:5

T. C.

İSTANBUL DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU

tekstil

sanatları

bölüm

başkanlığı

SAYI :

146 -

KONU :

/ / 198

Köşker Ömer
Kadın Tusluğu (makale)
Matematik ve Tabiat Bilimleri Dergisi

Köşker Ömer
Kök Boya
Matematik ve Tabiat Bilimleri Dergisi

Köşker Ömer
Safran (makale)
Matematik ve Tabiat Bilimleri Dergisi Sayı 6 1945
Köşker Ömer
İhtisazda Bulunan Tabii Boyalar
Matematik ve Tabiat Bilimleri Dergisi Sayı 3 1945

Lawrie, E.G.
A Bibliography of Dyeing and Textile Printing
(Comprising a list of books from the XVI. century to the present time)
Chapman and Hall Ltd., 1949

Lesch, Alma
Vegetable Dyeing
0715366521 Boğaziçi Univ. 667.26
L56V

Louise W. Hackle John Thompson Editors
The Dyes in Turanian Carpets
Name of Publication: Turanian Tribal
Carpets and Tradition (Gilted.)
Marc C. Mitin
The Textile Museum, Washington D.C.

Matthews, John Wiley, Inc.
Application of Dyestuffs
John Wiley & Sons, Inc.
3rd printing 1950

Mayer, Fritz Inc.
The Chemistry of Natural Coloring Matters
American Chemical Society Monograph Series
Reinhold Publishing Corporation 1945

T.C.

İSTANBUL DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU

tekstil
sanatları
bölüm
başkanlığı

KONU :
SAYI :

17

BASKI-BOYAMA MAKİNELERİ
LABORATUVARLARI VE ARAÇ-GEREÇLERİ

/ / 198

LABORATUVARA AİT BAŞLICA DENEY ARAÇ-GEREÇLERİ:

- A) DOĞAL BOYA LABORATUVARI:
1- BİR ADET KİPELİ TERAZİ.
2- LABORATUVAR DENEYLERİ İÇİN GEREKLİ ÇEŞİTLİ CAM EŞYA VE KAVATÖZLER (BEHER, ERLEN, VS.)
- B) BOYA LABORATUVARI:
1- OTUZ BİR ADET HASSAS TERAZİ (KİPELİ)
2- BİR ADET ÇAMAŞIR MAKİNESİ
3- BUNARLAMA VARIİLİ (LİNEL)
4- BİR ADET KİPELİ TERAZİ
5- LABORATUVAR ÇALIŞMALARI İÇİN GEREKLİ CAM EŞYA (ERLEN, BEHER- VS.)
- C) BASKI ATELYESİ
1- BİR ADET ERÜV (LABORATUVAR TİPİ)
2- BİR ADET GERME MAKİNESİ
3- BİR ADET 50 kg'LIK PAT HAZIRLAMA KAZANI VE KARIŞTIRICISI
4- BİR ADET KARIŞTIRICI (LABORATUVAR TİPİ)
5- BİR ADET ŞOFBEN
6- BİR ADET POZLANDIRMA MAKİNESİ
7- BİR ADET İÇİKLİ MASA
8- BİR ADET DASKÜL (10kg.)
9- BİR ADET BASKI MASASI (4:1 m.)

FOTOĞRAFİ ATELYESİ ARAÇ-GEREÇLERİ

- 1- İki adet 6x6 Fotoğraf makinesi
2- Bir adet 24x36 fotoğraf makinesi (iki objektif ve körük ile)
3- Bir adet agrandör
4- Sila benzo ve kolit benzo küvet ve tuzları
5- Çeşitli reflektörler ve yardımcı araç gereçler.
6- Aynı anda bir kişinin kullanabileceği kadar fotoğrafçıların oturabileceği masalar ve donatılar.

T.C.

İSTANBUL DEVLET TA'BIKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU

tekstil
sanatları
bölüm
başkanlığı

KONU :
SAYI :

18

DOKUMA DALI

198

ENDÜSTRİYEL DOKUMA ATELYESİ:

ALANI (m²): (6,65×11,40) : 75,81m²
DONANIMI:

<u>CİNSİ</u>	<u>ÖZELLİKLERİ</u>	<u>ADEDİ</u>
NUMUNE TEZGAHI	24 çerçevesiz/kartonlu/tuşlu tarak eni 45 cm	22
" "	24 çerçevesiz/kartonlu/ tarak eni 70cm	1
KARTON KESME APARATI	Armürlü tezgahlar için/pedallı	1
JAKARLI EL TEZGAHI	200lü./Tarak eni 100 cm./pedallı	1
JAKAR PİYANSI	400lü./pedallı	1

EL DOKUMA ATELYESİ (KORİDOR):

ALANI (m²): (2,45×22): 53,9 m²
DONANIMI :

<u>CİNSİ</u>	<u>ÖZELLİKLERİ</u>	<u>ADEDİ</u>
AHŞAP EL TEZGAHI	4çerçevesiz(portatif)/Tarak eni 100 cm pedallı	15

KIRKITLI DOKUMA ATELYESİ:

ALANI (m²): (4,70×8,35): 39,25 m²

<u>CİNSİ</u>	<u>ÖZELLİKLERİ</u>	<u>ADEDİ</u>
AHŞAP EL TEZGAHI	Çerçevesiz/portatif/Tarak eni 100cm	12
HALLI TEZGAHI	Dik/ çözgü eni 140	5
" "	Dik/ çözgü eni 95	1

TRİKOTAJ ATELYESİ : (20 m²)

ALANI(m²): ( )
DONANIMI: Trikotaj makinesi (yuvalak jarse)
" : Dikiş makinesi
" : Kesim masası

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / 1198
SAYI : 19
KONU :

B. PROJENİN MALİYETİ

- 1)Var olan elemanların dışında,projenin gerçekleştirilmesi için gereken eleman listesi
- 2)Mevcut ve gereken demirbaş listesi
- 3)Gerekli malzeme
- 4)Seyahat giderleri
- 5)Kira giderleri
- 6)Öteki giderler
- 7)Genel toplam

I- (1) PROJEDE GÖREVE ALINACAK KİMLERİN SÖZLEŞMELİ YA DA İŞÇİ STATÜSÜNDEKİ PERSONEL

ADI-SOYADI	ÜNVANI	GÖREVE BİRİMİ	AYLIK ÜCRET (Yan ödemeler dahi BRÜT)	ÇALIŞMA SÜRESİ (Saat/hafta) (Hafta/yıl)	ÇALIŞMA SÜRESİNİ KARŞILIK GELİR AYLIK/YILLIK tutarı
Simevle (Hafıza Yıkışek EML)	Araştırma Görevlisi	DOBAG (Doğal boyalı araştırma-geliştirme lab.)	Aylık 1/8 (29.893 TL)	-	29893/358716 TL
Simevle (Tehsilatçı EML)	Araştırma Görevlisi	DOBAG (Kalite kontrol rol ve fizik lab.)	Aylık 1/8 (29.893 TL)	-	29893/358716 TL
Simevle (Meslek lisesi EML)	Teknisyen	DOBAG (El sanatları araştırma-geliştirme lab.)	Aylık 2/12 (26.972 TL)	-	26972/323664 TL
Simevle (Kütüphane EML)	Kütüphaneci	DOBAG (Dokümantasyon lab.)	Aylık 1/8 (29.893 TL)	-	29893/358716 TL
Simevle (Meslek lisesi EML)	fotograf teknisi yeni	DOBAG (Dokümantasyon lab.)	Aylık 2/12 (26.972 TL)	-	26972/323664 TL
Simevle	Laborant	Kalite kontrol ve fizik lab.	Aylık 2/12 (26.972 TL)	-	26972/323664 TL
Simevle	Sekreter	DOBAG	Aylık 1/8 (29.893 TL)	-	29893/358716 TL

SAYFA 1/11

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : 21 İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / 198
SAYI :
KONU : DOBAG Projesi Hk.

B- 2) Proje için gerekli Demirbaş, Araç Gereç ve teçhizat.

Fizik Laboratuvarı için ;
1 adet Büyük mikroskop(Ekranlı)....takribi 500.000 TL.

Doğal Boya Laboratuvarı için:

Çeşitli cam araç gereç 60.000TL
(Ayırma hunisi, Soğutucu vb.)

Proje için gerekli olan ancak şu anda bölümün atelye-
lerinde araştırma ve eğitim için kullanılan araç gereç-
lerin(fotoğraf makineleri, ve fotoğraf araç gereçleri,
kimya laboratuvarı araç gereç ve cam eşyaları, vb.) bu
proje kapsamındaki amortisman payı tahmini 250.000 TL.dir
Bu araç gereçler proje sonunda bölümün araştırma ve eği-
timinde kullanılmaya devam edeceklerdir.

Enstitü veya vakıf haline dönüşüldüğünde, projenin bu araç
gereçlerden yararlanamaması durumunda günün rayçine
göre yeni bir gereksinim listesi yapılacaktır. Bugün böy-
lesi bir listenin toplamı (fotoğraf, kimya, fizik laboratuvar-
ları için gereken malzemeler) Mikroskop dışında takribi
2.000.000 TL.dir.

B- 3) Proje için gerekli sarf malzemesi

- 1-Tinin layer chromatography plates (analiz için)
- 2-7 1700 Micro-Polyamide (Schleicher/Schüll Firması)
(Türkiye'de bulunmaz).....600 DM. 40.000TL
- 2- 20 çeşit saf doğal boya maddeleri
(mikro analiz için, Roth firması,
Fluka firması, Almanya).....800 DM? 55.000TL.
- 3- Özel kimyasal maddeler
(Uran-asetat) (Merck Firması, Almanya..300DM. 20.000TL)
- 4- Diğer kimyasal maddeler..... 50.000TL.
Toplam .....165.000TL.

B-4) Ülke içi ve dışı seyahat giderleri

1982 ve 1983 yıllarında yurt dışında Stuttgart, Frankfurt,
Hamburg ve Londra'da açılacak sergiler için ikişer kişi-
nin gidiş dönüş ve yevmiyeleri(takribi).....500.000 TL.

Pilot bölge olan Ankara, Adana, Antalya, Diyarbakır,
Tunceli ve Amasya'ya araştırma ve eğitim ekiplerini
ortalama yılda üçer kez gidiş dönüş ve harcamaları
500.000TL

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM :
SAYI :
KONU :

22

İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / 198

Yukarıdaki listede belirtilen seyahat giderleri sergi taşıma ve araştırma amaçları düşünülerek tren bilet fiyatları üzerinden hesaplanmıştır. Ancak kısa süreli, (bilimsel toplantılar ve kültürel ilişkiler) seyahatlerin uçakla yapıldığı düşünülürse (bir kişi gidiş dönüş Avrupa uçak bileti 100.000 civarında olduğundan 5 seyahat için) ...500.000 TL. bu amaçla ayrılmalıdır.

Seyahat giderleri.....toplam 1.500.000TL.

B- 5) Kira ya da kira karşılığı

İstanbul'da irtibat bürosu kirası tahmini...500.000TL.

B- 6) Öteki Giderler

- 1- Botanik araştırma ve projeler .....2.430.000TL.
- 2- Station arazi arabası.....2.500.000TL.
- 3- Benzin giderleri.....1.400.000TL.
- 4- Tamir ve yedek parça giderleri.....1.000.000TL.
- 5- Station yerli binek otomobil.....1.250.000TL.
- 6- Pilot bölgeler ön malzeme harcamaları..1.000.000TL.
- 7- Pilot bölgeler ön bitki ve boya harca..1.000.000TL.
- 8- Yayın giderleri(kitap ve süreli yayın)..7.000.000.TL.
- 9- Fuarlara katılma(yurt içi ve yurt dışı)8.000.000.TL.
- 10- Arşivleme giderleri(fotoğraf ve kırtasiye) 2.000.000.TL.

Toplam.....27.580.000TL.

PROJENİN TOPLAM MALİYETİ. (ilk üç yıllık evrede): 38.638.536 TL.
(ikinci üç yıllık ") 35.910.000 TL.

74.548.536 TL.

PROJENİN ADI : DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGELERİNDE DOĞAL BOYA
MADDELERİNİN ELDE EDİLDİĞİ BİTKİLERİN TESBİTİ VE BOYAMADA FAYDALANILMASI

AMAC: Kalkınmada öncelik duyulan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde doğal boya elde edilebilen bitkilerin tesbiti, yayılışı ve boyamada faydalanılması, dolayısıyla sentetik boya maddeleri için ödenen döviz kaybını mümkün olduğu kadar azaltma.

MATERYAL ve METOD : Çalışmada özellikle kalkınmada geri kalmış olan bölgelerdeki doğal boya elde edilen bitkiler araştırılacaktır. Bunun için, araştırma bölgesinde şimdi veya daha önceki yıllarda boyamada kullanılan bitkiler tesbit edilecektir. Bu bitkilerin boyamada kullanılan kısımları toplanarak kullanıma metodları tesbit edilecektir.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ : Araştırmanın ilk kademesi olan bitkilerin tesbiti ve yayılışı Diyarbakır Üniversitesi Fen Fakültesi Botanik Anabilim Dalında, ikinci kademesi olan boyama metodlarının tesbiti İstanbul Tıbbi Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Tekstil Sanatları bölümünde yürütülecektir.

YARDIMCI BİLGİLER : Araştırma 3 yılda tamamlanacaktır. Birinci yıl doğal boyamada kullanılan bitkiler tesbit edilecek ve toplanmaya başlanacaktır. Toplama işlemi ile beraber boyama metodları (çeşitli ipliklerde) üzerinde çalışılacaktır.

Boyamada kullanılan bitkilerin tesbiti ve toplanması için bir arazi jeepine gereksinim duyulacaktır. Bu jeepin bir vilayette 3 yıllık dolaşımı için gerekli benzin için yaklaşık 45.000.-TL. (4500 Km x 10 TL) bakım masrafı için 5.000.-TL. gerekli olacaktır. Çalışmada Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinin tüm illeri dâhil edilirse bu masraf 1.000.000.-TL. lik bir yekün tutacaktır. Arazi jeepinin kullanılması için şoför (yılda 6 ay için) ve 2 yardımcı elemana gereksinim vardır. Asgari ücret üzerinden tutulacak olan bu 3 eleman için 3 yılda yaklaşık 600.000.-TL. lik bir harcama gereklidir. Çeşitli kimyasal maddeler, film, kuval, posta ücreti, cam malzeme, vs. için 200.000.-TL. yeterli olacaktır. Arazi çalışmalarının ve boyama sonuçlarının tesbiti ve değerlendirilmesi için gerekli olan fotoğraf makinesi (teleobjektifli, yakınlaştırma merceekli, flaş vs. tom aksesuarlı) için 130.000.-TL. gereklidir. Araştırmacıların gündelikleri olarak yaklaşık 500.000.-TL. (2 araştırmacı x 1.000 TL) x 240 gün) yeterli olacaktır. Değerlendirmelerin bir kitap halinde basımı için daha sonra tesbit edilen sayıda ve o günkü fiyatlarla yaptırılabilir.

Basım masrafı ve arazi jeepinin kurum tarafından tesbit edilmesi halinde toplam 2.430.000.-TL. bir harcama ile belirtilen çalışma tamamlanacaktır.

1.000.000.-TL. Benzin ve bakım,
 600.000.-TL. Yardımcı eleman
 200.000.-TL. Malzeme
 130.000.-TL. Fotoğraf makinesi
 500.000.-TL. Araştırmacıların gündelikleri

2.430.000.-TL. toplam

LİTERATÜR :

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : 24 İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / /198
SAYI :
KONU :

Yıllara göre giderler

	1982	1983	1984	1985	1986	Toplam
Eleman						
Ödemeleri	2691768	2691768	3000000	3000000	3000000	14.383.536 TL.
Demirbaş						
Araç gereç	810000	-	310000	-	-	1.120.000 TL
Sarf malze-						
meleri	165000	200000	200000	200000	200000	965.000 TL
Seyahat						
Giderleri	750000	750000	750000	750000	750000	3.750.000 TL
Kira giderleri						
	600000	600000	750000	1000000	1000000	3.950.000 TL
Öteki gi-						
derler	1758000	1000000	700000	700000	700000	48.580.000 TL
TOPLAM:	22.596.768	16.041.768	12.310.000	11.950.000	11.950.000	

Bu listenin 1982 ve 1983 yıllarını kapsayan kısmına acilen ihtiyaç vardır. Bu tutar 38.638.536 TL.dir.
İkinci üç yıllık esredeki tutar ise toplam 35.910.000 TL.dir.
Projenin bitimine dek gereken bütçe toplamı ise 74.548.536 TL.dir.

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : 25 İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / /198
SAYI :
KONU :

1982 Pilot bölgelerdeki kamu kuruluşlarının ayırdıkları bütçeler

1- Kültür ve turizm tanıtma bak. Tanıtma bütçesi	2 157 000.
2- D.T.C.S.Y.Okulu Koruma ve yaşatma derneği	200 000.
3- " " " Labratuvar masrafları	300 000.
4- Öğretim üyelerinin kişisel yardımları	150 000.
5- Eğitim araştırma için Alman hükümetinin yardımı	150 000.
6- 2. pilot bölge Çanakkale Ayvacık araştırma merkez bina maliyeti	20 000 000.
7- Çanakkale il özel idare döner sermayesi	62 000 000.
) Tarım ve orman Bak. Orköy pilot bölge kredileri (Süleyman köy - Ayvacık Çanakkale)	25 000 000.
Perdi krediler	10 000 000.
9- Çanakkale Teknik Ziraat Bitki ekimi v.b.	10 000 000.
10- Adana Karatepe Orköy kredisi bina ve boyghane	8 500 000.
Yapılı alımı kredisi	5 000 000.
11- Antalya döşemaltı orköy kredisi	1 800 000.
	145 257 000.

1982-1983 Çanakkale il özel idareye ait kullanabileceği bütçe 196 482 800.

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : 26 İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / 198
SAYI :
KONU :

DOBAG Projesi Hk.

ARAŞTIRMA PROJESİ FORMU

- 1.- Araştırma Projesinin Başlığı
- 2 - Proje Yürütücüsünün Adı, Ünvanı, Kurumu
- 3- Projeyi teklif eden kurum
- 4- Proje süresinin başlangıç ve bitimi
- 5- Proje giderlerinin toplamı
- 6- Projenin yürütüleceği kurumlar, Bölümler, Ana bilim dalları, Bilim dalları
- 7 -Projede görev alacak Öğretim elemanlarının Adları, Ünvanları, kısa özgeçmişleri ve yayınları.

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : 27 İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / 198
SAYI :
KONU : DOBAG Projesi Hk.

1: Araştırma Projesinin Başlığı

DOBAG
DOBAG, İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Tekstil Sanatları Bölümünün Doğal Boya Araştırma Birimi ile Geleneksel El Sanatları Geliştirme Biriminin kısaltılmış adıdır.
Halen Yüksek Okul Kapsamında görev yapan DOBAG birimi, kurum kasa evrede fakülteleştğinde seminerlerinin öğöreceği biçimde Enstitü veya vakıf olarak çalışmalarını sürdürmeği planlamaktadır.

2: Proje Yürütücüsünün Adı, Ünvanı, Kurumu.

OZANAY OMUR Öğretim Üyesi, Tekstil Sanatları Bölüm Başkanı.
Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu.

3: Projeyi Teklif Eden Kurum.

İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu ve
Kültür ve Turizm Bakanlığı.

4: Proje Süresi Başlangıç ve Bitimi

3+3 : 6 yıl

Ocak 1981- Aralık 1986

5: Proje giderlerinin toplamı.

33.346.768 TL.

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : 28 İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / /198
SAYI :
KONU : DOBAG Projesi Hk.

6: Projenin Yürütüleceği Kurumlar, Bölümler, Ana Bilim Dalları, Bilim Dalları.

- a) Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu
Tekstil Sanatları Bölümü
- b) Çanakkale Valiliği (İl Özel İdare)
- c) Kültür ve Turizm Bakanlığı
- d) Tarım ve Orman Bakanlığı
- e) Köy İşleri Bakanlığı
- f) Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- g) Türk Standartlar Enstitüsü
- h) Devlet Planlama Teşkilatı
- ı) Devlet Planlama Müsteşarlığı Yörelere Dairesi
- j) Türk İslam Eserleri Müzesi
- k) Vakıflar Kilim Müzesi
- l) Ege Üniversitesi Tekstil Fakültesi
- m) Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tekstil Maddeleri, deri teknolojisi Kürsüsü
- n) İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Botanik Kürsüsü
- o) Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Lif teknolojisi Kür.
- p) Diyarbakır Üniversitesi Fen Fakültesi Botanik Kürsüsü
- r) Adana Çukurova Üniversitesi Ziraat Fak. Tarla bitkileri yetiştirme ve islah bölümü.

7: Projede görev alacak Öğretim Elemanlarının adları, ünvanları, kısa özgeçmişleri ve yayınları.

a) YÜRÜTME KURULU

Ozanay OMUR: Tekstil Sanatları Bölümü Başkanı
Dr. H. BOHNER: Doğal boya uzmanı
Turgay BAŞKAN: Buluş Komp. Asistanı

b) DOĞAL BOYA ARAŞTIRMA GELİŞTİRME LABORATUVARI
Dr. H. Bohner
Nevin ENEZ : Asistan Kimya Mühendisi

T.C.
İSTANBUL
DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MÜDÜRLÜĞÜ

BÖLÜM : 29 İSTANBUL-BEŞİKTAŞ / 198
SAYI :
KONU : DOBAG Projesi Hk.

- c) KALİTE KONTROL ve FİZİK LABORATUVARI
Osman KERMEN : Öğr.Gör. Kimya Yük.Mühendisi.
Ayşe UYGUR : Asistan Kimya Mühendisi.
- d) EL SANATLARI ARAŞTIRMA-GELİŞTİRME LABORATUVARI
Ozanay OMUR : Öğr.Üyesi Bölüm Başkanı
Necdet ÖZGÜL : Öğr.Gör. Hali Eksperti
Şahin YAÇAN : Öğr.Üyesi. Dokuma dalı
Cemile ERTAN TUNA:Asistan. Elsanatları dalı
Günay ATALAYER : Öğr.Üyesi. Dokuma dalı
Ayla Salman : Öğr.Üyesi. Dokuma dalı
- e) DOKÜMANTASYON LABORATUVARI
Ayla SALMAN : Öğr.Üyesi Dokuma Dalı
Mehmet SAÇLIOĞLU: Asistan Buluş Kompozisyon dalı
Fatih OKÇUOĞLU : Asistan Baskı Dalı
H.SCHMIDT : Uzman, Tekstil Dizayn
Özcan USKUR : Asistan, Baskı Dalı

Bu laboratuvarların yanısıra uzmanlık dallarıyla ilgili konularda bölümümüzün aşağıdaki elemanlarının bilgi ve emeklerinden yararlanılmaktadır.

- Attila ERGÜR : Öğr.Üyesi Buluş Kompozisyon Dalı
Can KEREMETLİ: Öğretim Gör. Sanattarihi dalı
Şebnem TEMİR : Asistan Restorasyon dalı
Hamdi Ünal : Asistan Dokuma El Sanatları dalı
Ertuğrul ERGİN: Asistan Baskı dalı
Dr.Hüseyin MISIRDALI: Diyarbakır Üniversitesi,
Doçentlik tezi kapsamında boya
bitkileri araştırması.

Adları ve ünvanları yazılı elemanlara ait özgeçmişler ekte sunulmaktadır.

DİZPOZİSYON

1- Hammaddeler

- 1-Dokuma maddeleri
- a- Yapağı
- 2-Boya maddeleri
- a-Kök
- b-İndigo
- c-Yardımcı maddeler

} Dr. Böhmer

2- Maşiplasyon

- 1-Yapağı yıkama
- 2-Tarama
- 3-Bükme (ip kalınlığı belirlenecek)
- 4-Boyama

} Köy kadınları biliyor

3- Dizayn

- 1-Yöresel desen araştırmaları
- 2-Desenlerin kompozisyonu
- 3-Desenlerde renk uyumunun sağlanması

} Fakülte + Dr. Böhmer

4- Üretim

- 1-Tezgah temini
- 2-Diğer üretim araç ve gereçlerinin temini
- 3-Yöresel özelliklere göre standartların belirlenmesi - Fakülte
- 4-Talebe göre üretilecek çeşitlerin yönlendirilmesi H. Eğitimi
- 5-Üretimin her aşamasında kontrol Mahallinde, Genel Kalite Örgütü

5- Expertiz

- 1-Alınabilirlik yönünden (mahallinde)
- 2-Etiketleme kalitesi
- 3-Sanatsal ve teknik yönden kalite tesbiti
- 4-Fiat yönünden ekspertiz
- 5-Garanti belgesi (Etiketi)

} Fakülte

(Fakültece en geç ayda bir denetim) ücret Kooperatör

6- Stoklama

- a-Hammadde
- 1-Yapağı
- 2-Kök
- 3-Boya maddeleri
- 4-Yardımcı madde
- 5-Güveyemez

} Fakülte Danışmanlarca
bir rapor verebilir
(Oylan bulunarak Güveye kersu)
!...

6- Stoklama

b-Mamül madde

1-Alım sırasında geçici st.

2-Etiketleme (Kotlama)

3-Ambar stoku

4-Haşerelere karşı koruma

5-Sigortalama Kooperatif

6-Desen ve kalite guruplandırması

(R)

Fabrikte bir rapor verecek.

7- Tanıtım

a-Tanıtım

1-Basın-Yayın

2-Broşür

3-Katalog

4-Projeksiyonla tanıtım

5-Konferans

Fabrikte ile işbirliği

b-Sergileme

1-Yurt içi

2-Yöresel devamlı

3-Yurt dışı

Ocak 1984 Heimtex
Frankfurt
(H. Böhm)

8- Eğitim

a-Üretim sırasında eğitim

b-Projeksiyonla

c-Yayın yoluyla

d-Okulda eğitim

e-Personel eğitimi

Eğitim + Ödüllendirme
Fiat farkları (ödüllü)

9- Pazarlama

1-Yurt içi

2-Yurt dışı

3-Yurt dışı müşterilerle ilişki.

Danışmanlık
(irtibat şekli)

10- İdari İşler

11- Tesisler, araç gereç

1-Kooperatif

2-Özel idare

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ İLE
ÇANAKKALE VALİLİĞİ ARASINDA
İŞBİRLİĞİ PROTOKOLU

A - İŞBİRLİĞİ KONUSU :

Çanakkale köylerinde doğal boyalar ve indigo ile renklendirilmiş yün ipliklerle geleneksel ve yöresel desenlere bağlı kalarak el tezgahlarında halı üretmek.

B- KONUSYLA İLGİLİ PROJE:

DOBAG

(Doğal Boyalar Araştırma Geliştirme)

1981 Yılında Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu tarafından Tekstil Sanatları Bölümüne bağlı olarak başlatılan DOBAG projesi bugün Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinin bir araştırma geliştirme projesi durumundadır.

C- İŞBİRLİĞİ VE GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİNİN KATKILARI:

1- Güzel Sanatlar Fakültesi Çanakkale köylerindeki el tezgahlarında halı dokumacılığına bilimsel, teknolojik ve Sanatsal yardımlar yapacaktır.

2- Yörede projeye bağlı olarak üretilen halıların renklerinin doğal boyalar ve indigo ile elde edildiği, desenlerinin geleneksel ve yöresel olduğu konularında garanti belgesi ve damgası verecektir.

3- Garanti belgesi ve damgası verebilmek için üretimin genel denetimi, ürünleri yörede ve laboratuvarında inceleme yetkilerine sahip olacaktır.

4- DOBAG projesi şartlarına uygun halıların yurtiçinde ve dışarda ^{tanıtılması} ~~yapılması~~ için bilimsel yayınlar yapacak, sergilere, sempozyumlara, fuarlara projeye ilgili bildirimler ve ürünlerle katılacak veya il kuruluşlarının bu yöndeki girişimlerine yardımcı olacaktır.

5- Fakülte ayda en az bir kez ilgili Uzman Öğretim Görevlisinin başkanlığında bir çalışma grubunu genel denetim, gözetim ve değerlendirme çalışmaları yapmak üzere Çanakkale'ye gönderecektir.

D- ÇANAKKALE İLİNİN ORTAK ÇALIŞMAYA KATKILARI:

1- Fakülte görevlilerinin Çanakkale'ye gidiş-dönüş yol giderleri ile Çanakkale'de kaldıkları süre içinde geceleme ve yemek giderleri ilin proje ile ilgili kuruluşları tarafından karşılanacaktır.

2- Halılara verilecek her garanti belgesi, ve konu ile ilgili olarak hazırlanacak bilimsel, teknolojik, sanatsal çalışmalar ve raporlar için Fakültece tespit edilecek ücretler Fakülte Döner Sermayesi hesabına ilin proje ile ilgili kuruluşlarınca ödenir.

3- Ayyacıktaki Halıcılık Okulunda görevli Tekstil Tasarım Fakültenin görevlileri ile işbirliği yapacak ve bu tasarıma fakültenin bilgisine, yeteneğine güveneceği bir eleman olacaktır.

E- FAKÜLTENİN PROJE İLE İLGİLİ ORGANLARI:

1- Fakülte DOBAG konusundaki tüm projelerin genel denetiminden, tanıtımından ve planlamasından sorumlu bir Merkez Koordinasyon Kurulu oluşturacaktır.

2- Koordinasyon Kurulu ve Fakülte adına Çanakkale ilindeki, bu protokolda açıklanan DOBAG uygulamaları, Uzman Öğretim Görevlisi Dr.Harald Böhmer'in yönetiminde görev yapacak, Araştırma görevlisi Nevin Enez, Turgay Başkan ve Ertuğrul Ergin'den oluşan bir çalışma grubu tarafından yürütülecektir.

3- Türk El Sanatları Araştırma, Geliştirme ve Koruma Merkezi kurulduğunda bu protokolda belirtilen koşullar ve organlar Fakülte tarafından, Merkezin yönetmeliğine göre yeniden düzenlenecektir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ İLE
ÇANAKKALE VALİLİĞİ'NİN
DOĞAL BOYALAR VE GELENEKSEL DESENLERLE
KÖYLERDE HALI ÜRETME
KONUSUNDA İŞBİRLİĞİ

Toplantı Tarihi : 14 Nisan 1983
Toplantı Yeri : ÇANAKKALE VALİLİĞİ
Toplantının Amacı : İki Kurumun arasındaki işbirliğinin koşullarını saptayacak protokol için tarafların istek ve olanaklarının görüşülüp açıklanması:

Toplantıya Katılanlar:

Çanakkale Valiliği Görevlileri:

- 1- Vali-Nurettin TURAN
- 2- Yusuf KEMERLİ, Orköy Baş Mühendisi,
- 3- Cihat ERDAL, Teknik Ziraat Müdürü,
- 4- İbrahim VURMAZ, Kooperatifler İl Müdürü,
- 5- Necmeddin ALTINAY, Özel İdare Müdürü,
- 6- Gürbüz UĞUR, Çanakkale DOBAG Koordinatörü,

Güzel Sanatlar Fakültesi Görevlileri:

- 1- Mustafa ASLIER, Dekan Yardımcısı
- 2- Şahin YAĞAN, Tekstil Sanatları Bölümü Öğretim Görevlisi,
- 3- Dr.Harald BÖHMER, Uzman Öğretim Görevlisi.

A- ÇANAKKALE İLİNDE , DOBAG adı ile bilinen çalışmalarda aşağıda belirtilen kuruluşlar görev üstlenmişlerdir:

./.

1-İl Teknik Ziraat Müdürlüğü:

Bu kuruluş kooperatif Üyesi halı dokuyucularının boyama için kullanacakları bitki ve köklerin yetiştirilmesi, bulunması, depolanması konularında görev üstlenmiştir.

2-İl Kooperatifler Müdürlüğü, kalkındırma kooperatiflerinin her tür çalışmaları ile ilgilenir ve onları denetler.

3-Orköy Baş Mühendisliği, Özellikle orman köylerinin yeni el sanatları öğrenmesi, varsa geleneksel el sanatlarının geliştirilmesi konularında, önerilerle ve mali imkanlarla köylülere yardımcı olur. Diğer kuruluşlarla işbirliği yapar.

4-Ayvacı, Süleymanköy ve Çevre Köyleri Kalkındırma Kooperatifi, DOBAG çalışmalarının, Çanakkale'deki sorumlu ve yürütücü kuruluşudur, 250 Üyesi vardır. Üyelerinin ham madde, kredi gibi gereksinmelerini sağlar, halı üretiminin doğal boyalar ve geleneksel desenler açısından beklenen nitelikleri taşınması için gerekeni, ilin diğer kuruluşları ile işbirliği içinde denetler; bitmiş eserleri üyelerinden alır, satışını sağlar.

5- GESTAŞ (Geleneksel El Sanatları T.A.Ş) Bu şirket, kooperatif tarafından satın alınmış halı ve diğer el sanatı ürünlerini pazarlamak amacı ile kurulmuştur. Kooperatiften aldığı halıları depolamakta ve özellikle doğrudan dış ülkelere satmakta kendisini görevli saymaktadır. Bir devlet kuruluşudur.

B- KURULUŞLARLA İLGİLİ DURUM SAPTANMASI:

GESTAŞ dışındaki kuruluşlar, devlet dairesi ve kooperatif olarak görevlerinde başarılı oldukları ve kendilerinin DOBAG uygulamasına katkılarının sürmesi gerektiği inancındadırlar.

GESTAŞ pazarlamada başarılı olmadığı gibi, kooperatifle toptancı tüccar (yerli ve yabancı) arasına girerek, halıların fiyatlarının artmasına neden olmaktadır.

./.

Bu durumda köye giren tüccar üreticiye kooperatiftan daha yüksek ücret ödeyebilmekte ve kooperatif devre dışı kalabilmektedir. Sonucun böyle olmaması için, GESTAŞ'ın aradan çıkarılıp, kooperatifin üreticiden tüccarın verdiği fiatla alış yapması gerektiği Valilik görevlilerince belirtilmiştir.

Kooperatif satıştan sağladığı kârı üyelere, satınalma fiatına ekleyerek ödemek gibi bir uygulamaya gitmek istegindedir.

14.NİSAN.1983 GÜNÜ SAPTANAN DURUM:

I-HAMMADELER:

- 1- Dokuma Maddeleri,
  - a) Yapağı,
- 2- Boya Maddeleri,
  - a) Kök
  - b) İndigo,
  - c) Yardımcı maddeler.

Boya maddeleri konusunda bugüne kadar kooperatif üyelerine, Dr.Harald BÖHMER en önemli bilimsel ve uygulamalı yardımı sağlamıştır. Bu alandaki bilgisi, deneyimleri ile, gelecekte de kendisinden yardım beklenen en önemli kişi Dr.BÖHMER'dir.

II-ÖN İŞLEMLER:

- 1- Yapağı yıkama,
- 2- Tarama,
- 3- Bükme (İp kalınlığı belirlenecek)
- 4- Boyama.

Ön işlemlerin gerçekleşmesinde kooperatif üyeleri (Köy Kadınları) yeterli bilgi ve beceriye sahiptirler.

III- TASARIM:

- 1- Yöresel desen araştırmaları,
- 2- Desenlerin kompozisyonu,
- 3-Desenlerde renk uyumunun sağlanması.

./.

Ayrıca dışsatımı sağlanamayan halıların iç pazara geçişi için kapıların da açılması gerekmektedir.

X- YÖNETİM:

Hammaddeden bitmiş halıya kadar süren işlemlerin genel yönetiminden, il resmi kuruluşlarının gözetim ve yardımından da yararlanan kooperatif sorumludur.

Üretilmiş halıları ve diğer el sanatı ürünlerinin satışını GESTAŞ üstlenmiş görünmektedir. Kuruluşlararası koordinasyon, Valilikçe sağlanmaktadır.

Özellikle dışsatımla ilgilenmek isteyen GESTAŞ'ın beklenen başarıyı sağlayamadığı, satışların da kooperatifçe yürütülmesi gerektiği kanaatinde yerel yöneticiler birleşmektedirler.

GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİNDEN
BEKLENEN KATKILAR:

Görüşmeler sonunda Fakültemizin bilimsel, teknolojik ve sanatsal sorunların çözümünde yardımcı olmasına, halıların renklerinin doğal boyalar ve indigo ile elde edildiği ve desenlerin geleneksele bağlı olduğu konusunda garanti belgesi vermesine, dolaylı ve dolaysız tanıtımın ulusal ve uluslararası düzeyde gerçekleşmesinde bilimsel ve sanatsal destek sağlamasına ihtiyacı duyulduğu saptanmıştır.

Bu Katkılar:

1-Bilimsel, teknolojik ve sanatsal konularda sorunu çözücü raporlar vererek,

2-DOBAG ürünlerinin nitelikleri ve yöresel özgünlükleri konusunda basılı yayınlar yaparak, (makele, broşür, kitap)

3-Balgasel filmler yolu ile bölgedeki özgün yaşam, DOBAG uygulaması konusunda sanatsal olay ve ilgi uyandırarak,

4-Uygulamayı, en az ayda bir yörede yapılacak gözetim ve ekspertiz çalışmaları ile destekleyerek,

5-Fakülte içinde kurulan DOBAG laboratuvarınının mekan ve donatım olanaklarını arttırarak,

./.

6- Doğal Boyalar uzmanı Dr.BÖHMER'le beraber çalışacak en az iki Araştırma Görevlisini görevlendirerek ve bunlardan en az birinin yöreye her gidişte Dr.BÖHMER'le beraber gitmesini sağlayarak,

7- Fakülte içinde DOBAG projelerini hazırlayıp geliştirecek, Tekstil Sanatları Bölümü, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü ve Grafik Sanatlar Bölümü Başkanları ile DOBAG uzman ve araştırma görevlileri, kirkitli dokumalar ve tanıtma konularının uzman öğretim elemanlarından oluşacak en az beş kişilik bir merkez organı oluşturarak (El Sanatları Araştırma, Geliştirme ve Koruma Merkezi Kuruluncaya kadar) gerçekleştirilebilir.

Fakültemizin Çanakkale'deki DOBAG uygulaması için yapacağı ödeme gerektiren çalışmaların ve yolluk ücretleri yerel kuruluşlar tarafından karşılanacaktır. Ödemeler Fakültemiz döner sermayesi kanalı ile gerçekleştirilecektir.

8- Fakültemiz Dekanlığı ile Çanakkale Valiliği arasında saptanacak protokolda aşağıda belirtilen konu ve şartların yer alması gerektiği anlaşılmıştır:

a) Protokol Çanakkale Valiliği ile Fakültemiz arasında saptanacaktır.

b) Protokolda tarafların ortak çalışmadaki sorumlulukları ve yükümlülükleri açıklanacaktır.

c) Fakültemizin doğrudan Çanakkale DOBAG uygulaması ile ilgili giderlerinin, görevlilerin yolluk ücretlerinin, bülirkişilik ve ekspertiz ücretlerinin ödenmesi ve ücret saptama şekli protokolda yer alacaktır.

./.

d) Fakültece veril n garanti belgesinin hangi koşullarda ve kimlerin kabulü ile verileceği belirtilecektir.

e) El Sanatları Araştırma, Geliştirme ve Koruma Merkezi Kurulduğunda, protokolla belirlenen Fakülteye ait sorumluluklar ve yükümlölükler merkez yönetmeliğine göre yeniden düzenlenecektir.

Komisyon Başkanı

Mustafa ASLIER

Üye

Şahin YAĞAN

Üye

Dr. Harald BÖHMER

EK 2: İyi Bir Halı Dokuyabilmek İçin Dikkat Edilecek Konular

İYİ BİR HALI DOKUYABİLMEK İÇİN DİKKAT EDİLECEK KONULAR

1.TEZGAHIN DURUMU: Tezgah halının düzgün çıkmasında en önemli alettir. Ağaç tezgahlarda görülen incelik kalınlık farkı veya ağacın dönmesi, çözgünün gerginliğinde farklılıklar yaratır. Bu farklılık dokuyucuyu yanıltır ve gevşek kısımlar oturmaz, gergin kısımlar oturur ve halıda potlar meydana gelir. Tezgahın yan direklerinin de boyları eşit olmalıdır. Direklerde alt ve üst deliklerin arası, her iki direkte de aynı olmalıdır. Aynı olmazsa çözgünün bir tarafı gergin, bir tarafı gevşek olur. Demir tezgahlarda burgunun sıkılması her iki tarafta aynı seviyede olmalıdır. Çözgü çok fazla gerilmemelidir. Aşırı gergin çözgülerde dokunan halılar tezgahtan çıktıktan bir-iki ay sonra kenardan çekip, halıda pot yaratır. Tezgahın ayaklarının oturduğu zemin düzgün olmalı tezgah oynamamalıdır. Meyilli zeminde tezgahın gönyesi bozulur. Bu durum tezgahın oynamasına ve yan yatmasına sebep olduğu için, halının çözgüleri de yan yatar. En iyi çözüm demir tezgah kullanmaktır.

2. MALZEMENİN SEÇİMİ: Halının dayanıklı olması, yüzünün düzgün ve parlak görünmesi; en başta yapağın iyi olmasına bağlıdır. En azından ilmelik iplerin yapağıdan eğrilmemesi gerekir. Bu yapağular, genç koyunlardan alınmalıdır. Yaşlı koyunların yapağularında köpek kılı çok olur ve bu yapağular boyayı iyi almaz. Ayrıca köpek kılı halı yüzünde kırılık yapar ve sonra dökülür, halı zayıflar. Sonuç olarak köpek kılı olan yapağı ne ilmekte, ne argaçta ne de erişte kullanılmamalıdır. Halı ne kadar düzgün dokunursa dokunsun, köpek kılı bulunan halı kalitesiz olur.

EĞİRME: İlmelik olarak eğrilecek ipler, az bükümlü yani süngün olmalıdır. Kıvrak eğrilmiş ip, hem boyayı içine almaz, hem de halının kırkımı iyi olmaz. Kıvrak ilmekler halı yıkandıktan sonra uzayacağı için halı yüzünde uzun kalır ve makaslaması kötü yapılmış bir halı görünümü verir.

ARGAÇ: Argaç ilmelik iplere göre daha kıvrak eğrilir. Kalınlığı, çözgü ve ilmek ipi kalınlığına göre ayarlanır. İlme ipinin bir katının kalınlığına yakın olmalıdır. Fakat çok muntazam eğrilmelidir. Argaç elde iğde eğrilir. Eğer argaç çıkırıktaki eğrilmiş ise mutlaka kaynatılarak kullanılmalıdır. Yoksa halının arkası kır ve tüylü olur. Kaynamış argaç, biraz keçeleştiği için, çözgüler arasından geçerken sıyrılmaya başlayacağı için tüylenmez.

ERİŞ: Argaç kalınlığında eğrilmiş en az iki ipin bükülmesinden olur. Daha kalın veya daha ince eğrilmemelidir. Argaç, ilme ve eriş birbirine göre çok

2

farklı kalınlıkta eğrilmişse motifler basık veya uzun çıkar. Boyanmış ilmek kelepleri yumaklanmadan önce çok iyi yıkanmalıdır. Halı dokunduktan sonra yıkanırsa ilmek kökündeki kirler ve ipten bulunan boya artıkları halı yüzeyine çıkar ve solmuş görünümünü verir.

3. ÇÖZGÜ ALETİ: Çözgü aletinin iki tarafındaki dikmelerin oynamaması gerekir, oynadığı zaman çözgünün başlanan kısmı ile bitiş kısmı arasında uzunluk farkı olur ve bütün düzeni bozar. Tezgah ne kadar düzgün olursa olsun, eğer çözgünün boyunda farklılık olursa gergin, gevşek durum ortaya çıkar.

4. ÇÖZGÜNÜN HESAPLANMASI VE ÇÖZÜLMESİ: Ayvacık ve Yuntdağ yöresinde halıların 10 santimetre eninde ortalama 28 ilmek vardır. Çözgü ince olursa bu sayı 29 veya 30 a çıkabilir. Kalın olursa 25 e iner. Bundan daha sık veya seyrek olması kaliteyi bozar. **ÖRNEK:** Bir metre eninde bir halı için ortalama 280 ilmeye gerek vardır. Çözülecek çözgünün uzunluğu yapılacak halının boyundan en az bir metre daha uzun hesaplanır. Çözgü çözülürken çapraz başlamak, çözgünün tezgaha getirilmesinde ve gücülenmesinde kolaylık sağlar. Çözgü çaprazına kalın ip geçirmek gerekir. Çözgü çözülürken, çözgü ipini getirip, götüren kişi değişmemelidir. Dıdılama yapan kişiler çözgü birikmeden hemen dıdıya almalıdırlar. Çözgü çubuklara alınırken, alt çubuk halı enine göre tutulur. Üst çubukta çözgü alta göre her bir metre ende 5 santimetre daha enli tutulur. En iyisi alt ve üst çubukların ortalarından itibaren sağa sola doğru 10 ar santimetre aralıklarla 10 santimlik aralara alt çubukta 28 ilmek konursa, üst çubukta 27'şer ilmek dağıtılır. Böylece üst çubuk daha enli açılmış olur. Dokunan halılarda ilmek sayısı 1 merkekte ortalama 100.000 olmalıdır. Bu sayı en az 90.000 ve en fazla 110.000 olmalıdır.

5. GÜCÜ: Çubuklara önceden dağıtılmış çözgü oynatılmadan kol kalınlığında bir başka ağaca sarılır ve tezgaha getirilip, takılır. Çözgünün kıvrışıklıklarını düzeltmek için, iki defa üste ve alta düzgün ve gergin olarak sarılır. Gücü yapılacağı zaman gücü çubuğunun ortasından itibaren 10 santimlik aralıklarla gücü yapılır. Gücü çubuğu boyunca bir ip gerilir ve gücüleme yapılır. Gücü ipi içine alması gereken çözgü telini içine aldıktan sonra bu gergin ipe de bir defa dolandır. Buna sabit gücü denir ve Çözgüler oynamaz. Gücüye dağıtılacak çözgüler alt çubuktaki dağıtım sayısı ile aynı olmalıdır.

Yani alt çubukta 28 ilmek ise gücde de 28 ilmek olmalıdır. AYARLAMALARI HEP ORTADAN YANLARA DOĞRU YAPMAK EN DOĞRU YOLDUR. Demir tezgahlarda zaten 10 santim aralarla vidalar bulunur. Gücüleme yapılırken araya oklava kalınlığında bir çubuk koymak yeterlidir.

6. **DOKUMAYA BAŞLAMA:** Çözü tezgaha iyi aktarılmış ve gücüleme işlemi tamamlanmış ise, çözüler aşırı gergin olmayacak şekilde gerilir. Çözünün gerginliğinin normal olması, dokunacak halı ve kilim için çok önemlidir. Halının alt kısmının yere paralel başlaması için, ilk argaç geçirildiği zaman kirkiti vurmaktan önce, kirkitin altına çözü alt sarma çubuğuna dayandırılmak üzere enli bir tahta tutulur ve kirkit ilk atkırı yerleştirirken hepsi aynı hızda olur. İlk argaç çözü ipinden geçirilir. Argaç iki defa geçirildikten sonra, aynı ip koparılmadan çiti yapmaya geçilir. Çiti her erişten bir dolanarak, iki sıra yapılır. Çitin yapılmasındaki amaç, halının sökülmesini önlemek, uzun ömürlü olmasını sağlamak ve en önemlisi çözü ipliklerinin aralarını eşitlemektir. Çiti halının hem başına hem de sonuna yapılmalıdır.

KİLİM : Ayvacık ve Yuntdag yörelerinde yapılmış halılarda eskiden beri kilimlerin enleri 10- 15 santim arasında yapılmaktadır. Geleneği korumak ve halı desenini zengin göstermek için kilim hem enli yapılmalı hem de desenlerle veya çizgilerle bezenmelidir. Bu durum halının görünüşüne dolayısı ile satışında iyi etki yaratır. Her dokuyucu kendine göre güzel olacak şekilde bezeme yapabilir. Kilimlerin eni tezgahta en az 7 santim dokunmalıdır. Çünkü halı yıkandıktan sonra çeker.

7. **DOKUNURKEN YAPILACAK İŞLEMLER:** Halıya ilmek iki el yardımı ile atılmalıdır ve ilmek çözünün dibine kadar indirilmelidir. Havada kalan ilmekler kirkitleme sırasında arkaya doğru çıkıntı yapar. İlmek atarken ve aşağıya indirirken ilmenin her iki ucunu birlikte tutmak gerekir. Yoksa bir uç geride kalır, makasa girmez ve halının yüzü bozuk görünür.

ARGAÇLAMA: İlk argaç varangelen aşağıda iken gergin geçirilir. Bu durumda ilmekler iyi oturacağı için halı sıkı olur. Halının arkası ve yüzü muntazam görünür. İkinci argaç bol geçirilmeli ve çözülerin arasına iyice yerleştirilmelidir. Halının eni nasıl başlandıysa o ölçüde

götürülmelidir. Her dokuyucunun metresi yanında bulunursa sık sık ölçeceği için hatalar çoğalmadan düzeltilir.

KIYI ÖRGÜSÜ: Kıyı örgüsü en az dört çözgü teline ve tek kat argaç ipi ile örülür. Kıyı argacının inceliği ile halının içine geçilen argacın inceliği aynı olmalıdır. Her ikisi farklı kalınlıkta olursa kenar ve içi pot yapar. Kıyı örgü argacı ilmekli kısmın üzerine getirilirken her defasında farklı telden dönmelidir. Kıyı argacı halının içine geçilen beyaz argacın üstüne getirilmez. Kenar örgüsünün yüksekliği ilmek hızasını geçmemelidir. Bu nedenle kenar örgüsü makastan sonra örülmelidir. Argaç ne çok fazla ne de az geçirilmemelidir. Fazla örülürse marul, az örülürse kasma yapar halının kenarını potlaştırır.

MAKAS: Makaslama yapılmadan önce ilmekler el ile düzeltilir ve kesilecek pozisyona getirilir. Makasın çözgüye bastırılması her zaman aynı şiddette olmalıdır. İki kişi dokurken aynı makas kullanılmalı ve her iki, dokuyucu makası aynı şiddette bastırarak kesmelidir. İlmek uzunluğu ortalama 1 santim olmalıdır. Derin (kuru) kırılan halıların deseni net görünür, fakat ömrü kısa olur.

HALIYA DESEN VE RENK YERLEŞTİRİLMESİ: Halıya başlamadan önce yetecek kadar rekli ip sağlanmalıdır. Göbekli halılarda halının boyu uzatılacaksa zeminden boşluk bırakılır. Desen aralarına konacak dolgu motifleri, sağlı sollu farklı olacak, isimler çeşitli renklerden halının gizli bir yerine yazılacaktır. Halı bitiminde çiti yapıldıktan sonra, isteyen baş örgüsü yapabilir. Saçaklar ise ince örülmeli ve 6-7 santimden uzun olmamalıdır. Saçak örgülerinin bitimi sökülmecek şekilde düğümlenmelidir.

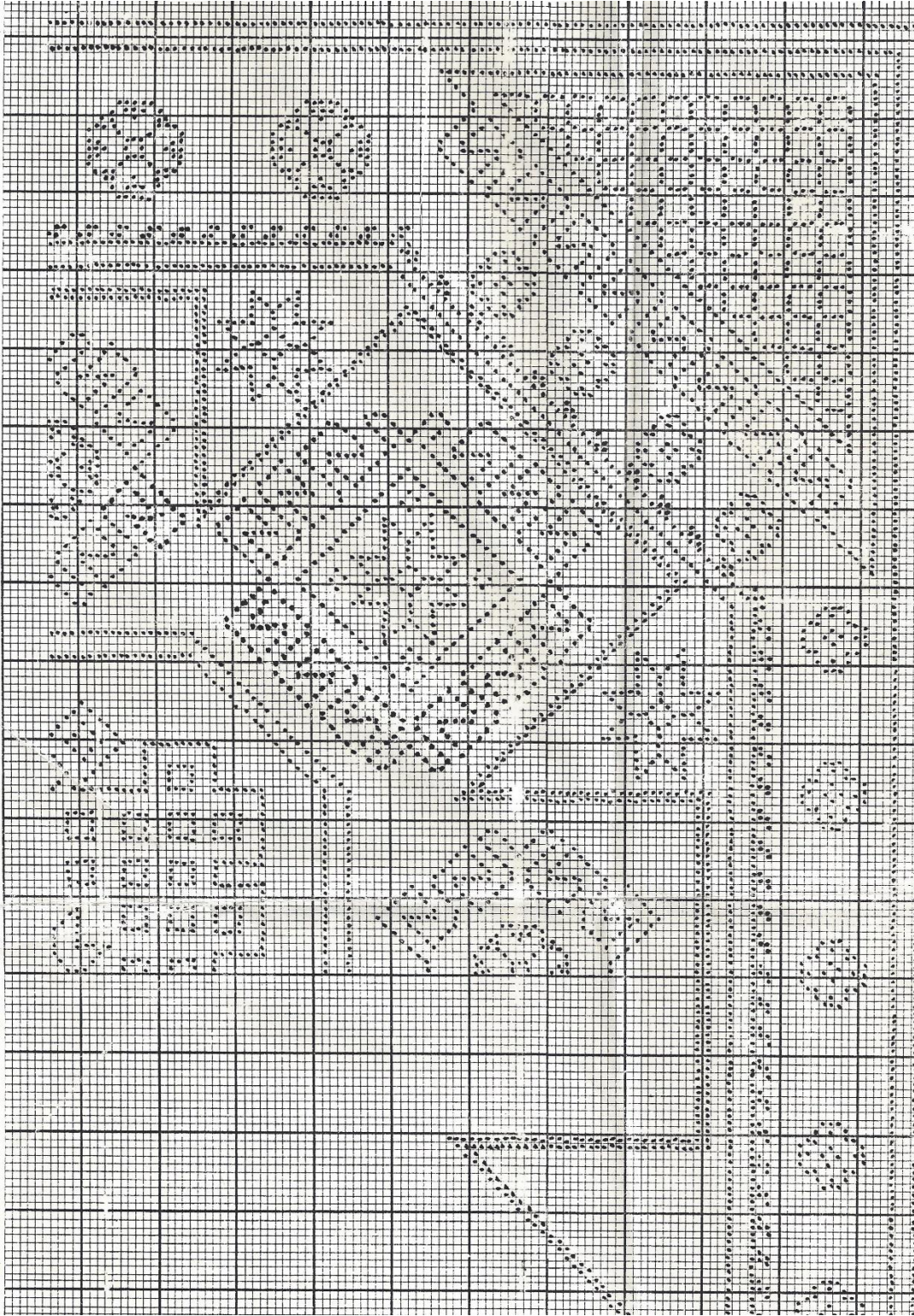
YIKAMA: Yıkamadaki amaç, halıyı yumuşatmak ve üzerinde bulunan kısa yünleri uzaklaştırmaktır. Yıkamadan önce halı bir dolapta iyice dödürülerek çarpılırsa yıkama işlemi daha kolay olur. Halılar önce soğuk su ile ıslatılır. Zeytin yağı ev yapımı sabunla sabunlanır bir saat bekletilir. Sonra bol su ile durulanır. Durulanırken enli bir tahta ile halının yatımına doğru bastırılarak halının suyu alınır. Halı suyunu atana kadar düz yerde kurutulmalıdır, yoksa pot yapar.

Hasırtaçın: Prof. Serife Aflikan
Jul 1997

S. Adle

EK 3: Derlenmiş Bir Halı Kağıdı

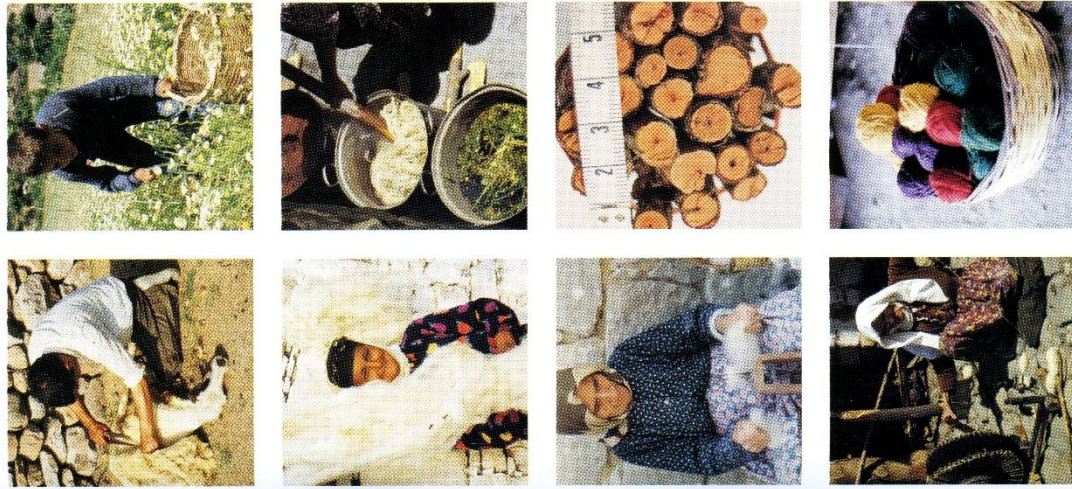

Resim 204: Ş. Atlıhan tarafından derlenmiş Ayvack bölgesine ait bir halı deseni (Ş. Atlıhan arşivi).

1983'te Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Tekstil Bölümü mezunlarından Prof. Şerife Altınhan görevlendirilerek desen ve teknik danışman olarak DOBAG ekibinde çalışarak üzere proje yöneticilerince davet edildi. DOBAG halı üretim bölgelerinde ikamet etmek koşuluyla kooperatiflerde üretilen halı ve kilimleri denetlemek üzere görevlendirildi. Fakülte dekanları projenin gelişmesi için katkıda bulundular, projenin tanıtımı için çeşitli etkinlikler düzenlediler. Bunların en başında gelen uluslararası etkinlikler; 1985, 1991, 1997 ve 2002 yıllarında Çanakkale-Ayvacık ve Manisa Yurtıdağ bölgelerinde düzenlenen Uluslararası DOBAG sempozyumları ve sergileridir.

NASIL BAŞLADI?

Eskiden kullanılan doğal boyaları ve bağlayıcıları (mordant) tespit etmek üzere, tarihi hallardan renkli ipik örnekleri alınarak analizleri yapıldı. Boyar maddelerin elde edildiği bitki ve bağlayıcı maddelerin yörelerde bulunmalarından oluşan kolay uygulanabilen boyama reçeteleri düzenlendi.

NEREDE BAŞLADI?

DOBAG Projesinin uygulanması için, yüzlerce yıldan beri geleneksel halı dokumacılığı yapan bölgelerin ikisi; Çanakkale- Ayvacık ve Manisa Yurtıdağ değişik bölgeleri seçildi. Seçilen bölgelerdeki dokuyuculara önce, atalarının kullandığı doğal boyamacılık yöntemleri tekrar öğretildi. Bugün proje kapsamında toplam 25 köyde 400 üye aile yer almakta ve pazar için halı üretimi yapılmaktadır.

AMAÇLAR

DOBAG Projesi, geleneksel dokumacılığın sürdürüldüğü fakat doğal boyamacılığın unutulduğu bölgelerde, dokuyuculara çevrelerinde bulabilecekleri bitki ve malzemelerle doğal boyamacılığı yeniden öğretmek, halların uyumlu ve solmaz renkli yünlerle dokunmasını sağlamayı amaçlamıştır. Asıl amaç, yörede var olan halıcılığı geliştirmek, dokuyucuların gelir düzeyini yükseltmek ve köyden şehre göçü önlemektir.

YÜRÜTME

DOBAG Projesi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ve Marmara Üniversitesi Geleneksel Türk El Sanatları ve Tasarım Araştırma ve Uygulama Merkez tarafından yürütülmektedir.

DOBAG HALLILARI

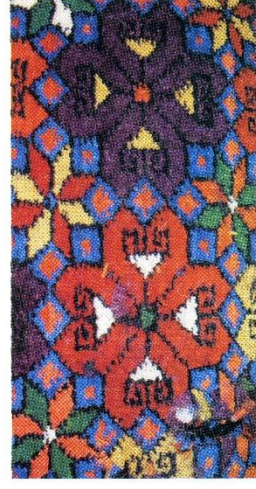
DOBAG hallıları geleneksel desenlerde sadece doğal boya ve saf yünden elde eğrimsiz ipikle dokunmaktadır. Dobag hallıları kategorisinde en yüksek kaliteye sahiptir. DOBAG hallılarında, eskirimsiz görüntüsü vermek için; piyasada uygulanan yakma, kimyasal yıkama ve soldurma işlemleri uygulanmaz. Her DOBAG halısı, fakülte tarafından verilen bir kimlik kartına sahiptir. Bu kimlik kartında; bölge, köy, dokuyanın ismi, imek sayısı, ölçüler ve garanti numarası yer alır. Halı kaliteleri, fakülte tarafından bir etikette garanti edilir. Bu etikette, hallıların yöresel desenli ve doğal boyalı olduğu belirtilmektedir.

DOBAG - SERGİLERİ

İSTANBUL, Otım, 1982 / MANNHEIM, Peter Bauspack, 1982 / BONN, Wissenschaftszentrum (Bilim merkezi) 1982 / LONDON, Barbican Centre, (Şiirli halı sergisi) 1983 / DUBAI, and ABU DHABI (Birleşik Arap Emirlikleri), Türk Festivali, 1986 / VIENNA, 5. Uluslar arası Doğu Hallıları Konferansı, 1986 / OSAKA, Ulusal Etnografya Müzesi, 1986, 1994 / WASHINGTON, Dünya Bankası Galerisi, 1987 OSLO, Konser binası, 1987, 1988, 1991, 1992, 1995 / BONN, Frauen-Museum (Kadın Müzesi), 1989 / SAN FRANCISCO, Academy of Sciences (Bilimler Akademisi), 1990, 91, 92, 1993, 1995 / SAN FRANCISCO, De YOUNG Museums of Asian Art (Asya Sanatları Müzesi), 1990, 93, 96, 99, 2000, / COPENHAGEN, National Museum of Denmark (Danimarka Ulusal Müzesi), 1994 / DRAMMEN (Norway), Drammen Tiyatrosu 1997 / SANDANE (Norway), Museum of Ethnology (Etnografya Müzesi), 2000 / BERGEN (Norway), 2002 / ALMANYA-GERMANY, 2002

DOBAG HALLARININ YER ALDIĞI MÜZELER

National Museum of Ethnology, OSAKA, 1985 / British Museum (Islamic Gallery) LONDON, 1989 / De Young Museum of Asian Art, SAN FRANCISCO, 1990 / Al Souis College, OXFORD University, 1992 / Victoria and Albert Museum, LONDON, 1994 / Academy of Sciences, SAN FRANCISCO, 1997 / Museum Fier Völkerkunde, WIEN- VIENNA, 1997 / National Museum of Scotland, (NMS) EDINBURGH, 1997 / SANDANE (Norway), Museum of Ethnology, 2000 / Museum of Asian Arts, SINGAPORE, 2001 California Academy of Sciences, 2001

Resim 206: DOBAG Projesi broşürünün arka yüzü.

EK 5: DOBAG Projesi'nde Emeği Geçenler⁹⁶

DOBAG Projesi'nin planlanması, başlangıcı ve uygulama aşamalarında grup içinde ve bireysel olarak birçok kişi ve kurumun emeği geçmiştir. Uygulama bölgeleri olan Çanakkale ve Manisa'da dönemin valileri, ordu komutanları, kaymakamları yetki alanları kapsamında madden ve personel hizmetleri ile, önceki ismi ile Devlet tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu (DTGSYO), sonraki ismi ile Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi DOBAG çalışma ekibine her zaman destek olmuşlardır. Başlangıçta kooperatifler henüz kendi teşkilatlanmalarını tamamlamadan önce, DOBAG kapsamında ilk üretilen halı ve kilimlerin hammadde ve işçilik maliyetlerini, tanıtım ve pazarlama giderlerini karşılamak üzere valiliklerin özel idareleri bünyesinde kooperatiflerin ve belediyelerin de hissesi olan “Geleneksel El Sanatları Anonim Şirketi” kurulmuştur. Bu destekler olmasaydı proje işlerlik kazanamazdı. Özellikle o dönemde Çanakkale Valisi olan Sayın **Nurettin Turan**'ın projeye verdiği önem ve destekler çok önemlidir. Projenin gerçekleştirilmesinde gereken yardımları yapmaları için kaymakam ve muhtarları görevlendirdi.

Resim 207: Sol taraftan; Ozanay Omur, arka solunda valinin şoförü, arka sağında Kaymakam Yaşar Birgi Çağlaşan, yanında Necdet Özgül, dokuyucu Emine Toker, muhtar Hasan Yılmaz, Vali Nurettin Turan, Kooperatif Başkanı Süleyman Aydın, Erol Eti, Harald Böhmer, Erol Eti ve Böhmer'in arasında Tarım İl Müdürü İbrahim Bey, Süleymanköy, 1981. Foto: H. Böhmer arşivi.

⁹⁶ “DOBAG Projesi'nde Emeği Geçenler” bölümündeki bilgiler Prof. Şerife Atlıhan tarafından yazılmıştır.

Kendisi mahiyetindeki daire müdürlerini de alarak köylere gelip dokuyucular ve aileleri ile konuşmalar yapmış, sorunlarını dinlemitir.

PROF. DR. OZANAY OMUR: Projenin başlangıcında DTGSYO Tekstil Bölümü Başkanı olarak projenin ilk yürütücüsü olmuştur (Bkz. Resim 204). Projenin uygulama bölgelerindeki valilerle i birliği yaparak onların desteklerini sağlamıştır. Defalarca köylere giderek dokuyucuları kaliteli halı dokumaları konusunda bilgilendirmi, yol göstermiş ve teşvik etmiştir. Ayrıca DOBAG ekibinde alıan Araştırma Görevlilerini yöresel halı desenlerinin tespit edilip, kâğıtlara geçirilmesi için görevlendirerek geleneksel desenlerin devam etmesini sağlamıştır. Başlangıçta iki yıl özverili çalışmaları ile, DOBAG ekibindeki ğretim elemanlarına örnek olmuştur.

PROF. TANKUT ÖKTEM: 1981 yılında DTGSYO Tekstil Bölümü DOBAG Projesi'ni planladığında Prof. Tankut ktem Okulun Müdürü idi. Bu yıllarda Kenan Evren ve beraberindeki generallerin idaresinde askeri sıkıyönetim vardı ve devlet dairelerine yeni atamalar yapılamıyordu. Tankut ktem bizzat Ankara'ya gidip, DOBAG Projesi'nde çalışması için doğal boya uzmanı olarak Dr. Harald Böhmer'in Yüksekokulun yabancı uzman kadrosuna alınmasını sağlamıştır. Kendisini rahmetle anıyoruz.

PROF. ŞAHİN YÜKSEL YAğAN: Tekstil Bölümü ğretim Elemanı olarak, projenin planlanmasında ve daha sonra 1983'te kurulan Geleneksel El Sanatları ve Tasarım Araştırma ve Geliştirme Merkezi Müdürü olarak projenin yürütülmesinde önemli katkıları olmuştur.

ÖğR. GÖR. NECDET ÖZGÜL: DTGSYO'da Makine Halısı dersi hocasıdır, projeye Çanakkale Boğaz Komutanlığının desteğini sağlamıştır. Kendisini rahmetle anıyoruz.

DR. ÖğR. ÜYESİ TURGAY BAŞKAN: Projenin başlangıcında köylere giden ekibin içinde yer almış, dokumaya balanabilmesi için camilerde bulunan geleneksel desenli birkaç halının desenlerini kareli kâğıtlara geçirmiştir.

PROF. MUSTAFA ASLIER: DOBAG Projesi başladığında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde dekan yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Dekan yardımcılığı döneminde ve 1985-1991 yılları arasındaki dekanlık döneminde projede çalışanlara destek olmuştur. Doğal boya uzmanı Dr. Harald Böhmer'e, sahada çalışan Araştırma Görevlisi Şerife Atlıhan'a, DOBAG laboratuvarında görevli Araştırma Görevlileri Nevin Enez ve Recep Karadağ'a her konuda destek olmuş, onları yurt içi ve yurt dışındaki bilimsel toplantılarda doğal boya ve DOBAG Projesi hakkında bildiri sunmaları için teşvik etmiştir. Kendisi de her fırsatta projeyi tanıtmak için yurt içi ve yurt dışında çeşitli bilimsel toplantılarda bildiriler sunmuş, konferanslar vermiş, halı sergilerinin açılışlarında bulunmuş, makaleler yayımlayarak projenin tanınmasına katkı sağlamıştır. Yörelerde yapılan sempozyumlara da katılarak destek vermiştir (Resim 164, Resim 208).

Resim 208: III. Uluslararası DOBAG Sempozyumu'nda soldan Recep Karadağ, Mustafa Aslier, Birgitte Jensen (Danimarka), Eckhart Schroeter (Oslo, Norveç, DOBAG Bayii), Manisa, Yuntdağ, Örselli Köyü, 1997. Foto Şerife Atlıhan.

Dokuyucu kadınlarla iletişim kurarak sorunlarını dinlemiş, çözüm üretmiştir. Mustafa Aslier dokuyucu kadınları teşvik etmek ve onurlandırmak için, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi tarafından "Başarı Belgesi" hazırlatmış (Resim 163), 1991 yılında düzenlenen II. Uluslararası DOBAG Sempozyumunda DOBAG

projesi kapsamında dokuma yapan kooperatif üyesi kadınlara verilmesini sağlamıştır (Resim 209). Bu belge 2002 yılında yapılan sempozyumda da yeni dokuyuculara verilmiştir.

Resim 209: DOBAG dokuyucularına başarı belgesi verilirken, 1991. Foto: M. Asher arşivi.

Resim 210: Prof. Mustafa Asher. Foto: M. Asher arşivi.

FAKÜLTE DEKANLARI: Projenin yürütüldüğü yıllarda dekanlık yapmış olan **Prof. Erol Eti, Prof. Hüsamettin Koçan** ve **Prof. Nazan Erkmen** projeye sahip çıkmışlardır.

DR. HARALD BÖHMER: DOBAG Projesi başladığında DTGSYO Müdürü Prof. Tankut Öktem ve Tekstil Bölümü Başkanı Prof. Dr. Ozanay Omur, Dr. Harald Böhmer'i proje kapsamında çalışmalar yapmak üzere davet etmiştir. Türk ve Alman Hükümeti ile gerekli işlemler tamamlandıktan sonra yabancı uzman olarak fakültenin kadrosuna alınmıştır. Dr. Harald Böhmer projeye dâhil olmadan önce İstanbul'daki Alman Lisesi'nde kimya ve biyoloji öğretmeni olarak görev yapmaktaydı. Alman Lisesi'nde iken Anadolu halı ve kilimlerindeki doğal boyaları araştırmış, doğal boyalar ve analizleri üzerine doktora yapmıştır. O yıllarda Böhmer'in bu çalışmalarından haberdar olan DTGSYO Seramik Bölümü öğretim elemanlarından **Güngör Güner**, Dr. Böhmer'i doğal boya uzmanı olarak Tekstil Bölümüne önermiştir. Dr. Böhmer DOBAG Projesi uygulama bölgelerinde çalışmalara başlamadan önce eskiden kullanılmış doğal boyarmaddeleri ve bağlayıcı (mordan) maddeleri tespit etmek için Türk ve İslam Eserleri Müzesi ve diğer müzelerdeki tarihi halılardan renkli iplik örnekleri alarak analizler yapmıştır. Analizlerin sonucunda boyarmaddelerin elde edildiği bitki ve bağlayıcı maddelerin yörelerde bulunanlarından oluşan, kolay uygulanabilen boyama reçeteleri düzenlemiştir. Dr. Böhmer 1981'de DOBAG Projesi kapsamında köylerde yanında asistanı Araştırma Görevlisi Nevin Enez ve öğrencileriyle birlikte boyamacılık kursları vermişlerdir. Bu kurslarda eşi bayan **Renate Böhmer** de yer almış, dokuyucular ve aileleri ile çok iyi iletişim kurmuşlar, onları anlamaya çalışmışlardır. Dokuyucular ona "Alman Hoca" diye hitap etmişlerdir. Dr. Böhmer, projedeki doğal boya uzmanlığının yanında yurt dışındaki halı alıcıları, müzecileri, koleksiyoncuları, bilim adamlarını ve gazetecileri DOBAG Projesi uygulama bölgelerine getirerek, makaleler yayımlayarak projenin tanıtımına çok büyük katkılar sağlamıştır. Bu nedenle DOBAG Projesi yurt dışında Dr. Böhmer'in projesi olarak algılanmıştır. Dr. Böhmer 1981 yılında fakültede kurduğu Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme Laboratuvarı'nda yanında asistan olarak başlayan Nevin Enez'i ve 1990 yılından itibaren aynı laboratuvarda yanına asistan olarak görevlendirilen Recep Karadağ'ı doğal boya uzmanları olarak yetiştirdi. Onlarla birlikte

makaleler yayımlayarak uluslararası ortamlarda tanınmalarını sağladı. Şimdi her ikisi de fakültede Prof. Dr. olarak kimya ve doğal boya dersleri vermekte tez yürütmektedirler.

Resim 211: Dr. Harald Böhmer ve Prof. Şerife Atlıhan, 1983⁹⁷.

Resim 212: Renate Böhmer, 1981⁹⁸.

⁹⁷ Şerife Atlıhan, "Obituary on Dr. Harald Boehmer", *Carpet Collector*, Almanya, Sayı: 3, 2017, s: 23.

⁹⁸ Böhmer, *Koekboya*, s. 8.

PROF. DR. NEVİN ENEZ: 1981 yılının Eylül ayında Dr. Harald Böhmer'in asistanı olarak proje ekibine dâhil olmuştur. Laboratuvarındaki analiz çalışmalarına katılmış, köylerde çalışmalar yapmıştır. Yurt dışından sempozyumlara katılan, projeyi tanımak ve uygulamaları yerinde görmek için bölgelere gelen müzeci, akademisyen ve gruplara İngilizce olarak projenin tanınmasına katkı sağlamıştır.

Resim 213: Prof. Dr. Nevin Enez bir DOBAG dokuyucusu ile, Çamkalabak, 1998⁹⁹.

PROF. DR. RECEP KARADAĞ: Dr. Harald Böhmer'in asistanı olarak 1990 yılında Doğal Boya araştırma ve Geliştirme Laboratuvarı'nda görevlendirilmiştir.

Resim 214: Prof. Dr. Recep Karadağ DOBAG Laboratuvarı'nda çalışırken, 1992¹⁰⁰.

⁹⁹ Böhmer, **Koekboya**, s. 9.

¹⁰⁰ Böhmer, **Koekboya**, s. 9.

PROF. ŞERİFE ATLIHAN: Projenin başlangıcında koordinasyonu sağlayacak ve dokuyucular ile iletişim kurabilecek bir eleman arayışına girilmiştir. Bu iş için 1975 yılında DTGSYO Tekstil bölümünden mezun olan Şerife Atlıhan İzmir’de Makine Halısı üreten ‘Sezik Tekstil Sanayi’ fabrikasında desen şefi iken, DOBAG Projesi kurucu hocaları tarafından davet edilmiştir. 10 Nisan 1982’de Ayvacık’a gelip dokuyucularla tanışmış, yapılması gereken çalışmaları yerinde görmüştür. Çalıştığı fabrikadan 1982 Aralık ayında ayrılmış ve 03 Ocak 1983 tarihinde Çanakkale Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü bünyesinde Ayvacık Halıcılık Okulu Müdürü olarak atanmış ve DOBAG’daki görevine başlamıştır. Bu tarihten itibaren Ayvacık’ta yaşamaya başlamış, Ayvacık’ın 30 köyünde toplamda 300’ün üzerinde kooperatife üye olan ve evlerinde halı dokuyanları bir program dâhilinde her iki haftada, her bir evi ziyaret edip tezgâhları denetlemiştir. Dokuyucularda gördüğü dokuma tekniği, desen ve renk hatalarını düzeltmeleri için yol göstermiştir. Köylerdeki dokuyucuların sorunlarını anlamak verimli çalışmalarını sağlamak için onlarla konuşmalar yapmış, dostluk kurmuş ve bütünleşmiştir (Bkz. Bilaller ve Çamkalabak köylerinde yapılan sözlü görüşmeler, s. 147-153). Ayvacık’ta bir taraftan dokuyucuları denetlerken otuza yakın yöresel motif ve desen derlemiş (Resim 204), yörenin el sanatları üzerine araştırmalar yaparak bunları belgelemiştir. 1984 Mart ayında, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümünde açılan Araştırma Görevlisi sınavını kazanmış ve aynı yılın Aralık ayında kadroya atanmıştır. Kendisi projede sadece halı üretimini denetlememiş, dokuyucu kadınların toplumda saygınlık kazanmasını, kooperatiflerin yıllık olağan genel kurullarında kürsüye çıkıp fikirlerini söyleyebilecekleri özgüveni sağlamıştır. Dokuyucuları yurt dışındaki DOBAG halı alıcılarının düzenlediği halı kilim sergilerinde dokuma gösterisi yapmaları için teşvik etmiş, çoğu zaman onlarla birlikte gidip, kendi çektiği görsellerle DOBAG Projesi’ni tanıtıcı konferanslar vermiştir. Yurt dışındaki sergilerde dokuyuculara gelen sorulara tercümanlık yapmış, yaptıkları işin ne kadar önemli olduğunu hissetmelerini sağlamıştır. Dokuyucuların yararına yaptığı tüm çalışmalarla onların tam güvenini kazanmıştır.

Resim 215: Prof. Şerife Atlıhan DOBAG dokuyucuları ile, Çamkalabak, 1997. Foto: Ş. Atlıhan arşivi.

Projedeki dokuyucular halı dokumaktan iyi para kazandıkları için kız çocukları doğduğu zaman yeni dokuyucu geldi düşüncesiyle eskisinden daha mutlu olmuşlardır. Şerife Atlıhan DOBAG Projesi'nde dokunan halıların üniversite adına kalite sınıflandırmasını yaparak, üniversitenin iyi kalite halı için verdiği deri etiketi hak etmelerini, hem iyi dokuma yapanların daha fazla para almasını, hem de halı alıcılarının daha fazla halı almalarını ve dokuyucuların da daha fazla kardan pay almalarını sağlamıştır. Diğer taraftan halı alıcılarıyla dokuyucular arasında köprü olmuş, alıcılardan gelen siparişleri dokuyuculara aktarmış, halı alıcılarıyla İngilizce ve Almanca dillerinde yazılı ve sözlü iletişim görevini de üstlenmiştir. Dokuyucular halılarını dış ülkeden gelen gruplara tanıtırken hep onların yanında yer almış, halı alıcılarına halı kilim dokuma geleneğini anlatan konferanslar vermiştir. Ayrıca üniversite adına düzenlenen 1985,1991, 1997 ve 2002 yıllarında dört uluslararası sempozyumda koordinatörlük yapmıştır. 1983-1997 yılları arasında hep Ayvacık'ta yaşamış, Manisa-Yuntdağ bölgesindeki üretimi denetlemek için Ayvacık'tan gidip gelmiştir. Yaptığı çalışmalar hakkında iki haftada bir İstanbul'a fakülteye gelerek rapor vermiştir. 1991 yılında yardımcı doçent olduktan sonra

fakülte de ders vermesi zorunlu olmuş ve Ayvacık'tan gelip gitmeye başlamıştır. 1994 yılında doçent olmuş ve 1997'de İstanbul'a taşınmıştır. Bu defa da İstanbul'dan iki ya da üç haftada bir DOBAG dokuyucularını denetlemek üzere Ayvacık ve Manisa'ya gidip gelmeyi sürdürmüştür. 2000 yılında profesör olmuş, 2002 yılında dekanlık kendisine DOBAG Projesi Koordinatörü görevini vermiştir. Ama o görevini devredecek iki asistanı yetiştirmeye çalıştıysa da asistanlar ailevi sorunlarını gerekçe göstererek orada çalışmayı istememişlerdir. 20 Ocak 2018 tarihinde yaş haddinden emekli oluncaya kadar ilk başladığında kendisine verilen DOBAG Projesi denetleme ve koordinasyon görevini sürdürmüştür. Hayatını, gençliğinin en güzel yıllarını DOBAG Projesi'ndeki görevine adamıştır. Altı yıl ömür biçilerek başlatılmış DOBAG projesi, onun enerjisi, özverili çalışmalarıyla 37 yıl devam etmiştir. Dr. Böhmer ile birlikte dayanışma içinde projeyi uzun yıllar yürütmüşlerdir. Dr. Böhmer Şerife Atlıhan'ın projenin yürümesi için 1983'ten beri inanarak durmaksızın mücadele ettiğini, gerek köylerde, gerekse üniversitede çevresini aydınlattığını, güvenilir kişi olduğunu ve kendisine saygı duyduğunu Kökboya kitabında belirtmiştir¹⁰¹.

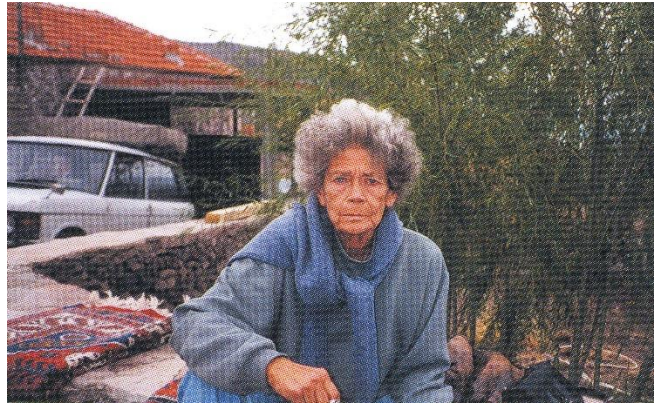
**Resim 216: Prof. Şerife Atlıhan DOBAG dokuyucuları ile, Süleymanköy'de, 2010.
Foto: Ş. Atlıhan arşivi.**

¹⁰¹ Böhmer, **Kökboya**, s. 10-12.

KOOPERATİF BAŞKANLARI: Çanakkale Ayvacık'ta kurulan S.S. Süleymanköy ve Çevre Köyleri Tarımsal Kalkınma Kooperatifi başkanı olarak 1982'den ölüm yılı 2000 yılına kadar başkanlık yapmış olan **Süleyman Aydın** ve yönetim kurulu projeye çok büyük emek vermişlerdir. 1989 yılından beri Manisa-Yuntdağ Kooperatifi'nin başkanı olan **Cennet Deneri** de yönetim kurulundaki kadınlarla dokuyucu kadınları bir araya getirerek uyumlu çalışmalarını sağlamıştır. **Ahmet Çınar**, Yuntdağ Kooperatifi'nin uzun yıllar müdürlüğünü 2003 yılındaki vefatına kadar başarılı bir şekilde yapmıştır.

DOBAG DOSTLARI: Bürokratik engeller nedeniyle proje içinde görev almasalar da her konuda deste olan yabancı ülkeden dostların da katkılarına değinmek gerekir.

Bunların başında Türkiye'de yaşamış ve yaşamakta olan; rahmetli **Josephine Powell** (ABD), halen destek olan **Linda Robinson** (ABD), **Carol LaMotte** (ABD), **Ian Sherwood** (İstanbul'da Kırım Kilisesi rahibi, İngiltere), **Sumiyo Okumura** (Japonya) gelmektedir.

Resim 217: Josephine Powell, Yuntdağ, Örselli Köyü, 1989¹⁰².

Şu an yurt dışında yaşayanlar ise; **Birgitte Jensen** (Danimarka'da yaşayan), Halı Dergisi'nde "Return to Tradition" başlıklı DOBAG Projesi'nin tanıtıcı yazıyı yazan **Jon Thompson**, DOBAG Projesi'ni anlatan 'Return to Tradition' kitabının yazarı **June Anderson**, Halı Dergisi editörü **Daniel Schaffer**, Halının Gizemi' adlı belgesel filmini

¹⁰² Böhmer, Koekboya, s. 11.

çeken ve Böhmer'in öğrencisi olan **Barbara Trottnow**, DOBAG Projesi bölgesinde tezini yazan ve yayımlayan **Kimberly Hart**'dir.

Resim 218: Sol taraftan; Gigi Jones, Birgitte Jensen, Linda Robinson, Harald Böhmer, June Anderson, Şerife Atlıhan, Ayvacık, Erecek, 1992¹⁰³.

DOBAG HALI ALICILARI: DOBAG alıcıları ilk bakışta halıları satmak gayreti ile birtakım etkinlikler düzenlemiş görünseler de, her etkinliğin DOBAG Projesi'ni, Türk halılarını ve Türkiye'yi tanımak gibi rolleri olmuştur. Bunların en başında; 1986'dan beri **Eckhart Schroeter** (Galleri DOBAG, Norveç, Oslo) gelmektedir. Schroeter her yıl Norveç'ten Bahar döneminde 2-3, güz döneminde 2-3 grup getirerek halıları üretim yerlerinde göstermiş ve dokuyucularla kaynaşmalarını sağlamıştır. 1986 yılından itibaren kesintisiz olarak DOBAG halılarını almış ve sadece DOBAG halıları alıp sattığı için galerisinin adını "Galleri DOBAG" koymuştur. DOBAG Projesi'nin uzun yıllar sürdürülmesinde emeği göz ardı edilemez.

Diğer halı alıcıları ise; **Teryy ve Pam Hoyne** (Western Avustralya), **Bill Mc Donnell** (ABD, San Francisco), **Peter Linden** (İrlanda, Dublin), **Hermann Vermaulen** (Belçika, Gent), **Frieder Schmidt** (Almanya, Oldenburg, Ullmann), **Christopher Legge** (İngiltere, Oxford), **Netto Grubu** (İsviçre geneli), **Attilio Righetti** (İsviçre, Buchs), **Charlotte Kwon** (Kanada, Vancouver), **Paul Ramsey** (ABD, Denver)'dir.

¹⁰³ Böhmer, Koekboya, s. 10.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akar, Erşen ve Hakkı Avan. **Manisa**. Manisa: T.C. Manisa Valiliği, 2007.

Anderson, June. **Return To Tradition**. The USA: The University of Washington Press, 1998.

Aslanapa, Oktay. **Türk Halı Sanatının Bin Yılı**. İstanbul: Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd. Şti, 1987.

Aslanapa, Oktay. **Türk Halı Sanatının Bin Yılı**. İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2005.

Balpınar Acar, Belkıs. **Kilim-Cicim-Zili-Sumak, Türk Düz Dokuma Yaygıları**. İstanbul: Eren Yayınları, 1982.

Böhmer, Harald. **Nomads In Anatolia**. Germany: Remhüb-Verlag, 2008.

Böhmer, Harald. **Koekboya**. Almanya: REMHÖB – Verlag, 2002.

Çanakkale. Çanakkale: T. C. Çanakkale Valiliği, 1998.

Day, Susan. **Great Carpets of The World**. London: Thames and Hudson Ltd., 1996.

Deniz, Bekir. **Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları**. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1998.

Eiland Jr., Murray L., Eiland III. Murray. **Oriental Rugs**. Londra: Lawrence King Publishing, 2008.

Enez, Nevin. **Doğal Boyamacılık**. Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayın No:1, İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası, 1987.

Hart, Kimberly (Ed.). **What Josephine Saw**. İstanbul: Koç University Press, 2012.

Hull, Alastair, Luczyc-Whyowska, Jose. **Kilim The Complete Guide**. Londra: Thames and Hudson Ltd., 1993.

Karadağ, Recep. **Doğal Boyamacılık**. Ankara: Geleneksel El Sanatları ve Mağazalar İşletme Müdürlüğü Yayınları No: 3, DÖSİM, 2007.

Katalog. **Turkish Carpets From 13th – 18th Century**. İstanbul: Ahmet Ertuğ, 1996.

Katalog. **Türk El Dokuması Halılar No: 1**. Ankara: Dösım.

Katalog. **Türk El Dokuması Halılar No: 2**. Ankara: Dösım.

Katalog. **Türk El Dokuması Halılar No: 3.** Ankara: Dösim.

Sürelî Yayınlar

- Abay, Ahmet ve Adnan Şimşek. “Ayvacık İlçesinin Sosyal ve Ekonomik Değerleri”. **Ayvacık Değerleri Sempozyumu Bildiri Kitabı**. Ayvacık: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, 29-30 Ağustos 2008, s.1-9.
- Akova, Akgün. “From the Trojan Horse to the Carpets of Ayvacık”. **Alive**. İTKİB, Sayı: 5, 2005, s. 18-27.
- Aşlıer, Mustafa. “Ayvacık’ta Gelenek Yaşatılıyor ve Geliştiriliyor”. **Kültür ve Sanat Dergisi**. Sayı: 38, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1998, s. 24-27.
- Atlıhan, Şerife. “Anadolu’da Kilim Geleneği”. **Katalog, 8.-19. Y.y. Anadolu Kilimleri, Gülgönen Koleksiyonu**. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı, 2001, s. 32-75.
- Atlıhan, Şerife. “Anadolu ve Azerbaycan Halılarında Benzerlikler”. **Azerbaycan Xalçaları**. İstanbul, Cilt: 4, Sayı: 13, 2014, s. 108-143.
- Atlıhan, Şerife. “Batı Anadolu’da Yaşayan Yörüklerde Heybe ve Torba Dokumalar”. **Erdem Dergisi**. Cilt: 10, Sayı: 28, Ekim 1999, s. 35-41.
- Atlıhan, Şerife. “Çeyrek Asırlık Yolculuk”. **Marmara’nın Sesi**. Sayı: 159, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yaz 2008, s. 28-33.
- Atlıhan, Şerife. “Obituary on Dr. Harald Boehmer”. **Carpet Collector**. Almanya, Sayı: 3, 2017, s: 22-27.
- Atlıhan, Şerife. “Traditional Weaving in One Village of Settled Nomads in Northwest Anatolia”. **Oriental Carpet and Textile Studies Volume IV**. California: San Francisco Bay Area Rug Society and OCTS Ltd., 1993.
- Halı Magazine**. Sayı: 59, London: Hali Publication Ltd., 1991.
- Halı Magazine**. Sayı: 168, London: Hali Publication Ltd., 2011.
- Peterson, Jane. “A Passion For Color”. **Aramco World**. Cilt: 41, Sayı: 3, USA: Aramco Services Company, Mayıs-Haziran 1991, s. 3-9.
- Sherril, Sarah B. “Ghost Story”. **Oriental Carpet and Textile Studies VII**. UK: ICOC, 2011, s. 51-58.
- Taylan, Mine ve Şerife Atlıhan. “Tekstil Tasarımında Doğal Elyaf ve Doğal Boya Kullanımı”. **İdil Dergisi**. Cilt: 7, Sayı: 43, Ankara, Mart 2018, s. 319-326.

Yörük, Özcan. “Çanakkale – Ayvacık Yöresi Halıları Üzerine Bir Araştırma”. **Kültür ve Sanat Dergisi**. Sayı 8, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Sayı: 8, Aralık 1990, s. 70-75.

İnternet Kaynakları

<https://earth.google.com> (07.03.2018).

https://www.care.org/sites/default/files/documents/LivingBlue_brochure.pdf
(24.04.2018).

<https://snl.no/Ait-Khozema> (26.03.2018).

<https://wovenlegands.com/?carpets/129> (07.03.2018).

www.canakkale.gov.tr (20.12.2016).

www.manisa.gov.tr (28.12.2016).

<http://www.tcfdatu.org/files/Isend2011Proceedings.pdf> (24.04.2018).

Kişisel Görüşmeler

Atlıhan, Şerife. DOBAG Projesi hakkında görüşme. İstanbul: 2016.

Atlıhan, Şerife. DOBAG Projesi hakkında görüşme. İstanbul: 2017.

Enez, Nevin. Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme Laboratuvarı hakkında görüşme.
İstanbul: 21.03.2018.

